

21

LIETO 2009.
GODINA 6

civilno društvo

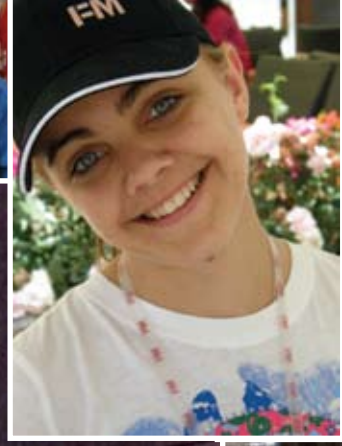
TEMA BROJA:

**GRADANSKI AKTIVIZAM
I OSOBE S INVALIDITETOM**

civilno društvo

GRAĐANSKI
AKTIVIZAM
I OSOBE
S INVALIDITETOM
TEMA BROJA

Uvodnik glavne i odgovorne urednice

Izlazak iz povijesne šutnje

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji, sa zadovoljstvom mogu kazati kako smo ovaj broj časopisa posvetili građanskom aktivizmu u području unaprjeđivanja života i rada osoba s invaliditetom.

Kažem sa zadovoljstvom zbog činjenice što je Hrvatska treća zemlja u svijetu koja je potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, a četvrta u svijetu koja je ratificirala taj najveći dokument o ljudskim pravima u XXI. stoljeću. Tim se dokumentom Republika Hrvatska se obvezala da će raditi na ostvarivanju prava i interesa osoba s invaliditetom. Za potpisivanje i ratifikaciju toga dokumenta, i sama mogu posvjedočiti, zaslužne su brojne organizacije civilnoga društva. Često smo i do sada bili svjedoci kako zakonska razina unaprjeđivanja nekoga područja znači početak finog procesa tkanja stvarnih promjena i iskoraka koji mijenjaju jednako svijet koliko i naše poimanje svijeta i vrijednosti koje gradimo o njemu...

Kada govorimo o građanskome aktivizmu u području unaprjeđivanja života i rada osoba s invaliditetom, zasigurno će vam biti dojmlija biografija Eda Robertsa. Kao što ste i u našem ranijem broju časopisa mogli pročitati, Ed Roberts prvi je student s "teškim oštećenjem" koji se upisao na Sveučilište Berkeley u Kaliforniji, potkraj 1960-ih godina. Upisom na studij, Edova osobna borba označila je početak političke borbe za prava osoba s invaliditetom. Upis na studij nepokretnog mladića označio je puno više od te činjenice, označio je početak izlaska iz povijesne šutnje brojnih osoba koje su unatoč invaliditetu unaprijedile i obogatile naš život bez obzira na to je li riječ o kulturi, umjetnosti, sportu ili znanstvenom doprinosu. To je početak borbe za prihvaćanje invaliditeta kao ljudskoga prava.

Upravo stoga se nadam da će spremnost koju je Hrvatska pokazala ratificiravši Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom biti dobar znak svih pozitivnih promjena koje će uslijediti.

U tom svjetlu uvjereni smo da će i ovaj broj časopisa biti najava svih pozitivnih promjena koje će tek nastupiti.

Osim tekstova koji su vezani uz središnju temu broja: o povijesnom odnosu prema osobama s invaliditetom, o zapošljavanju i školovanju osoba s invaliditetom, o ulozi udruga osoba s invaliditetom, u časopisu možete pročitati i intervju s pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom gđom Ankom Slošnjak, koju je kao prvu pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom imenovala Vlada Republike Hrvatske prošle godine. Zasigurno će zanimljive biti i reportaže o uspjesima našeg kazališta *Novi život*, o našim paraolimpijcima i glasovitoj i svjetski poznatoj kineskoj izvođačkoj skupini osoba s invaliditetom.

U ovome broju možete pročitati sve i o novom Registru neprofitnih organizacija, novostima u izdavaštvu te o novodonesenom Zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji.

Nadamo se da ćete tekstove objavljene u ovom broju sa zanimanjem pročitati te da ćete se odlučiti, ako to do sada još niste, na pretplatu na časopis. Podsjećamo da časopis *Civilno društvo* izlazi tromjesečno te da ga izdajemo i u elektroničkom obliku na stranici Nacionalne zaklade <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>.

Sve dosadašnje pretplatnike pozivamo da obnove svoju pretplatu i za 2009. godinu te im zahvaljujemo na do sada iskazanom povjerenju.

Svjesni da ovako važan i sveobuhvatan časopis neće biti moguće uređivati bez povratnih informacija naših pretplatnika i šire zainteresirane javnosti, pozivamo vas da nam u tome pomognete te nam svoje prijedloge i komentare pošaljite na telefaks broj 01/23 99 111 ili e-poštom na adresu info@zaklada.civilnodrustvo.hr.

Ugodno vam čitanje,

Cvjetana Plavša-Matic

 Spremnost koju je Hrvatska pokazala ratificiravši Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, bit će dobar znak svih pozitivnih promjena koje će uslijediti.

 Upis na studij nepokretnog mladića potkraj 1960-ih godina označio je početak borbe za prihvaćanje invaliditeta kao ljudskog prava.

BROJ 21, ljeta 2009.

6

Festival jednakih mogućnosti

7

Alarmanтно ubrzanje klimatskih promjena

26

INTERVJU
Anka Slošnjak,
pravobraniteljica za osobe s invaliditetom

30

Povijest Olimpijskih igara za osobe s invaliditetom

33

Novi život - kazalište slijepih i slabovidnih u Zagrebu

35

Svjetska atrakcija iz Kine -
izvođačka skupina osoba s invaliditetom

41

INTERVJU
Carolyn J. Lukensmeyer

48

KONFERENCIJA:
Uloga mladih u izgradnji mira

45

Kad srce kaže "Dijete",
"NE" kaže Hrvatska

52

PORTRET AKTIVISTA
Hu Jia - kineski aktivista i disident

59

CIVILNO DRUŠTVO I EU
Varaju kupce avionskih karata

61

SA SVIH STRANA
Kako izbjeći sukob interesa?

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL

the coalition against corruption

03 **UVODNIK
U FOKUSU**

- 06 Festival jednakih mogućnosti
07 Alarmanтно ubrzanje klimatskih promjena

TEMA BROJA

08-09 **GRAĐANSKI AKTIVIZAM I OSOBE S INVALIDITETOM**

- 10-13 **Povijesne promjene u stajalištima društva prema osobama s invaliditetom /**
Tomislav Benjak, dr. med., Hrvatski zavod za javno zdravstvo
14-17 **Socijalna politika i civilno društvo u Hrvatskoj /** prof. dr. Vlado Puljiz
18 **Udruge osoba s invaliditetom u Hrvatskoj /** mr. sc. Mirjana Dobranović
19-21 **Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Hrvatskoj /** Jasminka Filipas
22-25 **Školovanje osoba s invaliditetom /** Mladen Iličković
26-29 **INTERVJU: Anka Slošnjak, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom /** Ruža Beljan
30-32 **PARAOLIMPIJCI: Povijest Olimpijskih igara za osobe s invaliditetom /** Elizabet Škrobo
33-34 **Novi život - kazalište slijepih i slabovidnih u Zagrebu**
35 **Svjetska atrakcija iz Kine - Izvođačka skupina osoba s invaliditetom /** Silvija Šeparović
36-37 **ANKETA: Mijenja li se stav društva prema osobama s invaliditetom?**

AKTUALNI INTERVJU

- 41-44 **Carolyn Lukensmeyer, osnivačica neprofitne organizacije *AmericaSpeks* /** **Tihana Ančević**
ZAKON O MEDICINSKI POTPOMOGNUTOJ OPLODNJI -

- 45-47 **Kad srce kaže "Dijete", "NE" kaže Hrvatska /** **Zorica Branković**

ZNANJE BEZ GRANICA

- 48-49 **Konferencija: Uloga mladih u izgradnji mira /** **Cvijeta Senta**, Centar za mirovne studije

- 50-51 **Dani demokratskoga obrazovanja /** **Dragana Bolješić Knežević**, Udruga *Slobodna škola*

- 52-53 **PORTRET AKTIVISTA: Hu Jia – kineski aktivist i disident /** **Christian Charles Bushill**

- 54-56 **POJMOVNIK CIVILNOGA DRUŠTVA: Pristupačnost**

PITATE? ODGOVARAMO.

- 57 **Pitanje: Što je Registar neprofitnih organizacija? /** **Ivana Bago Jakir**

- 58 **NOVOSTI U IZDAVAŠTVU: Mediji, kultura i civilno društvo**

59 **CIVILNO DRUŠTVO I EU**

61 **SA SVIH STRANA**

63 **KAMPANJA**

"Moje pravo na komunikaciju i informaciju" udruge *Dodir*

Festival jednakih mogućnosti

Snažna poruka da se uvijek može bolje

Festival jednakih mogućnosti održan je potkraj svibnja kao trodnevna manifestacija na kojoj su se na središnjim gradskim trgovima u Zagrebu svojim stvaralaštvom predstavile osobe s invaliditetom šireći poruku da trebaju uživati ista prava i obveze kao drugi građani.

– Društvo tjelesnih invalida već osmu godinu organizira Festival jednakih mogućnosti radi razvoja društvene svijesti o invalidnosti i prinosa kulturnoj i turističkoj ponudi – rekao je predsjednik Društva tjelesnih invalida Milan Ožegović.

Osma godina

Ovogodišnji Festival održavao se do 27. svibnja na Trgu bana Jelačića i Trgu N. Š. Zrinskoga, a u cjelodnevnom je programu nastupilo više od 900 izvođača iz Hrvatske i inozemstva, od kojih oko 600 osoba s invaliditetom. Predstavili su se glazbeno-scenskim, likovnim i videoprogramima te športskim i edukacijsko-rekreacijskim igrama. Pridružili su im se i estradni i kazališni umjetnici, a u igru mobilnosti pod sloganom *Preko upoznavanja do boljeg razumijevanja* pozvani su ministri da na improviziranom poligonu svladaju zapreke u invalidskim kolicima i da se u simuliranoj sljepoći orijentiraju u prostoru.

Na skupu je naglašeno da je Hrvatska treća zemlja u svijetu koja je potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, a četvrta u svijetu koja je ratificirala taj najveći dokument o ljudskim pravima u 21. stoljeću. U Hrvatskom su saboru dvije zastupnice osobe s invaliditetom, koje itekako mogu pomoći da se u zakonodavnom smislu stvari mijenjaju.

Dobar put

– Ustanovili smo i Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i po tome je Hrvatska daleko na europskom vrhu, jer se malo zemalja time može pohvaliti – istaknula je Jadranka Kosor, tada još potpredsjednica Vlade. Rekla je i kako se želi postići da se što više osoba s invaliditetom uključi u politički život na lokalnoj razini, a prava su prilika za to lokalni izbori.

– Ovdje smo da uputimo snažnu poruku da svi zajedno radimo kako bismo poboljšali životne uvjete osoba s invaliditetom – rekao je voditelj izaslanstva Europske komisije u Republici Hrvatskoj Vincent Degert. Ocijenio je da je u Hrvatskoj na tom području učinjeno puno, ali se uvijek može još bolje i Hrvatska je na dobrom putu. ●

Ustanovili smo i

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i po tome je Hrvatska daleko na europskom vrhu.

JADRANKA KOSOR,
PREDSJEDNICA VLADE

900

izvođača iz Hrvatske i inozemstva

nastupilo je na ovogodišnjem festivalu

2

zastupnice u Hrvatskom saboru osobe su s invaliditetom

IGRA ZA MINISTRE

U igru mobilnosti pod sloganom *Preko upoznavanja do boljeg razumijevanja* pozvani su ministri da na improviziranom poligonu svladaju zapreke u invalidskim kolicima i da se u simuliranoj sljepoći orijentiraju u prostoru.

Alarmanтно ubrzanje klimatskih promjena

Ozbiljno i zabrinjavajuće i za bogate i za siromašne

“Požurujem i poručujem da, ako želimo nešto poduzeti, to moramo učiniti sada, i to bez obzira na to iz koje zemlje dolazite, bogate ili siromašne.

BAN KI-MOON,
GLAVNI TAJNIK
UJEDINJENIH NARODA

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda Ban Ki-moon izjavio je da se utjecaj klimatskih promjena ubrzava alarmantnom brzinom te da zahtijeva žurno djelovanje. – Zastrašujuće je to što znanstvenici upravo revidiraju prva predviđanja i priznaju da se promjene zbivaju mnogo većom brzinom nego što su prije predviđali – rekao je Ban o 5. po redu izvješću Međuvladine konferencije o klimatskim promjenama.

Misli dugoročno

– To je vrlo ozbiljno i zabrinjavajuće. Zbog toga požurujem i poručujem da, ako želimo nešto poduzeti, to moramo učiniti sada, i to bez obzira na to iz koje zemlje dolazimo. I bogate i siromašne zemlje moraju se tomu zajednički posvetiti – rekao je Ban Ki-moon.

Sličan je poziv glavni tajnik UN-a uputio i u Danskoj na poslovnoj konferenciji tematski vezanoj uz klimatske promjene. Na tom sastanku u Kopenhagenu pripadnici vodećih poslovnih krugova razgovarali su o dugoročnoj politici prema klimatskim promjenama u sklopu priprema za UN-ovu konferenciju planiranu za prosinac, na kojoj bi sudionici trebali donijeti sporazum što će naslijediti vrijedeći Protokol iz Kyota.

Novi europski pristup

Siromašne zemlje trebat će gotovo 100 milijarda eura na godinu do 2020. kako bi im se pomoglo da smanje emisije stakleničnih plinova, ističe se u nacrtu izvješća pripremljenoga za sastanak europskih ministara financija koji je održan

7. lipnja 2009. u Bruxellesu.

Izvješće je primljeno nakon što je Europska unija objavila da će raspisati natječaj za financiranje projekata čiji je cilj smanjenje emisija ugljikova dioksida u siromašnim zemljama.

Oba dokumenta upućuju na nov europski pristup uoči globalnih pregovora o klimi u Kopenhagenu u prosincu.

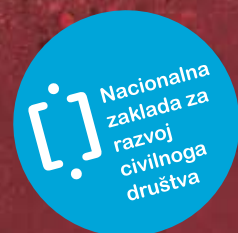
Smanjenje emisija siromašnih zemalja dijelom će samo sebe isplatiti jer čistija energija i industrija smanjuju potrošnju skupih fosilnih goriva, ali za tu će svrhu i dalje će biti potrebno oko 100 milijarda eura na godinu do 2020., navodi se u izvješću. To će uključiti i mjere za zaustavljanje uništenja šuma i smanjivanje emisija iz poljoprivrede. ●

100 milijarda eura na godinu potrebno je siromašnim zemljama za borbu protiv klimatskih promjena do 2020. godine

“Za prosinac je planirana UN-ova konferencija na kojoj bi sudionici trebali donijeti sporazum što će naslijediti vrijedeći Protokol iz Kyota.

DOKAZ

Skupine za zaštitu okoliša kažu da je raspisivanje natječaja za financiranje projekata kojima je cilj smanjenje emisija ugljikova dioksida u siromašnim zemljama dokaz da europski ekonomski stručnjaci priznaju potrebu da se siromašnim državama pruži potpora u borbi protiv klimatskih promjena.

GRADANSKI AKTIVIZAM I OSOBE S INVALIDITETOM

Povijesne promjene u stajalištima društva prema osobama s invaliditetom

Postoji prostor za društveni napredak

U Hrvatskoj je, kao i u drugim europskim zemljama, invaliditet općenito bio zabranjena tema i osobe s invaliditetom do XX. stoljeća nisu bile uključene u društvene događaje

Piše: **Tomislav Benjak, dr. med.**

Specijalist javnoga zdravstva -
Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Osoba s invaliditetom ima svuda u svijetu i na svim razinama svakoga društva. Prema procjenama UN-a, problem invalidnosti znatno je rašireniji nego što se inače misli: od deset stanovnika svake zemlje barem je jedan u stanovitoj mjeri invalid, što čini oko 450 milijuna ljudi u svijetu. Podaci o osobama s invaliditetom u Hrvatskoj prate se na temelju Zakona o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN 64/01). Prema podacima iz toga registra iz travnja 2008. u Hrvatskoj žive 486.302 osobe s invaliditetom, što čini oko 11% ukupnoga stanovništva.

Ti podaci upućuju na znatan napredak u praćenju parametara vezanih uz osobe s invaliditetom. Hrvatska je 2007. donijela Nacionalnu strategiju za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom. Prvi se put u sklopu strategije izdvaja područje istraživanja i razvoja, s posebnim naglaskom na poticanje istraživanja koja mogu utjecati na poboljšanje kvalitete života i izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom.

Rječnik prošlosti

Iznimnu važnost za razvoj spoznaja o osobama s invaliditetom ima i povijesni prikaz stajališta društva prema osobama s invaliditetom. U vezi s time potrebno je istaknuti da su se i definicija invaliditeta i rječnik vezan uz osobe s invaliditetom tijekom povijesti mijenjali. U prošlosti je rječnik kojim smo se služili u govoru o osobama s invaliditetom bio uglavnom negativan. Riječ

75% osoba s invaliditetom u Hrvatskoj živi u obitelji. Taj podatak dodatno upućuje na to da je obiteljima s članom koji je osoba s invaliditetom potrebno osigurati potporu.

Osoba s invaliditetom ima trajno ograničenje, smanjenje ili ispad sposobnosti obavljanja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerene životnoj dobi kao posljedicu oštećenja zdravlja.

ZAKONSKA DEFINICIJA OSOBE S INVALIDITETOM

invalid označivala je osobu s invaliditetom. Bilo je uobičajeno da se čak i profesionalci koriste neprikladnim rječnikom kad bi govorili o osobi s invaliditetom, npr. idiot, bogalj, luđak ili kreten. U školi su djeca s invaliditetom često bila ismišljavana i nazivana pogrdnim imenima, a njihov je invaliditet služio kao isprika onima koji su ih zlostavljali. Jezik se počeo mijenjati osobito nakon Drugoga svjetskoga rata. Postali smo osjetljiviji i pažljiviji u svojem govoru o osobama s invaliditetom. Nastojali su se uvesti nazivi kao osoba s invaliditetom ili osoba s posebnim potrebama. Društvo je danas usmjereno više na osobnost osoba s invaliditetom nego na njihov invaliditet.

Zajednica se tijekom povijesti prema osobama s invaliditetom odnosila različito, ovisno o stupnju ekonomskoga i kulturnoga razvoja i mnogim drugim okolnostima, pri čemu je raspon odnosa varirao od potpuno nehumanoga odnosa i stigmatizacije preko ignoriranja i pasivnoga stajališta do integracije i jednakih mogućnosti (usp. Žunić 2001).

Promjene u odnosu društva

Špoljar (1960) izdvaja četiri faze u odnosu društva prema osobama s invaliditetom. Prva je obilježena iznimnom okrutnošću prema djeci s oštećenjima, koja su se prema vrijedećim zakonima ubijala ili su bila prodavana u ropstvo. Primjer je takva stajališta planina Tajget, na kojoj su boležljiva i nakazna novorođenčad izlagana na milost i nemilost divljim zvijerima i elemen-

tarnim nepogodama. Druga faza podudara se s feudalnim društvenim uređenjem i obilježena je toleriranjem invalidnosti, ali bez pružanja bilo kakve pomoći. Briga o takvim osobama bila je prepuštena obitelji, koja je zbog toga uglavnom bila u stanovitoj socijalnoj izolaciji. Treća se faza odnosi na prelazak iz srednjega u novi vijek i predstavlja nagovještaj humanijega pristupa. Kršćansko milosrđe nalaže pomoć ubogima i siromašnima, otvaraju se ubožnice u koje se smještaju stari i bolesni, no to se i dalje ne odnosi na djecu s tjelesnim ili mentalnim oštećenjima (usp. Puljiz 1997).

Tek u razdoblju od sredine XIV. do početka XVI. stoljeća humanizam i renesansa usmjeravaju pozornost na čovjeka i njegove ovozemaljske potrebe, pa i invalidi postupno sve više postaju predmetom zanimanja, najprije istaknutih pojedinaца, a zatim i društva (usp. Šostar, Bakula Anđelić 2006). Tako Vives (1492.-1540.) izražava vjeru u mogućnost školovanja i osposobljavanja slijepih, čime je imućnije pojedince svojega doba potaknuo na organiziranje obrazovanja za takve osobe. I mnogi drugi mislioci, npr. F. Rabelais (1494-1553.), M. Montaigne (1555.-92.), Erazmo Roterdamski (1466.-1536.) i dr. u svojim su djelima izravno ili neizravno upozoravali na probleme invalida i njihov položaj u društvu i sustavu obrazovanja.

Zdrav um i zdrava osjetila

Stanovitu su ulogu u tom procesu imala i djela engleskoga filozofa i pedagoga J. Locka (1632.-1704.), u kojima je njegov empirizam i pedagoški optimizam izražen frazom *tabula rasa*, kojom ističe da daje prednost odgoju nad naslijeđem. I filozofski pravci racionalizam R. Descartesa (1569.-1650.) te senzualizam E. B. Condillaca (1715.-80.) neizravno su utjecali na osnaživanje svijesti o položaju invalida. Prvi je učenje, tj. upoznavanje objektivnoga vanjskoga svijeta, svodio na razum tvrdeći da je on neovisan o svakom osjetilnom iskustvu, a drugi na osjetila tvrdeći da su upravo osjetila, a ne um, primarna u učenju. Racionalisti, dakle, tvrde da osoba zdrava uma, bez obzira na stanje osjetila, može učiti, dok senzualisti, prema kojima u ljudskom umu nema ničega što prije toga nije prošlo kroz osjetila, vjeruju da znanje može stjecati osoba zdravih osjetila bez obzira na stanje njezina uma. U tom pogledu posebno mjesto pripada materijalistima iz XVI.-II. st. (La Mettrie, Holbach, Helvetius, Diderot). Najizričitiji je u tom smislu bio D. Diderot

 Invalideitet je ograničenje, smanjenje ili ispad sposobnosti obavljanja neke fizičke aktivnosti ili psihičke funkcije primjerenе životnoj dobi osobe nastalo zbog oštećenja zdravlja i odnosi se na složene aktivnosti i ponašanje koji su općenito prihvaćeni kao bitni sastojci svakodnevnoga života.

ZAKONSKA DEFINICIJA INVALIDITETA

ČETIRI FAZE DRUŠTVENOGA VREDNOVANJA INVALIDITETA:

1. **iznimna okrutnost prema djeci s tjelesnim oštećenjima**
2. **toleriranje invalidnosti, ali bez pružanja bilo kakve pomoći**
3. **nagovještaj humanijega pristupa, mogućnost školovanja i osposobljavanja**
4. **jednaka prava svih na obrazovanje, otvaranje prvih institucija za osobe s invaliditetom.**

(1713.-84.), poznat po svojim tekstovima Pismo o slijepima namijenjeno onima koji vide i *Pismo o gluhima i nijemima namijenjeno onima koji čuju i govore* iz 1751., kojima tadašnjim tijelima vlasti u Francuskoj i francuskoj javnosti općenito skreće pozornost na slijepu i gluhe osobe, a neizravno i na druge vrste invalidnosti, predlažući da se sustavno izučavaju i rješavaju njihovi obrazovni i socijalni problemi (usp. Zovko 1999). To je ujedno početak četvrte faze u društvenom vrednovanju invaliditeta.

Vrijeme velikih promjena

U XVIII. stoljeću nastaju velike promjene u društvenom vrednovanju osoba s invaliditetom. Ideje Francuske revolucije o jednakim pravima svih na obrazovanje potiču zapadnoeuropske zemlje na otvaranje institucija za djecu i odrasle s invaliditetom. Dvadeseto stoljeće razdoblje je u kojem se zbivaju znatne promjene u gledanju na potrebu osposobljavanja osoba s invaliditetom, koje se počinju promatrati i kao radna snaga. Drugi svjetski rat, zbog velikih ljudskih žrtava i ranjavanja, donosi novi pogled na invaliditet kao problem zajednice. S osnivanjem Organizacije ujedinjenih naroda i s donošenjem Deklaracije o ljudskim pravima 1948. počinje sustavna promocija zaštite ljudskih prava na međunarodnoj razini (usp. Teodorović, Bratković 2001).

U Hrvatskoj povijesni razvoj stajališta društva prema osobama s invaliditetom ima sličan razvoj kao i u drugim europskim zemljama. Moguća specifičnost počiva u tome što su Hrvati vrlo ponosni ljudi i dobar glas obitelji smatra se važnim u životu zajednice. Katkada to znači da skrivamo svoju patnju, a katkad uključuje i skrivanje invaliditeta. Invaliditet je općenito bio zabranjena tema i osobe s invaliditetom do XX. stoljeća nisu bile uključene u društvene događaje. Mnogi su roditelji skrivali svoje dijete da ga zaštite od negativnosti u društvu. Općeprihvaćeno mišljenje u Hrvatskoj bilo je da osobe s invaliditetom treba zaštititi i da drugi uvijek znaju što takva osoba treba bolje nego ona sama. Obitelj je često smatrala da je „sramota“ što imaju dijete, brata ili sestru s invaliditetom. Neki su se ljudi pitali što su zgriješili da ih je Bog kaznio na takav način, dok su drugi na to gledali kao na Božji ispit njihove vjere. Često je dijete s invaliditetom u obitelji umanjivalo izgledе svoje braće i sestara za ženidbu i udaju. U prošlosti su djeca s umjerenim invaliditetom i manjom potrebom potpore radila zajedno s drugim članovima obitelji. Brinula su

**PISMA O
SLIJEPIMA,
GLUHIMA I
NIJEMIMA**

D. Diderot uputio je 1751. vlasti i javnosti u Francuskoj *Pismo o slijepima namijenjeno onima koji vide i Pismo o gluhipima i nijemima namijenjeno onima koji čuju i govore.* Tim tekstovima skrenuo je pozornost na osobe s invaliditetom i predložio da se sustavno izučavaju i rješavaju njihovi obrazovni i socijalni problemi.

se za goveda i ovce i čistila staje. Neke su obitelji prema djeci s invaliditetom postupale kao prema slugama. Bilo je uobičajeno da se mladi iz sela nisu htjeli družiti s mladim osobama s invaliditetom (usp. Hrvatsko-australski socijalni centar 2004).

Zajednički nastup

Osobe s invaliditetom same su znatno pridobile promjeni odnosa i stajališta društva prema njihovim potrebama i problemima nakon što su pokrenule važne procese samoorganiziranja radi bržega i lakšega ostvarivanja svojih prava. Tijekom posljednjih tridesetak godina udruge osoba s invaliditetom promiču principe samozastupanja. Taj je pokret otkrio da i osobe s većim teškoćama u razvoju na osobnom, socijalnom i političkom planu mogu postići mnogo ako nastupaju zajedno (usp. Wehmeyer, Berkobien 1996, prema Bratković 2002). Posebno mjesto u povijesnom pregledu ima i način skrbi za osobe s invaliditetom. Podaci pokazuju da se briga za osobe s teškim invaliditetom s obitelji prenijela na institucije, a kraj XX. stoljeća obilježava sve veći broj zagovornika deinstitucionalizacije i povratka osoba s teškim invaliditetima u okrilje obitelji (Nirje 1970; 1976; Wolfensberger 1972). Razlozi koji se navode za smanjenje broja institucija koje skrbe za osobe s invaliditetom sežu od toga da sustav svojom organizacijom restriktivno djeluje na osobu s invaliditetom pa sve do toga da su neke institucije zlostavljale svoje korisnike (usp. Feinstein 1986). No naličje borbe za deinstitucionalizaciju nije posve jasno ako se ne iznesu stajališta zastupnika ekonomskoga racionalizma, koji ističu da se procesom deinstitucionalizacije osoba s invaliditetom štede velika novčana sredstva.

Obitelj s članom koji je osoba s invaliditetom

Australska je vlada preusmjeravanjem njege osoba s invaliditetom na obitelj uštedjela 30,5 milijarda australskih dolara (usp. Istraživanje kvalitete života njegovatelja 2007). Takva politika skrbi za osobe s invaliditetom stvara materijalne uštede za zajednicu, ali i moguće probleme za obitelj kao nositelja njege i skrbi. I tu nastaje kontroverzija: jesu li ekonomski racionalizam i težnja za uštedom u javnim davanjima narušili kvalitetu života obitelji s invalidnim članom? Obitelj u današnje vrijeme živi u društvenim okolnostima u kojima u najvećem broju slučajeva oba roditelja rade, djeca se školuju, a i mnoge druge stvari općenito otežavaju funkci-

oniranje obitelji s invalidnim članom. Pri analizi kvalitete života roditelja, odnosno nositelja njege, prije svega treba imati na umu o kojoj je vrsti invaliditeta u člana obitelji riječ. Invaliditet koji nosi sa sobom visok stupanj ovisnosti o članovima obitelji u pravilu narušava kvalitetu života obitelji. Pozitivan utjecaj na kvalitetu života mogu imati dobro organizirane službe za pružanje pomoći osobama s invaliditetom, čije funkcioniranje ovisi o tehničkim pomagalima, npr. dijalizatoru, respiratoru i sl. (usp. J. Heaton, J. Noyes, P. Sloper, R. Shah, *Health & Social Care in the Community*, 13(5): 441-50, rujan 2005). Iako mnoga istraživanja upućuju na negativan utjecaj dugoročne brige za invalidnoga člana obitelji, postoje i drukčija stajališta i argumenti u prilog suprotnomu. Tako ekonomski racionalisti navode da politika deinstitucionalizacije ne utječe na kvalitetu života obitelji kao nositelja njege, a svoje uporište nalaze u znanstvenim radovima koji naglašavaju da briga za invalidnoga člana povećava obiteljsku koheziju (Berg-Weger 1996), da takva situacija ne djeluje stresogeno na svaku obitelj (Moroney 1983), da je proces prilagodbe na novonastalu situaciju vrlo kratak i u konačnici ima samo pozitivne učinke na obitelj (Weisz-Tomkins 1996). Morroney pritom naglašava da institucijska skrb nije u interesu osobe s invaliditetom ni njezine obitelji. Jedan od mogućih poticaja pri prevladavanju teškoća u skrbi za osobu s invaliditetom jest spoznaja njezina zadovoljstva (Stephens, Franks 1999), a pogotovo pozitivan učinak emotivne vezanosti između nje i nositelja njege (Pruchno, Rachel, *Psychology & Aging*, 18(4): 851-7, prosinac 2003).

Psihičko i fizičko zdravlje obitelji

Svjetska zdravstvena organizacija u strategiji *Rehabilitacije u zajednici* iz 1989. potiče navedeni koncept rehabilitacije s naglaskom na ravnomjerno uključivanje obaju spolova u proces skrbi (S. Hartley, P. Ojwang, A. Baguwemu, M. Ddamulira, A. Chavuta, *Child: Care, Health & Development*. 31(2):167-80, ožujak 2005.). Moguće probleme koji se pojavljuju u skrbi za osobu s invaliditetom Yau i Li Tsang (1999) u jednom od vodećih časopisa o ulozi obitelji u skrbi *British Journal of Developmental Disabilities* tumače razdobljem prilagodbe na novonastalu situaciju. Prema mišljenju navedenih autora, nakon razdoblja prilagodbe i potpunoga prihvaćanja osobe s invaliditetom i sebe u novonastaloj situaciji problemi vezani za skrb smanjuju se i postupno ne-

staju. Isti autori ističu da roditelji smatraju kako je njihov život obogaćen prisutnošću njihova djeteta ili člana s invaliditetom. No da bi prisutnost člana obitelji s invaliditetom i skrb za njega na obitelj imale u potpunosti pozitivan učinak, potrebni su i neki preduvjeti: skladni odnosi u obitelji, visok socijalno-ekonomski status te život u zajednici koja tim obiteljima pruža potporu (usp. Yau, Li Tsang 1999).

Upravo ti čimbenici potiču istaknutu kontroverziju i navode da se upitamo koliki broj obitelji zapravo ima tako idealne uvjete za skrb o članu s invaliditetom. Istraživanje o osobama koje vode brigu za oboljeloga člana obitelji provedeno u Australiji 2006. upućuje na to da briga za oboljeloga člana ima potencijalno negativan utjecaj na obitelj u mnogim segmentima: financijskom, društvenom, emotivnom, pa čak i u zdravlju članova obitelji (usp. Conoley, Sheridan 1996). Izdanje o nositeljima njege u Australiji Njega i pažnja rizik su za zdravlje upozorava na njihovu nižu razinu fizičkoga i psihičkoga zdravlja, pogotovo ako skrb za oboljeloga traje dulje vremensko razdoblje (usp. Evercare 2006).

Kvaliteta života obitelji

Literatura među ostalim upućuje na to da obitelji koje se brinu za invalidnoga člana imaju u pravilu nižu kvalitetu života (usp. Cummins 2001). Pojedini autori ističu da obitelji koje skrbe za osobe s invaliditetom imaju znatno smanjen broj društvenih kontakata i manje vremena za odmor. Takve obitelji imaju problem s prihvaćanjem situacije u ostalih članova obitelji koji nisu izravno uključeni u proces njege (usp. Fadden, Bebbington, Kuipers 1987).

Budući da je Hrvatska poslijeratna zemlja čiji BDP iznosi svega 52% prosjeka Europske unije, što je čini jednom od siromašnijih europskih zemalja, osobitu je pozornost potrebno pridavati kvaliteti života cjelokupne obitelji koja ima člana s invaliditetom. Prema podacima iz Registra o osobama s invaliditetom iz sustava socijalne skrbi oko 75% osoba s invaliditetom živi u obitelji. Taj podatak dodatno upućuje na potrebu skrbi za obitelji s invalidnim članom. Stoga se i prvo poglavlje Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom odnosi upravo na obitelj. Jedan od važnih preduvjeta za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom jest uvođenje međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja u sustave koji se na bilo koji način odnose na osobe s invaliditetom.

BOLNA HRVATSKA ISKUSTVA TIJEKOM POVIJESTI

- drugi uvijek znaju što osoba s invaliditetom treba bolje nego ona sama
- obitelj je često smatrala da je „sramota“ što imaju dijete s invaliditetom
- neki su smatrali da je invaliditet Božja kazna ili Božji ispit njihove vjere
- dijete s invaliditetom u obitelji umanjivalo je izgled svoje braće i sestara za ženidbu i udaju
- neke su obitelji prema djeci s invaliditetom postupale kao prema slugama
- bilo je uobičajeno da se mladi iz sela nisu htjeli družiti s mladima s invaliditetom

3% vremena nakon Krista

U Hrvatskoj je prevedena Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invalidnosti i zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), što je iznimno vrijedan prilog promicanju zaštite osoba s invaliditetom. Uporaba klasifikacije u praktičnom radu treba omogućiti primjenu jedinstvenih kriterija pri ocjeni oštećenja zdravlja, invalidnosti i funkcioniranja u životu i radu osobe s invaliditetom. Kad se svemu pridoda i podatak da je Hrvatska među prvim potpisnicama Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, razvidan je napor zajednice da se postigne potpuna socijalna integracija osoba s invaliditetom, koja će takvim osobama omogućiti samostalan kvalitetan život. Za potpuno ostvarenje toga cilja potrebna je široka međusektorska suradnja, što Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom posebice naglašava. Prostor za društveni napredak, koji će rezultirati kvalitetnijim životom i izjednačavanjem mogućnosti, postoji, ali jednako tako treba s aspekta povijesnoga razvoja stajališta društva prema osobama s invaliditetom imati na umu da je do znatnije pozitivne promjene stajališta došlo tek nakon Drugoga svjetskoga rata te da se u ovo 3% vremena nakon Krista učinilo dovoljno toga i da će se u vremenu pred nama učiniti još i više za dobrobit osoba s invaliditetom. ●

PREDUVJETI ZA KVALITETAN ŽIVOT

Da bi prisutnost člana obitelji s invaliditetom i skrb za njega na obitelj imale u potpunosti pozitivan učinak, potrebni su i neki preduvjeti: skladni odnosi u obitelji, visok socijalno-ekonomski status te život u zajednici koja tim obiteljima pruža potporu.

Socijalna politika i civilno društvo u Hrvatskoj

Pred nama je razdoblje izazova

Hrvatska je u razdoblju nakon stjecanja neovisnosti pretežno razvijala protektivnu dimenziju socijalne države. To je najvidljivije po mnogobrojnim umirovljenicima te braniteljima, koji su u znatnoj mjeri društveno pasivizirani. S druge strane, produktivna funkcija uglavnom je bila zanemarena, pa imamo nisku stopu zaposlenosti, nerazvijeno tržište rada i nedostatne mjere socijalnoga uključivanja.

Piše: **prof. dr. sc. Vlado Puljiz**

Socijalna je politika organizirana djelatnost države i drugih društvenih čimbenika kojoj je svrha prevladavanje socijalnih rizika, pomoć siromašnim i isključenim pojedincima i socijalnim skupinama, ujednačavanje životnih šansi te općenito unapređivanje socijalne dobrobiti građana (Puljiz 2005, 4). Socijalna je politika ključni instrument djelovanja socijalne države i usko je povezana sa socijalnim pravima.

Civilno se društvo može definirati kao „arena ili javni prostor u kojem se stvaraju i izražavaju mišljenja, a nevladine organizacije djeluju kao treća snaga radi poboljšanja i kontrole gospodarstva i društva“ (Osborne, Kaposvari 1997, 211). Civilno društvo može igrati važnu ulogu u distribuciji socijalne dobrobiti unutar društva. Civilno se društvo pritom ravna načelom solidarnosti, dok tržištem dominira interes, a državom hijerarhija i vlast. Drugim riječima, civilno se društvo pojavljuje kao treći čimbenik raspodjele nacionalnoga bogatstva, uz tržište i državu.

Stoga je za razumijevanje ukupnih društvenih odnosa i socijalne kohezije u nekoj zemlji važno analizirati stanje i interakciju socijalne politike i civilnoga društva.

Seljačka zemlja

U razdoblju prije Drugoga svjetskoga rata Hrvatska, koja je bila dominantno seljačka zemlja, uspostavila je rudimentarne elemente socijalne

2007.

bit će upamćena

kao godina povrata socijalnih troškova (povrat duga umirovljenicima, korekcija „novih mirovina“, povećanje nekih obiteljskih prava i naknada, rast izdataka za prava branitelja iz Domovinskoga rata)

2003.

Hrvatska je, prema visini

BDP-a po stanovniku s obzirom na paritet kupovne moći, dosegla 52,4% prosjeka Europske unije (25 članica), a u isto je vrijeme nadmašila prijeratnu razinu BDP-a

politike i socijalnih prava. Prvi su socijalni zakoni austrijske i mađarske provenijencije u našim krajevima, u ograničenim razmjerima, primijenjeni potkraj XIX. stoljeća.

Nakon Prvoga svjetskoga rata 1922. u Kraljevini SHS prihvaćen je ambiciozan Zakon o osiguranju radnika, kojim je regulirana zaštita od osnovnih socijalnih rizika. Međutim, taj zakon, zbog nepovoljnih društvenih i političkih okolnosti, nije primijenjen sve do 1937. S druge strane, još u XIX. stoljeću u većim su hrvatskim gradovima nastale mnogobrojne humanitarne udruge koje su u socijalnom sektoru u stanovitj mjeri kompenzirale djelovanje državnih tijela. Poznata su tako mnoga dobrotvorna društva koja su pokretali pripadnici hrvatske elite, među njima i društva Katoličke crkve i drugih vjerskih organizacija, osobito židovske, koje su pomagale siromašnim ljudima, posebno djeci, starima i nemoćnima (usp. Puljiz 2006). Tijekom Prvoga svjetskoga rata razvila se intenzivna djelatnost zbrinjavanja ratnih stradalnika i ugrožene sirotinje iz nerazvijenih južnih predjela Hrvatske te Bosne i Hercegovine. U tome su prednjačile udruge kao što je bila *Narodna zaštita i Hrvatski radiša* (usp. Dimitrijević-Kolar 2008).

Vrijeme socijalizma

U vrijeme socijalizma (1945.-90.) Hrvatska je, u smanjenom obliku, zadržala bismarckovski tip

socijalne države, koji se temeljio na socijalnom osiguranju, a do Drugoga svjetskoga rata ukorijenio su u zemljama kontinentalne Europe. U tom je razdoblju nastala respektabilna socijalna infrastruktura, koja je poslužila kao osnova za razvoj socijalne politike nakon stjecanja hrvatske državne neovisnosti. Ipak, mnogobrojni građani koji su ostali izvan socijalističkoga sektora i državnih služba (npr. seljaci, obrtnici) nisu imali socijalno osiguranje, nego su bili diskriminirani u sekundarnoj raspodjeli dobara i usluga, pa se može reći da je posrijedi bilo svojevrsno dualno društvo, koje se sastojalo od privilegiranoga i deprivilegiranoga dijela stanovništva. Istodobno je socijalistička vlast aktivnosti udruga civilnoga društva, pa tako i u socijalnom sektoru, gotovo u potpunosti potisnula. Samo je Katolička crkva vodila neke, od strane države strogo ograničene, aktivnosti, prije svega preko humanitarne organizacije *Caritas*.

Kad je potkraj 1980-ih godina nastupila kriza socijalizma, socijalna su prava građana u Hrvatskoj bila temeljno ugrožena. Događaji u prvoj polovini 1990-ih godina (rat, raspad jugoslavenske federacije, postsocijalistička tranzicija) presjekli su, a zatim posve preokrenuli dotadašnje razvojne trendove i u novi pravac preusmjerili gospodarski i socijalni razvoj Hrvatske. To je u presudnoj mjeri utjecalo na razvoj socijalne politike i civilnoga društva.

Domovinski rat

Rat je, kao što znamo, uzrokovao golema materijalna razaranja, stradanja i preseljavanja stanovništva. To je vrijeme duboke gospodarske krize, obilježene dramatičnim padom nacionalnoga dohotka, visokom inflacijom, porastom nezaposlenosti, siromaštva i socijalne ugroženosti velikoga broja hrvatskih građana, posebno prognanika i izbjeglica. U ratnim su se i tranzicijskim prilikama, kako je napisao jedan strani autor, „izgubila sidra socijalne sigurnosti i potrgale socijalnozaštitne mreže“. Bilo je to razdoblje „krizne socijalne države“ (*emergency welfare state*). Drugim riječima, u prvoj polovini 1990-ih godina imali smo posvemašnju mobilizaciju nacionalnih resursa radi prevladavanja gospodarske i humanitarne krize uzrokovane ratom i prvom fazom postsocijalističke tranzicije, koju je prolazilo hrvatsko društvo.

Nakon što je Hrvatska uspješno završila rat za neovisnost, u drugoj polovini 1990-ih godina hrvatsko se gospodarstvo počelo – doduše, sporo

POLITIKA REZANJA TROŠKOVA

U nepovoljnim poslijeratnim godinama Hrvatska priprema reforme glavnih sustava socijalne sigurnosti, u prvom redu mirovinskoga i zdravstvenoga sustava te sustava socijalne skrbi. Te su reforme u osnovi bile usmjerene na smanjenje javnih socijalnih troškova i prebacivanje dijela financiranja socijalne sigurnosti na građane, odnosno na tržišne mehanizme. To je argumentirano potrebom postizanja veće kompetitivnosti hrvatskoga gospodarstva u globaliziranoj ekonomiji.

– oporavljati. U tim godinama pripadnici onih slojeva stanovništva koje možemo smatrati gubitnicima rata i tranzicije izražavaju znatne frustracije zbog svojega položaja u društvu, pa stoga zahtijevaju državnu intervenciju u socijalnom i gospodarskom području, odnosno ispravljanje nepravda koje su dovele do neprimjerenoga raslojavanja hrvatskoga društva i pojave velikoga broja siromašnih i isključenih građana. U tim nepovoljnim poslijeratnim godinama Hrvatska priprema reforme glavnih sustava socijalne sigurnosti, u prvom redu mirovinskoga i zdravstvenoga sustava te sustava socijalne skrbi. Te su reforme pripremane pod snažnim utjecajem Svjetske banke i MMF-a, glavnih zagovornika neoliberalnoga koncepta. Te se dvije međunarodne financijske organizacije tako pojavljuju kao svojevrsni „voditelji promjena“ (*drivers of change*) u hrvatskoj socijalnoj politici (Stubbs, Zrinščak 2006). Te su reforme u osnovi bile usmjerene na smanjenje javnih socijalnih troškova i prebacivanje dijela financiranja socijalne sigurnosti na građane, odnosno na tržišne mehanizme (rekomodifikacija). Riječ je o tzv. politici „rezanja troškova“ (*retrenchement*), koja se argumentira potrebom postizanja veće kompetitivnosti hrvatskoga gospodarstva u globaliziranoj ekonomiji.

Poslijeratni nevladin, neprofitni sektor

Nevladin, neprofitni sektor u socijalnoj politici u to vrijeme doživljava krizu. Naime, međunarodne humanitarne organizacije, koje su tijekom rata došle pomoći ugroženomu stanovništvu, postupno se povlače iz Hrvatske i premještaju u druge, ratom više pogođene krajeve bivše Jugoslavije, prije svega u Bosnu i Hercegovinu i na Kosovo. Zbog toga su se smanjila inozemna sredstva kojima su financirane domaće humanitarne i druge udruge, pa su se one morale okrenuti pretežno domaćim izvorima financiranja. U tom se razdoblju, dakle, s mnogo napora i kontroverzija konstituira poslijeratni domaći nevladin, neprofitni sektor.

Nakon 2000. Hrvatska je uglavnom prevladala najteže gospodarske i društvene posljedice rata te je ostvarila razmjerno visoke stope rasta. Prema visini BDP-a po stanovniku s obzirom na paritet kupovne moći Hrvatska je 2003. dosegla 52,4% prosjeka Europske unije (25 članica), a u isto je vrijeme nadmašila prijeratnu razinu BDP-a. U tim se godinama poboljšala situacija u pogledu zaposlenosti. Stopa zaposle-

**TEMELJ
CIVILNOGA
SEKTORA**

U vrijeme Domovinskoga rata na scenu su stupile mnogobrojne domaće i strane humanitarne organizacije, koje su razvile opsežnu aktivnost, prije svega u zbrinjavanju prognanika i izbjeglica, ali i ostalih socijalno ugroženih građana. Moglo bi se reći da je tada postavljen temelj za razvoj poslijeratnoga nevladinoga, neprofitnoga sektora u Hrvatskoj.

nosti (udio zaposlenih u radnom kontingentu od 15 do 64 godine) porasla je s 51,3% u 2000. na 55,6% u 2006. Istodobno udio nezaposlenih (tzv. anketna nezaposlenost) u ukupnoj radnoj snazi smanjio se sa 17% na 11,1% (Europska komisija 2007: Statistički dodatak, str. 4).

Može se, dakle, reći da se u posljednjem razdoblju poboljšalo socijalno i gospodarsko stanje u zemlji, pa je Hrvatska ušla u fazu „konsolidiranoga postsocijalizma“. U socijalnoj je politici došlo do širenja prava i socijalnih izdataka, pri čemu prije svega mislimo na povrat duga umirovljenicima, korekciju „novih mirovina“, povećanje nekih obiteljskih prava i naknada, rast izdataka za prava branitelja Domovinskoga rata. Moguće je, dakle, govoriti o ekspanziji socijalnih troškova, posebno u 2007.

Temeljna socijalna zaštita

Čini se da je nevladin, neprofitni sektor u socijalnoj politici, nakon krize nastale povlačenjem inozemnih humanitarnih organizacija potkraj 1990-ih godina, ušao u razdoblje postupne institucionalne i funkcionalne stabilizacije. Njegova je uloga, međutim, i dalje daleko od one koja je moguća i poželjna u jednoj zemlji što pretendira postati uspješnom članicom Europske unije. U studiji nastaloj na temelju istraživanja civilnoga društva u Hrvatskoj jasno su naznačene dobre strane i slabosti nevladina sektora, pa tako i u socijalnoj sferi (Bežovan, Zrinščak 2007).

Što se tiče budućnosti socijalne politike, možemo predvidjeti da će se u velikim sustavima socijalne sigurnosti, kao što su mirovinski i zdravstveni sustav, nastaviti trendovi u prošlom razdoblju započete „rekomodifikacije“, odnosno „potržišnjenja“.

Kao protutežu uvođenju tih tržišnih elemenata treba očekivati jačanje temeljne socijalne zaštite, a k tomu i mjere socijalnoga uključivanja marginaliziranih skupina i pojedinaca. To podrazumijeva uvođenje socijalnih instituta kao što su nacionalne (socijalne, temeljne) mirovine, primjerena razina zdravstvene zaštite zajamčene svim građanima, olakšice u pristupu zdravstvenim uslugama siromašnima, uvođenje obveznoga srednjega obrazovanja, mjere aktivne politike na tržištu rada, zapošljavanje osoba s invaliditetom te pripadnika drugih socijalno ranjivih skupina.

Povlačenje i intervencije

Paradigme „uključivanja“ i „socijalne kohezi-

je“, koje su posljednjih nekoliko godina promovirale europske institucije, podrazumijevaju široku lepezu djelovanja svih aktera socijalne politike. Te mjere idu od potpore obiteljima s djecom preko ulaganja u odgojno-obrazovni sustav i cjeloživotno obrazovanje te poboljšanja temeljne zdravstvene zaštite i suzbijanja siromaštva do uključivanja u aktivni gospodarski i društveni život svih onih koji u njemu mogu i žele sudjelovati. Na širem planu to znači jačanje sposobnosti društva da se, u svijetu zahvaćenom brzim promjenama, u uvjetima pluralizacije i individualizacije, učinkovito suoči sa složenim izazovima koji se pred njega postavljaju. Socijalno kohezivno društvo, u kojem se uspješno prevladavaju socijalni problemi i u koje se integriraju njegovi članovi s punim pravima i različitostima, kompetitivno je i gospodarski uspješno društvo.

Drugim riječima, s jedne strane možemo očekivati „povlačenje“ države iz dijelova sustava koji će biti izloženi intenzivnijemu djelovanju tržišta, dakle „rekomodifikaciji socijalnih prava“ (mirovinski i zdravstveni sustav, neke vrste socijalnih usluga, posebno za stare ljude), dok, s druge strane, treba očekivati opsežniju intervenciju države u demografskoj sferi, u odgoju, obrazovanju, politici na tržištu rada, socijalnom uključivanju i jačanju osnovnih dimenzija socijalne kohezije.

Aktivno i produktivno

To podrazumijeva znatnu preobrazbu osnovnih značajka socijalne države, iz pasivne i protektivne u aktivnu i produktivnu. Lako je zaključiti da je Hrvatska u razdoblju nakon stjecanja neovisnosti (u znatnoj mjeri pod pritiskom nepovoljnih okolnosti u kojima se zbog rata i postsocijalističke tranzicije nalazila) u pretežnoj mjeri razvijala protektivnu dimenziju socijalne države. Najvidljiviji su njezini pokazatelji mnogobrojni umirovljenici te branitelji, koji su u znatnoj mjeri društveno pasivizirani. S druge strane, produktivna funkcija socijalne države uglavnom je bila zanemarena. Pokazatelji su toga razmjerno niska stopa zaposlenosti stanovništva, nerazvijena aktivna politika na tržištu rada, nedostatne mjere socijalnoga uključivanja. Velika promjena koja predstoji u usmjerenosti i strukturi socijalne države sastoji se, dakle, u jačanju njezine dosad zanemarene produktivne dimenzije.

Vidimo, dakle, da velikoga povlačenja države iz socijalne sfere, kako se to činilo u vrijeme do-

minacije neoliberalne paradigme 1990-ih godina, vjerojatno neće biti. Međutim, mijenjat će se uloga države i drugih čimbenika u proizvodnji i raspodjeli socijalne dobrobiti. Hrvatskoj socijalnoj politici predstoji razdoblje izazova, koje će biti lakše prevladavati u sklopu Europske unije, u krugu zemalja koje su kolijevka i danas glavni promotori socijalne države. Uostalom, Europska unija trudi se razvijati nov model socijalne politike, primjeren promijenjenim okolnostima u suvremenom svijetu. ●

RAZMJERI KRIZE

Jedna ilustracija razmjera tadašnje gospodarske krize u Hrvatskoj: ako bruto društveni proizvod iz 1989. godine označimo sa 100, onda je on u 1993. godini pao na 59,5. Veći pad bruto domaćega proizvoda na jugoistoku Europe imale su Srbija i Crna Gora te BiH.

Ključne točke socijalne politike

AUTOCESTA ZAGREB-SPLIT

Za gospodarski je napredak Hrvatske od ključne važnosti bila izgradnja kapitalnih infrastrukturnih objekata, a autocesta Zagreb - Split najveći je prometni objekt u povijesti Hrvatske.

MEĐUNARODNI POLOŽAJ

Nakon 2000. stabiliziran je međunarodni položaj zemlje. Hrvatska je 2004. postala kandidatkinjom za članstvo u Europskoj uniji. Pregovori o pristupanju počeli su u jesen 2005., a aktualne su prognoze da će punopravnom članicom EU-a postati 2010. ili 2011.

MIROVINSKA I ZDRAVSTVENA REFORMA

Nastavljene su potkraj 1990-ih godina započete socijalne reforme. Tako je 2002. počela druga faza mirovinske reforme, koja je rezultirala uvođenjem kapitalizirane mirovinske štednje (obvezatne i dobrovoljne) u okviru drugoga i trećega mirovinskoga stupa. Usto, u zdravstvenom osiguranju povećana je participacija korisnika medicinskih usluga, a uvedeno je i dopunsko zdravstveno osiguranje.

TRŽIŠTE RADA

Zakoni kojima se regulira tržište

rada i zapošljavanje promijenjeni su 2002. i 2003., pa je novim propisima smanjena razina zaštite zaposlenih, čime je otvorena šira mogućnost fleksibilizacije tržišta rada.

POPULACIJSKA POLITIKA

Znatna pozornost posvećena je obiteljskoj i populacijskoj politici zbog toga što je Hrvatska u posljednjih desetak godina imala osjetan pad broja stanovnika. U socijalnoj politici, uz državu, u novim su okolnostima važni i drugi čimbenici distribucije dobrobiti: tržište, obitelj i organizacije civilnoga društva.

SOCIJALNA SIGURNOST

Trebalo je prevladati neusklađenosti koje su se pojavile u glavnim sustavima socijalne sigurnosti. U mirovinskom osiguranju središnji je problem postao povrat duga umirovljenicima, nastao tijekom 1990-ih godina. Ustavni je sud o tome donio odluku u svibnju 1998., a dug je umirovljenicima postupno, u različitim oblicima, vraćan tijekom posljednjih nekoliko godina. 2004. donesen je Zakon o provođenju Odluke Ustavnoga suda Republike Hrvatske od 12. svibnja 1998.. Slijedom toga postignuta je

suglasnost Vlade i udruga umirovljenika oko visine i načina otplate preostalogoga duga umirovljenicima.

NOVE MIROVINE

U međuvremenu je aktualiziran problem tzv. novih mirovina. Naime, primanja umirovljenika koji su napustili svijet rada nakon 1999., tj. nakon početka primjene prve faze mirovinske reforme, zbog promijenjenoga načina obračuna mirovina sve su više zaostajala za mirovinama ostvarenima u prethodnom razdoblju.

Udruge osoba s invaliditetom u Hrvatskoj

Snažan dobrovoljni sektor

Uzimanje bez davanja i prava bez odgovornosti ne vode razvoju te osobe s invaliditetom moraju početi same djelovati s vjerom u to da ništa nije nemoguće i da sve treba iskušati

Piše: **Valentina Novak, dipl. soc. rad**

Broj osoba s tjelesnim invaliditetom u svijetu velik je i raste, a osobito je velik rast zabilježen u Hrvatskoj od 1990. do 1996., tijekom Domovinskog rata (hrvatskih je ratnih invalida Domovinskog rata 50.469, stanje na dan 30. 3. 2009., izvor: Hrvatski registar o osobama s invaliditetom).

Izobrazbom i rehabilitacijom osobe s invaliditetom postale su aktivnije kao snaga koja pospješuje daljnji razvoj politike u vezi s invalidnošću. Osnivaju se organizacije osoba s invaliditetom, njihovih obitelji i zagovornika, koje se bore za bolje uvjete života osoba s invaliditetom.

Ustrajno

Potkraj šezdesetih te su organizacije počele formulirati nov koncept invalidnosti, koji upućuje na usku povezanost ograničenja koja doživljavaju pojedinci s invaliditetom s poretkom i strukturom njihove društvene okoline i stavovima cjelokupne javnosti. Taj tzv. socijalni model koncept je koji je zastupljen i u Hrvatskoj.

Udruge osoba s invaliditetom ustrajno upozoravaju na to da je udio populacije s invaliditetom u stanovništvu veoma visok i da su osobe s invaliditetom ponekad iznimno siromašne, no točnih podataka o tome nema jer u Hrvatskoj ne postoje kontinuirana istraživanja ni kroz jedinstvenu evidenciju i postojeći registar, nego povremeno iz baze podataka različitih djelatnosti koje prate invaliditet.

Za Hrvatsku je važno istaći da je snažnim javnim zagovaranjem Hrvatskog saveza udruga tjelesnih invalida pri donošenju Zakona o popisu stanovništva 2001. prihvaćen amandman i u popisnicu su stavljena dva pitanja o osobama s invaliditetom. 2002. donesen je Zakon o Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, koji je nakon trogodišnjeg volonterskog rada stručnjaka okupljenih oko Hrvatskog saveza

300 udruga u Hrvatskoj okuplja osobe s invaliditetom ili im pruža pomoć

Udruge još ne zadovoljavaju u potpunosti potrebe i zahtjeve suvremenog poslovanja i javnog djelovanja nisu dovoljno snažne u predstavljaju sebe kao skupine za pritisak

udruga tjelesnih invalida Sabor jednoglasno prihvatio – potpunim konsenzusom svih stranaka.

Mijenjanje svijesti

Tim su zakonima stvoreni osnovni uvjeti za daljnje planiranje mjera i aktivnosti vladinih i nevladinih organizacija. Djelovanje udruga osoba s invaliditetom i onih koje djeluju u korist osoba s invaliditetom postaje sve konkretnije i konstruktivnije.

Udruge su važan čimbenik u životu osoba s invaliditetom, osobito u procesu mijenjanja svijesti okoline prema njima i rehabilitaciji. Imaju važnu motivirajuću ulogu kada se potiču i provode inicijative, akcije ili kampanje s različitim ciljevima i temama (sudjelovanje u kreiranju zakona, poticaju sustavnog obrazovanja, uklanjanju prostornih zapreka i promicanju kvalitete života, edukacijama iz raznih područja interesa – o timskom radu, menadžmentu, koordinaciji subjekata, u rehabilitaciji i rehabilitaciji, važnosti udruga, medija i drugo).

Procjenjuje se da je u Hrvatskoj registrirano oko 300 udruga koje okupljaju osobe s invaliditetom ili im pružaju pomoć. Radi se o dvije neformalne skupine takvih udruga: a) redovnije udruge osoba s invaliditetom i b) udruge nastale tijekom i nakon Domovinskog rata.

Slabosti

No funkcioniranje, organizacija, djelovanje i djelotvornost udruga nije ekvivalentna njihovu broju. Udruge još ne zadovoljavaju u potpunosti potrebe i zahtjeve suvremenog poslovanja, javnog djelovanja i nisu dovoljno snažne u prezentiranju sebe kao grupe za pritisak, pa tako ni u snažnijem prezentiranju problematike osoba s invaliditetom. Djelomično razlog tomu leži u njihovoj slabosti i nedovoljnoj i neorganiziranoj koordinaciji, ali je njihova slaba učinkovitost dijelom posljedica, s jedne strane, nedjelotvorne i birokratizirane potpore i kontrole državnih institucija zaduženih za njihov razvitak i praćenje projekata i programa koje financiraju. S druge strane, prepoznaje se izostanak izvorne snage i spremnosti za djelovanje samih osoba s invaliditetom, koje pasivno promatraju društvene tokove i pitaju samo za svoja prava.

Udruge osoba s invaliditetom, mreže, zaklade, privatne osobe ili razni drugi oblici udruživanja čine snažan dobrovoljni sektor. Riječ je o nevladinu neprofitnom sektoru koji u partnerstvu s drugim društvenim subjektima može biti pokretač i korektor razvoja zajednice i društva u cjelini. ●

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u Hrvatskoj

Poslodavci su i dalje puni predrasuda

Poslodavci imaju pravo na više vrsta poticaja: povrat doprinosa i troškova obrazovanja, naknadu plaće zbog smanjenoga učinka, povrat novca utrošenoga za prilagodbu radnoga mjesta, za troškove asistenta i radnoga terapeuta te sufinanciranje kamata kredita

Piše: **Jasminka Filipas**
Privredni vjesnik

Prema podacima Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, broj evidentiranih nezaposlenih osoba s invaliditetom u posljednjih pet godina kontinuirano se smanjuje. Naime, pokraj 2003. u HZZ-u su bile evidentirane 7 684 invalidne osobe, godinu dana poslije 7 322, a već 2005. taj je broj pao na 5 892. Od tada pa do kraja svibnja ove godine broj se smanjio za dodatnih 389, tj. tada je u HZZ-u ukupan broj nezaposlenih osoba s invaliditetom bio 5 503.

Smanjenje nezaposlenih u evidenciji uglavnom je posljedica zapošljavanja. Broj se zaposlenih, naime, od 2003., kad ih je bilo 711, povećao na 1 423 u 2007., a samo u prvih pet mjeseci ove godine zaposleno ih je 565.

Poticaji za zapošljavanje

Poslodavci, inače, od 2005., kad je posljednji put izmijenjen Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, imaju pravo na više vrsta poticaja: povrat doprinosa i troškova obrazovanja, naknadu plaće zbog smanjenoga učinka, povrat novca utrošenoga za prilagodbu radnoga mjesta, za troškove asistenta i radnoga terapeuta te sufinanciranje kamata kredita. Osobe s invaliditetom mogu dobiti pomoć i kad se samozapošljavaju, tj. kad otvaraju vlastit obrt ili tvrtku. U Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom pokušali smo doznati koliko je poslodavaca i invalida dosad iskoristilo te mogućnosti i koliko je država dosad uložila u sve te poticaje. Međutim, jedino što smo nakon tri tjedna čekanja

 Osobe koje su oslijepjele nakon 16. godine dobivaju naknadu do zaposlenja između 280 i 400 kuna, a samo računalo za slijepce stoji 80 000 kuna. Ta je naknada u nas, inače, manja nego u Albaniji.

VOJIN PERIĆ
PREDSJEDNIK SAVEZA SLIJEPIH

 Broj zanimanja za slijepce treba proširiti jer telefonske centrale, na kojima su dosad uglavnom radili, odlaze u povijest.

na odgovor uspjeti doznati jest "da se u Fondu ne vodi posebna statistika, a da se raspoloživa sredstva koriste za održavanje programa dosadašnjih korisnika". Prema nekim podacima koje smo dobili lani, može se zaključiti da poticaje prima stotinjak poslodavaca. Godinu dana prije poticaje je tražilo i dobilo 78 poslodavaca.

Premda svi podaci pokazuju pomake u zapošljavanju, ipak se ne može reći da je to dovoljno. Naime, u Hrvatskoj prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. (drugih podataka nema) živi 429 421 osoba s invaliditetom. Procjenjuje se da ih je oko 40 000 u radnom odnosu te da ih oko 274 000 prima invalidsku mirovinu. Oko 15 500 djece s invaliditetom uključeno je u proces odgoja i obrazovanja. Što se događa s ostalim osobama s invaliditetom, teško je zaključiti, ponajprije zato što u Hrvatskoj nema jedinstvene terminologije koja bi označivala invalidne osobe. Tako se u sustavu socijalne skrbi rabi pojam tjelesno ili mentalno oštećene osobe, u školstvu – djeca i mladež s teškoćama u razvoju, a u mirovinskom osiguranju – osobe s invaliditetom.

Problemi slijepih osoba

Koliko je razlika u tretmanu osoba s invaliditetom, i to ne samo u zapošljavanju nego i u obrazovanju koje bi im pomoglo u zapošljavanju, najbolje pokazuje primjer iz Hrvatskoga saveza slijepih. Naime, kako nam je rekao predsjednik Saveza Vojin Perić, osobe koje su oslijepjele nakon 16. godine dobivaju naknadu do zaposlenja između 280 i 400 kuna, a samo računalo za slijepce stoji 80 000 kuna. Ta je naknada u nas, inače, manja nego u Albaniji,

40 000

osoba s invaliditetom u Hrvatskoj u radnom je odnosu

274 000

osoba s invaliditetom u Hrvatskoj prima invalidsku mirovinu

15 500

djece s invaliditetom u Hrvatskoj uključeno je u proces odgoja i obrazovanja

gdje iznosi 100 eura. U Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini iznosi 175 eura, u Njemačkoj 500, u Austriji 630, a u Francuskoj 715 eura.

– Jasnije je da slijepi s naknadom ne mogu proživjeti ni pet dana, a kamoli od nje financirati kupnju računala. Kada bi naknada bila veća, bili bi kreditno sposobni i onda bi ga nekako mogli kupiti – kaže Perić. Dodaje da su slijepi i gluhe osobe jako diskriminirane u odnosu na druge invalide, jer prema sadašnjim propisima dobivaju mjesečni doplatk ovisno o uzrocima sljepoće, a ne o težini invaliditeta, a nisu ujednačeni ni s obzirom na to kojim su zakonom obuhvaćeni. Tako osobe s invaliditetom iz Domovinskoga rata dobivaju na mjesec 3 824 kune, civilne žrtve rata 3 320 kuna, slijepi osobe koje su do kraja 1998. bile obuhvaćene propisima iz mirovinskoga osiguranja dobivaju 896 kuna, dok svi oni koji su rođeni slijepi ili su oslijepjeli nakon 1999. dobivaju doplatk prema Zakonu o socijalnoj skrbi, i to na mjesec do 400 kuna. Perić ističe kako bi broj zanimanja za slijepi trebalo proširiti jer telefonske centrale, na kojima su dosad uglavnom radili, odlaze u povijest. Mogućnosti za zapošljavanje otvaraju se u tzv. *call*-centrima te u medicinskoj rehabilitaciji, gdje mogu raditi kao fizioterapeuti. No uvjet za obrazovanje opet je računalo, do kojega većina od oko 6 000 slijepih osoba teško može doći.

Stajalište poslodavaca

Da problema u zapošljavanju ima, detektiralo je i istraživanje stajališta poslodavaca prema zapošljavanju osoba s invaliditetom koje je 2006. provela prodekanica za znanost Edukacijsko-rehabilitacijskoga fakulteta u Zagrebu prof. dr. sc. Lelia Kiš-Glavaš sa suradnicom Kristijanom Sokač te istraživanje o stajalištima nezaposlenih osoba s invaliditetom prema zapošljavanju i nekim aktivnostima za povećanje njihove zapošljivosti koje je provedeno ove godine (L. Kiš-Glavaš, K. Sokač, V. Majsec Sobota, I. Sobota, A. Gavrilović).

Prvo je istraživanjem provedeno na uzorku od 1 029 poslodavaca (vlasnika i direktora tvrtki ili obrta) te na oko 500 poslodavaca koji su invalide dužni zapošljavati prema kvotnom sustavu. Podsjećamo, do kraja ove godine poslodavci u tijelima državne i javne uprave, u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te u drugim javnim službama i tvrtkama koje su u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu države na svaka 42 zaposlenika dužni su zaposliti jednoga invalida. U razdoblju od 2009. do 2011. taj će se broj smanjiti na 35 zaposlenika, a od 2011. do 2017. na 20 zaposlenika.

"S obzirom na to da je u Hrvatskoj s jedne stra-

ne zastupljena neravnoteža ponude i potražnje, tj. da se otvara premalo radnih mjesta i da postoji znatan višak radne snage, a s druge strane nema znatnih dodatnih poticaja za zapošljavanje osoba s invaliditetom, u svakodnevnim nastojanjima da se održe u tržišnoj utakmici poslodavci pri odabiru novih djelatnika preferiraju radno spremnu, potpuno 'zdravu' populaciju", navodi se, među ostalim, u zaključku prvoga istraživanja. Ističe se kako se taj problem ne može promatrati samo kroz motiviranost poslodavaca nego njegovu rješavanju treba pristupiti interdisciplinarno, zajedničkim naporima zdravstvenoga, obrazovnog i socijalnoga sustava te sustava zapošljavanja, ali i samih invalida. "Da bi se taj proces unaprijedio i ubrzao, potrebno je osmisliti i dodatne programe i modele sufinanciranja poslodavaca te mjere pozitivne diskriminacije za zapošljavanje pojedinih još teže zapošljivih skupina osoba s invaliditetom, primjerice osoba s mentalnom retardacijom i oštećenjima vida. Istodobno treba ozbiljno poraditi na podizanju razine svijesti o potrebi zapošljavanja osoba s invaliditetom te na spoznaji o njihovim radnim i socijalnim vrijednostima", zaključile su Lelia Kiš-Glavaš i Kristijana Sokač.

Iskustva sa Zavoda za zapošljavanje

Drugo je istraživanje provedeno na uzorku od 537 ispitanika, od kojih je više od polovine na burzi rada dulje od pet godina i nema ni dana radnoga staža. Znanstvenike je vrlo neugodno iznenadilo što više od 40% ispitanih uopće nije znalo da postoji Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, pa tako ni da mogu dobiti pomoć u samozapošljavanju. "Rezultati istraživanja pokazuju da se ispitanici pri traženju posla o slobodnim radnim mjestima najčešće informiraju preko HZZ-a (51,1%), zatim se općenito informiraju o poslodavcima na području na kojem žive (41,9%), prate oglase o slobodnim radnim mjestima (31,4%), pišu molbe za posao (30,5%) i odlaze na razgovore k poslodavcima (30,2%). Najmanje kontaktiraju s privatnom agencijom za zapošljavanje (6,3%), daju oglas da traže posao (6,8%), informiraju se o poticajima za zapošljavanje (12,2%) i pohađaju neke dodatne oblike usavršavanja (16,1%), obraćaju se udruzi osoba s invaliditetom za pomoć u pronalaženju posla (17,1%), odnosno ne poduzimaju ništa glede traženja posla (17,6%). Nedvojbeno je da bi osobe s invaliditetom trebalo potaknuti da preuzmu mnogo aktivniju ulogu u rješavanju pitanja svojega zapošljavanja", navodi se, među ostalim, u drugom istraživanju. Dodaje se kako je više od

30% ispitanika spremno na obrazovanje, čak i kad bi ga sami morali financirati ili sufinancirati, ako bi time osigurali zapošljavanje. Više od 48% ispitanika spremno je na obrazovanje radi zapošljavanja, ali pod uvjetom da ne snose njegove troškove. Na daljnje obrazovanje nije spremno 21,5% ispitanih osoba s invaliditetom.

Pasivnost u traženju posla

"Osobe s invaliditetom, nažalost, kao i dio ostale nezaposlene populacije, imaju dominantno pasivan odnos prema traženju posla, iako oni sami ne vide mnogo ni objektivnih ni subjektivnih zapreka za svoje veće aktiviranje u traženju posla. Znatnom smatramo i spremnost ispitanika na daljnje obrazovanje, koje bi u velikoj mjeri povećalo njihovu zapošljivost. Naime, gotovo 80% anketiranih osoba s invaliditetom pokazuje spremnost na dodatno obrazovanje radi lakšega zapošljavanja. Vjerojatno bi u tom pravcu trebalo usmjeriti zajedničko djelovanje svih zainteresiranih za veću zaposlenost i socijalnu uključenost osoba s invaliditetom". Sve to navodi na zaključak da same osobe s invaliditetom, ali jednako tako i nevladin i Vladin sektor, imaju pred sobom još mnogo mogućnosti i posla u unapređivanju socijalne uključenosti osoba s invaliditetom", zaključili su znanstvenici.

Dva najveća problema u zapošljavanju predsjednica HSUTI-ja mr. med. sc. Mirjana Dobranović vidi u nedovoljnoj informiranosti samih invalida te u i dalje prilično velikom broju predrasuda poslodavaca. Ipak kaže da su njihova iskustva dobra jer je rad njihove udruge koncentriran na osnaživanje svake osobe.

– Lobiranje kod poslodavaca daje dobre rezultate. Najlakše se zapošljavaju osobe s blažim invaliditetom i one koje imaju srednje obrazovanje – kaže Dobranović i dodaje kako su radili i rade na izmjeni mnogih zakona. – Pokušali smo skrenuti pozornost na broj od 3 587 osoba s invaliditetom za koje se ne brine ni sustav zapošljavanja ni sustav socijalne skrbi ni Fond za zapošljavanje. To su korisnici naknade do zapošljavanja od sramotnih 280 kuna na mjesec. Oni su, nažalost, samo papiri u dokumentaciji centara za socijalnu skrb. U razgovoru s centrima za socijalnu skrb svi tvrde da je to najugroženija kategorija korisnika socijalne skrbi jer o njima nitko ne vodi brigu – ističe Dobranović. ●

SLIJEPA GORDANA BOŽIĆ ZAPOSILILA SE U HT-U

TEK SAD VIDIM KAKO SAM SE LOŠE OSJEĆALA DOK NISAM RADILA

Slijepa Gordana Božić iz Velike Gorice godinama je živjela od naknade od samo 280 kuna. Nedostatak novca spriječio ju je da ostvari želju iz srednjoškolskih dana, tj. da upiše studij nekoga od stranih jezika. Kao vrlo inteligentnoj i komunikativnoj djevojci, teško joj je padalo što nije mogla studirati i raditi. Ipak, zahvaljujući Savezu slijepih osoba potkraj prošle godine došla je do posla.

– U Savez je došla gospođa Valentina Ljubešić iz Geneze, tvrtke koja je partner HT-a. Pitala je tko želi raditi i ja sam se prijavila. Kad smo prvi put razgovarale, rekla mi je da će mi se uskoro javiti. I doista, razmjerno se brzo javila. Prošla sam kraći edukativni program, u kojem sam naučila kako ugovarati sastanke klijenata i vanjskih predstavnika HT-a. Nakon toga počela sam raditi. Vrlo sam zadovoljna i sretna jer je to stalni radni odnos, a radni uvjeti prilagođuju se osobama s invaliditetom. Tek sad vidim kako sam se loše osjećala dok nisam radila – ispričala nam je Gordana Božić.

Gordana Božić

ZAPOSLENI IMAJU BOLJU SLIKU O SEBI I VIŠE SAMOPOUZDANJA

Kako su navele Lella Kiš-Glavaš i Kristijana Sokač u svojem istraživanju, koristi za društvo u cjelini od rada osoba s invaliditetom mnogobrojne su. „Najveća je svakako ekonomska isplativost. Nema tako bogate države koja bi se mogla odreći materijalnoga doprinosa što ih svojim radom privređuju osobe s invaliditetom. Cilj je da one postanu stvaratelj, a ne isključivo korisnici novca iz državnoga proračuna. Osim toga, radom ovih osoba smanjuju se socijalna i druga davanja, kojima se, ako nisu zaposleni, osigurava njihova egzistencija, pa i zadovoljavanje njihovih specifičnih potreba. Manji su izdaci i za zdravstvenu zaštitu i druge oblike skrbi“, ističe se u istraživanju. Mnogobrojne su koristi i za same invalide. Oni koji rade imaju bolju sliku o sebi i više samopoštovanja i samopuzdanja u odnosu na nezaposlene. Takve su osobe društveno aktivnije i prilagodljivije promjenama. U svakodnevnom su životu znatno kompetentnije, ekonomski superiornije i manje obolijevaju nego nezaposlene osobe. Jedno istraživanje iz 1998. (Wehman, Kregel) pokazalo je da su zaposlene osobe s invaliditetom, uključujući i one s većim teškoćama, općenito visoko zadovoljne svojim poslom te da imaju pozitivne odnose sa svojim kolegama i nadređenima.

U HRVATSKOJ ZAPOSLENO SVEGA 9,3% OSOBA S INVALIDITETOM

U Hrvatskoj je od 430 000 osoba s invaliditetom zaposleno njih svega 40 000, odnosno 9,3%, što jasno govori da nisu ravnopravni s ostalim hrvatskim građanima, istaknuto je na raspravi o ljudskim pravima osoba s invaliditetom u Centru za ljudska prava. Viša asistentica na Katedri za radno i socijalno pravo Pravno fakulteta Ivana Gregurov ocijenila je da se odredba UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koju je Hrvatska potpisala sredinom ove godine, a uređuje rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom, potpisala prebrzo. Gregurov je istaknula kako u hrvatskom javnom sektoru jedna zaposlena osoba s invaliditetom dolazi na 42 djelatnika iako se Hrvatska obvezala da će do 2017. u javnim službama taj omjer biti jedan prema 20. Da se prebrzo prišlo potpisivanju Konvencije, slaže se i SDP-ova zastupnica u Hrvatskom saboru Vesna Škulić, koja je kao članica hrvatskoga izaslanstva sudjelovala u pisanju Konvencije. – Među članicama EU-a Konvenciju su potpisale samo Mađarska i Španjolska, a kad sam upitala predstavnicu Finske zašto je nisu potpisali, odgovorila mi je da najprije moraju obaviti pregled cjelokupnoga finskoga zakonodavstva da provjere je li sve u skladu s Konvencijom – rekla je Škulić.

Školovanje osoba s invaliditetom

Barijere u glavama tvrde su od stuba pred školama bez rampa za kolica

– Ravnatelj je ključna osoba – izjavila je neslužbeno majka jednoga djeteta s cerebralnom paralizom. – Ako želi to dijete, on će ga primiti, a ako ga ne želi, naći će unatoč pritisku inspekcije jedan razlog da ga upiše i sto da ga ispiše.

Piše: **Mladen Iličković**

Sudeći prema slaboj prisutnosti osoba s invaliditetom u javnom životu, pomalo je teško povjerovati u provjeren podatak da u Hrvatskoj otprilike svaki deseti stanovnik ima neki oblik invalidnosti. Naravno, nisu sve te osobe stopotni nepokretni invalidi u kolicima. To je veoma raznolika skupina građana s obzirom na težinu i vrstu oštećenja. Uglavnom se dijele na osobe s tjelesnim oštećenjem, s intelektualnim teškoćama, s oštećenjem vida te s oštećenim sluhom, a prema tomu se dijele i udruge koje ih zastupaju.

Opće je poznato nejedinstvo koje vlada među tim organizacijama civilnoga društva jer rijetko ili nikad sve skupine nastupaju s istim zahtjevima. Primjerice, kad je riječ o novčanom dodatku na tešku invalidnost, koji godinama traži Savez slijepih, on i dalje ne pronalazi partnere za ostvarenje toga zahtjeva.

Prava u 120 zakona

Možda je i to nejedinstvo jedan od razloga marginaliziranosti osoba s invaliditetom u Hrvatskoj. Dakako, ima i pomaka u njihovoj prisutnosti: nakon prve saborske zastupnice otprije

1 defektolog u Hrvatskoj radi u nekoliko škola istodobno, odnosno imamo jednoga defektologa na 2000 djece

Problemi počinju onda kad roditelj djeteta s teškoćama u razvoju pokuša upisati dijete u vrtić s djecom bez teškoća kako bi živjelo s nama, a ne pokraj nas ili daleko od nas.

pet godina, dobili smo i drugu zastupnicu s invaliditetom. No to je još daleko od ministarskih funkcija, koje osobe s invalidnošću obnašaju u Njemačkoj ili Velikoj Britaniji. Drugi je pomak osnivanje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom (www.posi.hr) prošle godine, premda to Vladino tijelo ima samo savjetodavnu ulogu. Čak i na razini legislative stvari, čini se, ne stoji tako loše pa osobe s invaliditetom godinama imaju i poseban Zakon o zapošljavanju, premda se žale kako su njihova prava regulirana u više od 120 zakona.

Stručnjaci i političari, s druge strane, često pozivaju na integraciju osoba s invaliditetom ili njihovu bolju uključenost u društvo. Postavljeno naopačke, trebalo bi zapravo pitati gdje počinje isključenost osoba s invalidnošću. Počinje dok su još djeca s teškoćama u razvoju (tu su formulaciju udruge prihvatile kao ispravnu za osobe do 18 godina, u kojih još nije jasno o kojem će stupnju invaliditeta poslije biti riječ).

Neprilike

Dakle, problemi počinju onda kad roditelj dijete s teškoćama u razvoju pokuša upisati u vrtić s djecom bez teškoća kako bi živjelo s nama, a

ne pokraj nas ili daleko od nas. U nekoliko zagrebačkih vrtića (a Zagreb jest sredina u kojoj se radi puno za osobe s invaliditetom) to se može učiniti ako dijete nije u kolicima i nakon toga ono će biti u posebnoj skupini slične djece. Treba li, na kraju krajeva, uopće i očekivati od teta koje inače imaju više od dvadesetero druge djece da stignu raditi i s djetetom s teškoćama, ako su uopće za to dovoljno kvalificirane, jer dio vrtića nema ni defektologa? Dakle, lokalna bi samouprava trebala zaposliti više stručnjaka ako u vrtiću zaista želi djecu s teškoćama. Što ne bi bio samo napredak za tu djecu nego bi, uvjetno rečeno, zdrava rano počela učiti o vrijednostima poštovanja različitosti i prepoznavanja mogućnosti onih kojima je potpora nužna, ali koji mogu i pridonijeti društvu.

Ako se dijete ne upiše u vrtić, majka (nažalost, u velikoj većini slučajeva majke preuzimaju veći dio tereta jer ih muževi često potpuno ostavljaju ili se bacaju u posao da zarade za skupe terapije i pomagala) može ostati s djetetom do upisa u školu.

Eto opet neprilika. Komisije procjenjuju sposobnosti djeteta i treba naći školu u kojoj će ih prihvatiti.

– Ravnatelj je ključna osoba – izjavila je neformalno majka jednoga djeteta s cerebralnom paralizom. – Ako želi to dijete, primit će ga, a ako ga ne želi, naći će unatoč pritisku inspekcije jedan razlog da ga upiše i sto da ga ispiše, recimo da dijete u kolicima ne može na prvi kat, a ondje je, navodno, jedino mjesto na kojem se može održati nastava za njegov razred.

No opet se pojavljuje problem nedostatka stručnjaka, jer ako nema defektologa u školi koja ima zakonski propisanu samo jednu stručnu osobu (a riječ može biti i o psihologu ili pedagogu), škola dijete ne treba upisati. Jedan defektolog koji radi u nekoliko škola, tj. jedan defektolog na 2000 djece, ne može pružiti više od savjetodavne pomoći učiteljima, a rehabilitacijski programi i pomoć u učenju ne mogu se u potpunosti provoditi.

Superfrend

Sve to nije obeshrabrilo članove Udruge djece s posebnim potrebama *Put u život*, ili kraće PUŽ, koji su još prije devet godina pokrenuli projekt asistenta u nastavi. Projekt je rastao zajedno s djecom roditelja koji su ga za njih pisali. Jedan je od korisnika 14-godišnji Andrija Tabak, jedan običan 14-godišnjak koji voli igrati igrice na računalu ili na *Playstationu*, koji voli gledati akcijske filmove, čitati *Zagora* i, naravno, igrati se. Pa ipak, bez potpore njegovo bi školovanje, zbog

ARHITEKTONSKE BARIJERE

Uz noviji Zakon o gradnji, koji obvezuje na izgradnju rampa u svim novim i renoviranim objektima, Ministarstvo obrazovanja još od 2005. u suradnji s predstavnicima civilnoga sektora kroz projekt *Mreža škola bez arhitektonskih barijera* pokušava utvrditi stanje i potrebe za prilagodbom školskih prostora učenicima s većim motoričkim oštećenjima.

– Time su se prvi put u Hrvatskoj osigurali uvjeti za donošenje plana mreža škola prema kriteriju pristupačnosti (rampa, sanitarni čvor, dizalo, pokretna traka) – objašnjava Višeslav Majić iz Ministarstva obrazovanja. – Krajnji je cilj projekta prostorna prilagodba škola kako bi se djeci s većim motoričkim oštećenjima omogućilo polaznje osnovne škole u sredini koja im je bliska.

Deklariranje u tvrtki Kuehne+Nagel

Biserka i radna asistentica Ivana Udiljak iz Centra za rehabilitaciju Zagreb

14-godišnji Andrija Tabak na nastavi uz osobnog asistenta Matiju Fresla

Maja Tabak,
koordinatrica 59 osobnih asistenata u nastavi u Zagrebu

Emil Pustinić

S asistentom na nastavi

Državi je jeftinije imati zaposlenu osobu s invaliditetom, čak i uz plaćanje potpore radnoga asistenta, nego pasivnoga primatelja socijalne pomoći.

Radnici s invaliditetom vrlo su marljivi, savjesni, vrijedni, nikad ne prave probleme, za razliku od nas „normalnih“, i čisto je ugodno s njima, iako ih ne mazimo.

**EMIL PUSTINIĆ,
TVRTKA
KUEHNE-NAGEL**

Kao i u „zdravih“, najmanje nezaposlenih osoba s invaliditetom ima među najbolje obrazovanima.

njegovih motoričkih teškoća, bilo otežano, možda i nemoguće u redovitoj osnovnoj školi. Potporu mu osigurava njegov asistent u nastavi Matija Fresl, već četvrti po redu koji mu pomaže.

– Matija mi pomaže na satu prepisati ili pročitati što ne stignem, objasni što mi nije jasno, pomaže mi oko knjiga, vodi me iz učionice u učionicu, vozi skalamobilom (vozilo za prijevoz uz stube i niz njih, nap. a.) gore-dolje po školi, čeka me pred kombijem i ukrca u kombi, idemo zajedno na izlete, u kino, u kazalište – kaže Andrija.

Matija je Andriji zapravo i „superfrend“ bez kojega se u školi ne može zamisliti, iako zna da je normalno da njegov asistent diplomira i nađe drugi, bolje plaćeni stalni posao. „Superfrend“ će morati otići svojim putem, a Andrija u redovitoj srednjoj školi priželjkuje novoga pomoćnika. Matija se u toj bližoj ili daljoj budućnosti nada promjenama.

– Mislim da ovo ne bi trebao biti projekt, nego model funkcioniranja društva, školstva, socijale, odnosno svih mjerodavnih, a da se to dogodi, treba vremena. No ni tada se ne može reći da je sve riješeno, jer će uvijek biti mjesta za poboljšanje.

Težak fizički posao

Andriji mama Maja Tabak koordinatrica je 59 asistenata u 32 zagrebačke osnovne škole. Ona u tim mladim ljudima od 22 do 25 godina prepoznaje dobar motiv, unutarnju energiju, snagu, volju i cijeni prihvaćanje plaće od 20 kuna po satu.

– Problem je zasićenosti takvih ljudi, jer je to zahtjevan i fizički težak posao. U Sloveniji, primjerice, mnogo ljudi ide na bolovanje jer svakodnevno dižu djecu na WC, po stubama, prebacuju ih iz kolica na stolicu, i to ostavlja dugoročne posljedice. Za nas roditelje to je normalno, ali netko komu je to posao treba se malo više čuvati – kaže Maja Tabak.

No ne sumnja u održivost asistenata u nastavi, jer su se mnoge škole i mnogi učitelji naviknuli na asistente i ne znaju više kako bi drukčije i radili. Usto, uz udrugu PUŽ i Hrvatska udruga za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama IDEM (www.idem.hr) provodi projekte asistenata u nastavi, kojih u Zagrebu ima ukupno 130, za što Grad izdvaja 2 milijuna kuna.

Predrasude

Nije samo druženje s ostalima motiv za nastavak školovanja u redovitim školama nego i povećanje šansi za društvenu afirmaciju. Zapreka za proboj u redovitu srednju školu jesu, nažalost, i predrasude.

– Predrasude o mogućnostima ove djece i mladeži, predrasude o pravima na zajedničko školovanje s djecom i mladeži koja nemaju teškoće, neprimjereni uvjeti u školama na području cijele Hrvatske, izostanak stručne defektološke potpore učiteljima, nedostatak osobnih asistenata, prevoditelja, izostanak transparentnosti u pravima i mogućim načinima obrazovanja djece i mladeži, nedosljednost u tumačenju i pružanju zajamčenih prava djeci i mladeži s oštećenjem sluha i komunikacijskim teškoćama, sve su to razlozi zbog kojih se pravo na obrazovanje djece s oštećenjem sluha i dalje teško ostvaruje u redovitim obrazovnim ustanovama – misli ravnateljica zagrebačkoga Centra za odgoj i obrazovanje *Slava Raškaj Slavica Jelić*.

Jednako tako iz Hrvatskoga saveza gluhih i nagluhih naglašavaju kako postoje razlike između Zagreba i ostaloga dijela Hrvatske kad je riječ o pristupačnosti obrazovanja gluhim a jer, recimo, u Osijeku uz senzibilizirane ravnatelje i dalje postoje nastavnici koji su nedovoljno educirani i nepripremljeni za prihvatanje djece u nastavu. Pomak bi bilo donošenje Zakona o znakovnom jeziku, kojim bi se institucionalno odredila edukacija prevoditelja gluhih, što bi postalo i zanimanje.

– Državni pedagoški standard ostavlja školi mogućnost da organizira pomoćnika ili prevoditelja i to je napredak – tvrdi profesorica znakovnoga jezika Mirjana Juriša. – No problem je što gluha djeca nisu spremna za redovite škole jer u toj dobi ne poznaju dobro znakovni jezik, budući da su uglavnom u kontaktu s onima koji čuju, a manje s gluhim a, i to zato što se s njima ne radi sustavno od same dijagnostike.

Ako pak djeca oštećena sluha odu u neki obrazovni program specijaliziran za njih, moglo bi im se dogoditi da se ne mogu zaposliti, što za sve oblike invaliditeta potvrđuje novinar i predsjednik Udruge za promicanje obrazovanja *Delfin Hrvoje Belamarić* (i sam osoba s invaliditetom).

– Na burzi je 5000 osoba s invaliditetom, od čega ih je 35% s osnovnom školom. Ključno je za integraciju da se promijeni njihova slaba kompetencija, u koju sumnja cijelo društvo, pa i oni sami.

Stvar komocije

Mame poput Maje Tabak ne gledaju na obrazovanje djece s teškoćama samo kao na put prema zapošljavanju nego i kao na dio njihove motiviranosti i životne angažiranosti. Angažiranosti koju potiče Centar za rehabilitaciju Zagreb, koji je u tvrtki *Kuehne+Nagel* uspio zaposliti dvoje

ŠTO TRŽIŠTE TRAŽI?

Tek u posljednje vrijeme više surađuju obrazovne institucije i zavodi za zapošljavanje, koji osobe s invaliditetom upozoravaju na to koja zanimanja tržište traži. Velik je problem i to što su osobe s invaliditetom često dugotrajno nezaposlene, pa je korak naprijed nedavno otvaranje Radnoga centra pri ustanovi za njihovo zapošljavanje URIHO u Zagrebu. Tu se dugotrajno nezaposlenim osobama s invaliditetom procjenjuju preostale sposobnosti i obrazuje ih se za razna zanimanja.

svojih korisnika s intelektualnim teškoćama (koji su, uz slijepe, najteže zapošljiva skupina), a još ih 17 ima u programu radne okupacije.

Jedna je od njih 26-godišnja Biserka iz Donjega Orešja.

– Posao mi puno znači zato što mogu plaćati režije, super mi je tu jer, kad sam bila u radionici (zaštitnoj, nap. a.), radila sam goblen, ali nisam ništa zaradila. Onda me gospođa Beti, moja voditeljica, zaposlila i sad sam zadovoljna.

A za Biserkinu zadovoljstvo i uključenost bili su potrebni senzibilizirani poslodavac i radna asistentica Ivana Udiljak iz Centra za rehabilitaciju Zagreb.

– Radni je asistent osoba koja analizira radne zadatke na konkretnom radnom mjestu, pomaže pri uvježbavanju tih radnih zadataka na njegovu poslu ovisno o njegovim potrebama, ona je svojevrsna poveznica između radnoga tima iz Centra, samoga korisnika i poslodavca.

Taj je poslodavac nagrađen naslovom Poslodavac godine za zapošljavanje osoba s invaliditetom, koji mu je dodijelio portal Moj posao. Emil Pustinić iz tvrtke *Kuehne+Nagel* misli kako osobama s invaliditetom ne bi trebalo oduzimati socijalnu pomoć čim se zaposle. On je svjestan da se od njegove tvrtke u drugim zemljama gdje posluje jednostavno očekuje takav angažman i to se dobro provjerava. Poslodavci u Hrvatskoj dobivaju poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom te za prilagodbu radnoga mjesta, koje za slijepu osobu na računalo može stajati i 40-ak tisuća kuna, pa je, reći će Pustinić, samo stvar komocije hoće li zaposliti osobu s invaliditetom.

Ipak, zakonske obveze državnih tvrtki na kvotno zapošljavanje stanovitoga broja osoba s invaliditetom jednostavno se ne poštuju. Trebao bi se plaćati i kazneni doprinos za to, no ni to nitko ne kontrolira. U Sloveniji, u kojoj se često čuje kako je Hrvatska u bivšoj državi prednjačila u skrbi za osobe s invaliditetom, takve su kazne oko 300 eura po djelatniku, pa se svi trude zaposliti nekoga s invaliditetom ili u zamjenu dati posao tvrtki koja ih zapošljava. Možda takve prakse dođu s članstvom u EU-u, no ono ne može učiniti pomake u glavama, barijere tvrde od stuba pred školama bez rampa za kolica. ●

Anka Slonjšak, pravobraniteljica
za osobe s invaliditetom

Svi problemi počinju kad ne možeš preko rubnika

Organizacije civilnoga društva pokrenule su korjenite promjene u odnosu društva prema osobama s invaliditetom. Izmijenile su temeljnu paradigmu invalidnosti iz medicinske u socijalnu, pa do shvaćanja invalidnosti kao ljudskoga prava. One su zaslužne za izgradnju samopoštovanja i samosvijesti osoba s invaliditetom.

Intervju vodila: **Ruža Beljan**

REAGIRAMO NA DOJAVE I SUMNJE U LOŠE POSTUPANJE

Na koji način s vama komuniciraju osobe s invaliditetom? Zovu li vas da se sami uvjerite u neke probleme na terenu?

Najčešći je oblik komunikacije telefonski s obzirom na to da osobe s invaliditetom i roditelji djece s teškoćama u razvoju nisu u mogućnosti dolaziti u Ured, pogotovo ako su iz ruralnih sredina. Dolazak

u Ured za mnoge osobe s invaliditetom iziskuje osiguranje prilagođenoga prijevoza, pa i pratitelja, a ako u njihovo ime dolazi netko od članova obitelji, tada im se kroz to vrijeme mora osigurati briga od strane druge osobe. Budući da nam Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom daje pravo pristupa u prostoru i uvida u način

ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom, posjećujemo institucije u kojima borave, rade ili žive, posebice u slučajevima kad postoji dojava ili sumnja u loše postupanje ili kršenje njihovih prava. Jednako tako, posjećujemo ih u povodu obilježavanja važnih datuma kako bismo im pružili potporu u radu i potkrijepili njihov pozitivan rad i nastojanja.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, gđa Anka Slošnjak, u Hrvatskom saboru

Anka Slonjšak ima 36 godina, rođena je u Düsseldorfu, a školovala se u Zagrebu. Kao devetnaestogodišnjakinja, studentica druge godine Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu i aktivna sportašica, tada rukometašica *Podravke*, doživjela je prometnu nesreću u kojoj je ozlijedila vratnu kralježnicu i njezino je sadašnje stanje – tetraplegija – posljedica te ozljede.

U međuvremenu je završila studij i danas je diplomirana ekonomistica. Na dužnost pravobraniteljice stupila je davanjem prisega pred zastupnicima Hrvatskoga sabora 18. lipnja 2008., a Ured je službeno počeo raditi 1. srpnja iste godine.

■ **Koliko su vama kao osobi s invaliditetom od 1992. pomogle institucije, organizacije civilnoga društva, "država"?**

- Nakon rehabilitacije i osnovne prilagodbe na nov način života prihvatila sam živjeti život s posljedicama koje su vrlo evidentne i nimalo jednodstavne kako bih organizirala svakodnevni život na najbolji način za sebe i pritom što je moguće više rasteretila obitelj, a ipak da ostanem živjeti u obitelji. S obzirom na to da mi je potrebna pomoć druge osobe 24 sata na dan, osim od obitelji veliku potporu imam i od organizacija civilnoga društva, uz pomoć kojih sam shvatila da je neizmjerljivo važno uključiti se aktivno u rad udruga, sudjelovati u edukacijama i osnaživanjima sebe i svoje okoline, jer obitelj je potrebno rasteretiti, a da uza sve to član obitelji koji je osoba s invaliditetom bude maksimalno zadovoljan.

Problemi u sustavu

■ **Koji su danas najveći problemi osoba s invaliditetom?**

- Najčešći problemi vezani su uz nedovoljnu informiranost o mogućem ostvarivanju njihovih prava. Problem je jednako tako u neodgovarajućoj primjeni već postojećih propisa, neujednačenosti te neusklađenosti primjene zakona. Često se osobe s invaliditetom susreću s nedovoljnom senzibiliziranošću javnosti.

Građani nas u svojim upitima upozoravaju i na probleme u obrazovnom sustavu na koje nailaze djeca s teškoćama u razvoju. Među njima se najviše izdvajaju problemi pristupačnosti, odnosno postojanje arhitektonskih i komunikacijskih barijera, potreba za asistentom ili asistenticom u nastavi, ali i problem neprilagođenih nastavnih programa i udžbenika. Velika je teškoća nezaposlenost osoba s invaliditetom. Sve je češći problem nasilja nad djecom s teškoćama u razvoju i nad osobama s invaliditetom, a on se očituje u nekoliko dimenzija, počevši od prijavljivanja, razot-

krivanja, ispitivanja, nemogućnosti obrane pa do nedostatka primjerenih smještajnih kapaciteta.

■ **Je li, prema vašoj ocjeni, velika razlika u položaju osoba s invaliditetom između urbanih i ruralnih sredina?**

- Urbane sredine u pravilu mogu izdvojiti više sredstava za unapređenje kvalitete življenja osoba s invaliditetom, poput osiguravanja elemenata pristupačnosti. Međutim, nedostatak financijskih sredstava često nije presudan čimbenik. Svjedoci smo da se uz skromna sredstva, ali i uz veću osviještenost lokalne zajednice, mogu učiniti bitni pomaci. Postoji i jedan subjektivni problem: u ruralnim je sredinama odnos okoline prema osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima zasnovan više na karitativnom pristupu te su one ondje naviknute na to da ih drugi štite umjesto da same promiču svoja prava.

Spušteni rubnik

■ **Arhitektonske barijere velike su zapreke osobama s invaliditetom. Što će vaš ured poduzeti da se zakoni bolje poštuju i primjenjuju?**

- Dobro ste primijetili taj element pristupačnosti. Ako osoba ne može samostalno ući u zgradu, ne može ni ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu niti se informirati o svojim pravima ili pak obrazovati. Svakodnevne aktivnosti, poput odlaska u trgovinu, posjeta prijatelju ili izlaska na kavu, postaju nemoguće. Stoga Ured tomu problemu pridaje posebnu važnost. Osim što upozoravamo mjerodavne i tražimo da se uklone propusti o kojima smo obaviješteni, koristimo se svakom prigodom kako bismo cjelokupnu javnost osvijestili o tome koliko, primjerice, jedan spušten rubnik ili primjereno javno prijevozno sredstvo pridonose uključivanju osoba s invaliditetom u društvo. U tu svrhu informiramo i predstavnike lokalnih vlasti kako se, među ostalim, ne bi događalo da novoizgrađeni objekti, suprotno zakonu, ne budu pristupačni. Takvih je primjera u posljednje vrijeme bilo dosta.

■ **Hrvatska je treća zemlja u svijetu koja je potpisala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, a četvrta u svijetu koja je ratificirala taj najveći dokument o ljudskim pravima u XXI. stoljeću. Kako će to konkretno u svakodnevnom životu pomoći osobama s invaliditetom?**

- Republika se Hrvatska obvezala da će raditi na ostvarivanju prava i interesa osoba s invaliditetom koje promiče taj najvažniji međunarodni dokument. Kako je Konvencija stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine, ona je po snazi ispod Ustava, a iznad zakona Republike Hrvatske.

Uredu se više obraćaju osobe iz urbanih sredina, čemu je vjerojatno jedan od uzroka ne samo slabija informiranost osoba s invaliditetom iz ruralnih područja o svojim pravima nego i otežana pristupačnost.

Najviše upita, odnosno pritužaba osoba s invaliditetom upućenih Uredu odnosi se na prava iz sustava socijalne skrbi, mirovinskoga osiguranja i pristupačnosti. To je u prvom redu posljedica brojnosti zakona i propisa koji reguliraju prava osoba s invaliditetom, pa se vrlo često ni stručnjaci ne snalaze u njima.

Velik je problem što se mnoštvo pozitivnih zakonskih propisa nedostavno primjenjuje u praksi.

S osnivanjem našega ureda osobe s invaliditetom dobile su mogućnost upozoravanja na one probleme koje ne mogu riješiti preko drugih institucija u sustavu te podizanja na višu razinu, na kojoj se mogu pokrenuti inicijative za sustavno rješavanje tih problema.

Ne teret, nego potpora

■ Naš današnji sustav zapošljavanja osoba s invaliditetom beneficiranoga je tipa, kao i u EU-u. Mislite li da će u skoroj budućnosti zapošljavanje osoba s invaliditetom biti otvorena tipa, kao i osoba koje nemaju invaliditet?

- S osnivanjem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, preko kojega se poslodavcima isplaćuju poticaji za zapošljavanje osoba s invaliditetom, poduzete su neke od važnih mjera da se potakne zapošljavanje na otvorenom tržištu rada. Poticaj poslodavcu za prilagodbu radnoga mjesta velika je potpora. Ima pozitivnih pomaka, ali još puno treba napraviti, ponajprije u otklanjanju predrasuda i mijenjanju stavova da su osobe s invaliditetom teret društvu, ali i poticanju uvjerenja da osobe s invaliditetom mogu uz potporu društva pridonositi njegovu

boljitku. Važno je osobe s invaliditetom osnažiti, educirati i informirati primjereno, ali istodobno poduzeti sve kako bi poslodavac spoznao mogućnosti i sposobnosti osobe koju zapošljava.

■ Na početku godine najavljene su izmjene Zakona o socijalnoj skrbi. Što će se njime konkretno izmijeniti i poboljšati?

- U postupku je izrada jedinstvene liste tjelesnih i ostalih oštećenja, što bi trebalo dokinuti dosadašnju praksu različitosti procjena oštećenja zdravlja ovisno o sustavu, pa su, sukladno tomu, postojale i razlike u ostvarenim pravima za jednaka oštećenja zdravlja. Vjerujemo da će to dovesti do ujednačenosti u pravima neovisno o sustavu u kojem se provodi. Nadamo se da će se izoštriti i pravedni kriteriji za procjenu teške invalidnosti, ali i da će biti propisan sustav cjelovite zaštite osoba s teškim invaliditetom. Preduvjet je za to i stvaranje jedinstvenoga tijela vještačenja, na čijem se uvođenju radi.

■ Prije četiri godine pokrenut je projekt osobnoga asistenta za osobe s najtežim invaliditetom. To je nesumnjivo velika pomoć. Kako je vi ocjenjujete?

- To je svakako jedna od najvažnijih aktivnosti

poduzetih u svrhu ostvarivanja veće društvene uključenosti osoba s najtežim invaliditetom, ali i smanjenje pritiska na obitelj, sprečavanje institucionalizacije i neosporan prinos ostvarenju njihove veće samostalnosti, a samim time i veće kvalitete života. S obzirom na to da sam i sama osoba s najtežim invaliditetom i korisnik usluge osobnoga asistenta, smatram da je napravljena iznimna korist osobama s invaliditetom, jer im je omogućena bolja kvaliteta življenja, socijalna uključenost, pravo izbora i kontrole života, veća neovisnost, donošenje samostalnih odluka, veća informiranost, neizmerno zadovoljstvo. S druge strane, obitelji su rasterećenije, zadovoljnije, imaju više vremena za svoje osobne potrebe, dok su, s treće strane, asistenti dobili priliku zapošljavanja, financijske sigurnosti, korisnosti, boljega upoznavanja života osoba s invaliditetom i širenja svijesti u lokalnoj zajednici. To je ujedno projekt koji je uveden u urbana i ruralna područja i izazvao je najveće zadovoljstvo korisnika, kojih je sada 338. Osobni se asistent u našim uvjetima može nazvati milenijskim pothvatom.

Poseban doprinos

■ U Hrvatskom saboru dvije su zastupnice osobe s invaliditetom. Zna li koliko je osoba s invaliditetom bilo na kandidacijskim listama na lokalnim izborima? Treba li ih biti više u politici?

- Svakako je potrebno da osobe s invaliditetom budu zastupljene i prisutne na onim mjestima na kojima se donose odluke koje utječu na njihove živote. Moram istaknuti da je sve veći broj osoba s invaliditetom na kandidacijskim listama i da prolaze. Nemam cjelovite podatke, ali mogu spomenuti gradove u kojima su na izbornim listama različitih stranaka bile osobe s invaliditetom: Zagreb, Koprivnica, Varaždin, Rijeka, Pula, Karlovac, Vukovar.

■ Kakva je uloga organizacija civilnoga društva u poboljšanju stanja i prilika za osobe s invaliditetom?

- Upravo su organizacije civilnoga društva pokrenule korjenite promjene u odnosu društva prema osobama s invaliditetom. Izmijenile su temeljnu paradigmu invalidnosti iz medicinske u socijalnu i sada primjenom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u razumijevanje invalidnosti kao ljudskoga prava. One su zaslužne za izgradnju samopoštovanja i samosvijesti osoba s invaliditetom, udružene nastoje jasnije i hrabrije prepoznati vrijednosti osoba s invaliditetom

te postupno i sigurno mijenjaju društvenu svijest. Uvele su nazive "osoba s invaliditetom" za odrasle osobe te "djeca s teškoćama u razvoju" za djecu. Izgradile su partnerske odnose s državnim vlastima te lokalnim upravama i samoupravama. Civilno je društvo i svojevrsan korektiv institucijama kad utječe na pozitivne promjene na planu institucionalne zaštite. Poseban prinos udruge osoba s invaliditetom daju u području deinstitutionalizacije, ali i kreiranja inovativnih socijalnih usluga. Ujedno udruge osoba s invaliditetom djeluju na uspostavi standardizacije, primjene suvremenih tehnologija, ali i uspostave sustava kvalitete usluga. Slobodno možemo reći da su upravo organizacije civilnoga društva osobe s invaliditetom približile društvu, a društvo približile osobama s invaliditetom. ●

 Dok ne bude prilagođenoga međugradskoga prijevoza, teško da će osobe iz ruralnih sredina moći biti izjednačene s ostalima, jer su i državne institucije i usluge izvan njihove lokalne zajednice.

DISKRIMINACIJA

Široko uzevši, osobe s invaliditetom diskriminirane su svaki put kad ih se zbog njihova invaliditeta dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na druge građane. Tako uzevši, diskriminirani su svaki put kad ne mogu na ravnopravnoj osnovi s drugima sudjelovati u društvenom i kulturnom životu zbog nepristupačnih objekata ili im je onemogućen pristup zdravstvenim i obrazovnim institucijama ili zaposlenju.

PRITUŽBE

Najčešće se javljaju zbog informiranja o pravima i povlasticama, ali i zbog dugotrajnosti postupaka ostvarivanja pojedinih prava, osobito u području socijalne skrbi i mirovinskoga osiguranja, zbog smanjenja kvalitete zdravstvenih usluga, nerazumijevanja stručnjaka pojedinih institucija te birokratiziranoga odnosa.

IZDOJENI PROJEKTI

Mnoge udruge provode kvalitetne projekte koje država prepoznaje i financira. Izdvojila bih projekt neovisnoga življenja, u koji su bili uključeni ročnici na civilnom odsluženju vojnoga roka, te projekt osobnoga asistenta za osobe s najtežim invaliditetom, čija sam i sama korisnica.

**Paraolimpijci –
Povijest Olimpijskih igara za osobe s invaliditetom**

Uključiti sport u rehabilitaciju

Prvo sportsko natjecanje osoba s invaliditetom, prethodnica današnjih paraolimpijskih igara, održano je 1948. u bolnici *Stoke Mendeville* u Aylesburyju između dviju ekipa veterana iz streličarstva. Inicijator je bio neurokirurg dr. Ludwig Guttman. Tako je počelo.

Piše: **Elizabet Škrobo**

Ludwig Guttman bio je izniman liječnik. Jedan od onih koji su trajno promijenili lice svijeta. Taj je neurokirurg iz nacističke Njemačke prebjegao u Veliku Britaniju, gdje je ostao do kraja života. Na zahtjev britanske vlade u bolnici *Stoke Mendeville* u Aylesburyju 1944. osnovao je Centar za ozljede leđne moždine.

Tadašnje metode rehabilitacije vojnika i civila s invaliditetom bile su nedostatne za medicinske i psihološke potrebe osoba s invaliditetom, a dr. Guttman predlagao je revolucionarnu novost – uključiti sport u rehabilitaciju.

Temelji paraolimpijade

Zamisao je odmah proveo u djelo i već 1948. u bolnici je održano natjecanje dviju ekipa veterana iz streličarstva. Bile su to Prve igre *Stoke Mendevillea*. Sljedeće godine za igre se prijavilo pet ekipa. Dalekovidni dr. Guttman već je tada imao viziju da bi upravo te igre jednoga dana mogle prerasti u olimpijske igre za osobe s invaliditetom. Njegove su nade rasle s uvođenjem novih sportova (atletika, košarka u kolicima, mačevanje, stolni tenis, plivanje) te s održavanjem prvih međunarodnih igara 1952. između Velike Britanije i Nizozemske. Nakon 1952. sve više zemalja sudjeluje u igrama, a s njihovim rastom pojavilo se i pitanje primjerenije organizacije sve brojnijih natjecanja. Odbor na čelu s dr. Guttmanom zaključio je da je vrijeme za organiziranje prvih paraolimpijskih igara. Igre su održane u Rimu

Riječ paraolimpijada stvorena je kombinacijom triju riječi: latinskoga priloga *par*, koji znači «sličan» ili «jednak», grčkoga prefiksa *para*, koji znači «do» ili «uz», te riječi *olimpijada*.

Moto je paraolimpijskih igara: „Um, tijelo i duh“.

Antonia Balek na Paraolimpijadi 2008. godine

1960. Na njima je sudjelovalo oko 400 sportaša iz 23 zemlje, a natjecatelji su bili samo sportaši u invalidskim kolicima.

Dogovoreno je da se igre održavaju svake četiri godine i na svakoj su uvedene nove discipline. U Torontu 1976. prvi su put nastupile i osobe s amputacijama te slijepi i slabovidni sportaši. Sportaši s cerebralnom paralizom prvi su put nastupili na Igrama 1980., a paraolimpijske igre u Atlanti 1996. ugostile su i sportaše s mentalnim invaliditetom. Službeni naziv „paraolimpijske“ igre su dobile 1988.

Međunarodni paraolimpijski odbor danas ima 150 članica, 7 međunarodnih sportskih federacija, 5 regionalnih organizacija i 4 međunarodne sportske organizacije, koje se dijele prema vrsti invaliditeta. Dr. Guttman do kraja je ostao u organizacijskom odboru igara i vjerno je pratio svake od njih. Zbog zasluga je od britanske vlade dobio i naslov viteza.

Počeci u Hrvatskoj

Nedugo nakon prvih paraolimpijskih igara u Rimu i u tadašnjoj se Jugoslaviji javlja potreba za organiziranim sportskim aktivnostima za osobe s invaliditetom. Organizirano bavljenje sportom počinje 1965. s osnivanjem Saveza za sport i rekreaciju invalida Hrvatske. On 1991. postaje Hrvatski sportski savez invalida, a 2006. Hrvatski paraolimpijski odbor. Hrvatska je kao samostalna država prvi put na paraolimpijskim igrama nastupila u Barceloni 1992. sa 6 paraolimpijaca.

Odmah medalje – naša atletičarka Milka Milinković fantastično je bacala koplje i u domovinu je donijela broncu. Igre u Atlanti i Sidneyu nisu bile tako uspješne, no u Ateni smo dokazali da smo važna zemlja na karti paraolimpijskih sportova. Jelena Vuković u atletici je osvojila broncu, a Mihovil Španja postao je nacionalni heroj nakon što je u plivanju osvojio čak 3 bronce. Osim na ljetnim, nastupili smo i s po 2 alpska skijaša na zimskim paraolimpijskim igrama u Salt Lake Cityju 2002. i Torinu 2006.

Najuspješniji u Pekingu

Paraolimpijske igre u Pekingu održane su od 6. do 17. rujna 2008. Bile su to 13. i najveće igre u povijesti paraolimpijskih igara. Nastupilo je 4000 sportaša iz više od 150 zemalja. Hrvatska je na te igre poslala čak 25 sportaša. Bile su to naše najuspješnije, no poslije se pokazalo i najkontroverznije igre. Hrvatski paraolimpijski odbor došao je do spoznaje, a zatim i utvrdio u odgovarajućem provedenom postupku, da su atletičarka Antonia Balek, njezin trener Ivica Jakelić i izbornik za atletiku Branko Omazić u svojem radu i djelovanju te svojim ukupnim ponašanjem povrijedili Statut, etičke i druge vrijedeće akte i pravilnike Hrvatskoga paraolimpijskoga odbora, čime su narušili njegov ugled i integritet te naštetili kontinuiranom i predanom širenju paraolimpijskih ideja i tolerancije.

Unatoč tomu, 3. prosinca, na Dan osoba s invaliditetom, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić osvajačima odličja s 13. paraolimpijskih igara u Pekingu uručio je Red hrvatskoga pletera. Dvostruko olimpijskoj pobjednici i svjetskoj rekorderki u bacanju koplja i kugle Antoniji Balek te njezinim kolegama, bacaču kugle i svjetskomu rekorderu zlatnom Darku Kralju te Branimiru Budetiću, osvajaču srebrnoga odličja u bacanju koplja. Predsjednik Mesić rekao je da su sjajni uspjesi paraolimpijaca pokazali kako su hrvatski sportaši najbolji veleposlanici svoje domovine, koji snažnom željom, voljom i pobjedničkim žarom brane hrvatske boje.

Pomicanje granica

Kako opisati naše paraolimpijce? Prije svega oni dišu i žive za sport. U tome su potpuno ravnopravni sa svim drugim sportašima. No moraju se mnogo više truditi zbog svojih često krhkih tijela. Iako nesavršenih tijela, imaju savršenu volju i želju za pobjeđivanjem. Svojim primjerom pokazuju kako sport ne poznaje granice, invaliditet ni bilo kakve podjele, a svakom se prigodom

Dolazak hrvatskih predstavnika na Paraolimpijadu 2008.

koriste da poruče svima koji imaju neku manu ili nedostatak da se zbog toga nikada ne smiju smatrati manje vrijednima. Mihovil Španja, recimo, uvijek je odgovorno tvrdio da se trud i znoj jednoga dana deseterostruko vrate. Sve veći broj posjetitelja na paraolimpijskom stadionima znak je koliko se poštuje sportski uspjeh i velik trud paraolimpijaca.

Bez pretjerivanja se može reći da su naši paraolimpijci ponos domovine. Učinili su mnogo više od osvajanja medalja na svjetskim, europskim i nacionalnim natjecanjima. Pomaknuli su granice koje postoje u njima samima, ali i, što je mnogo važnije, one koje postoje u mnogim glavama.

Civilno je društvo zahvaljujući mnogobrojnim udrugama u Hrvatskoj danas tolerantnije i mnogo osjetljivije na potrebe osoba s raznim tjelesnim i mentalnim teškoćama. Velik je to korak za Hrvatsku, u kojoj prije samo desetak godina za dijete s invaliditetom u glavnom gradu nije bilo lako pronaći primjeren vrtić. Danas imamo stotine udruga roditelja, obitelji i osoba koje se bore za bolji socijalni i društveni status i više prava u hrvatskom društvu.

Jasan pokazatelj koliko nam je danas stalo do naših paraolimpijaca jest i izravno praćenje paraolimpijskih igara iz Pekinga na nacionalnoj televiziji, organizirana slavlja i dočeci, ali i odlazak navijača na paraolimpijske igre. Naše društvo tako iz dana u dan postaje sve više inkluzivno, među ostalim zahvaljujući i našim fantastičnim paraolimpijcima, koji nas sve potiču da idemo naprijed - brže, više i jače! ●

MILKA MILINKOVIĆ

NAJDUŽI STAŽ

Ona je natjerala Hrvatsku da skrene pogled na paraolimpijske sportaše, ali i sve osobe s invaliditetom.

KRALJEŽNICA: Milka je nakon nezgodnoga pada i loma kralježnice s 13 godina trajno ostala vezana uz invalidska kolica.

SPORT: S 15 godina ulazi u svijet sporta. Počinje s košarkom, atletikom, streličarstvom i šahom, no prva joj ljubav ostaje atletika. Uvijek je tvrdila da je u sportu pronašla smisao života. Iako je bila bolesna toga dana, bacila je koplje do bakrenoga sjaja 1992. u Barceloni. **ODLIKOVANJE:** Predsjednik Tuđman odlikovao ju je 1993. ordenom Danice Hrvatske za sportske zasluge. Bilo je to veliko priznanje sportašima s invaliditetom. **8 MEDALJA:** Milka je, među ostalim, i sportašica s najduljim paraolimpijskim stažem. Od natjecanja se oprostila u Pekingu, no osim medalja koje je osvojila ostavila je i neizbrisiv trag u hrvatskom društvu.

SPORT ME JE OJAČAO

Često kažem da je meni sport obogatio život. Ne u materijalnom nego u duhovnom smislu. Ojačao me je, omogućio mi je da lakše svladavam prepreke koje donosi život osobe s invaliditeom. Zato im svima preporučujem da se bave sportom. Ništa nije mjerljivo s osjećajem kada se popnete na paraolimpijski tron, nema novca, moći, ničega što može zamijeniti taj osjećaj. Ja sam dobitnica 8 paraolimpijskih medalja i doista sam ponosna na to, meni je sport omogućio egzistenciju, zahvaljujući sportu danas imam mirovinu.

MIHOVIL ŠPANJA

NAJVIŠE ODLIČJA

Mihovil Španja bez konkurencije je parolimpijac s najviše osvojenih odličja. Rođen je 1984. u Dubrovniku.

KRIVO CJEPIVO: Kao šestomjesečno novorođenče primio je cjepivo koje nije smio, protiv jake upale grla. Sedamnaest dana poslije tijelo mu je bilo oduzeto. Fizikalna terapija i rehabilitacija u bolnicama bivše Jugoslavije omogućili su mu gotovo potpun oporavak. No desna mu je noga atrofirala. Već je tada, tvrdi Mihovil, shvatio koliko život vrijedi i kako brzo prolazi, pa je učinio sve da svoje stanje iz hendikepa pretvori u pobjedu. I uspio je. **SPORT:** Teško je danas izbrojiti njegove medalje osvojene u bazenu. Španja je pet puta proglašen najboljim sportašem s invaliditetom u Republici Hrvatskoj.

ODLIKOVANJE: Predsjednik Stjepan Mesić odlikovao ga je Redom Danice hrvatske s likom Franje Bučara. A do toga se dolazi samo radom, uvijek će iznova ponoviti Španja.

RAVNOPRAVAN: Ponosno tvrdi kako su sportaši s invaliditetom ostvarili silan napredak te su danas potpuno ravnopravni svim ostalim sportašima.

Novi život - kazalište slijepih i slabovidnih u Zagrebu

Entuzijizam je pobijedio vlastite komplekse

Novi život na godinu "proizvede" jednu do dvije premijere i od 1999. svake godine organizira međunarodni festival kazališta slijepih BIT, jedini takav u svijetu

Piše: **Silvija Šeparović**

"Prvog dana proljeća 1948. dogodila se ludost ispraćena frenetičnim pljeskom samoborske publike. Niti je ludost bila toliko luda niti je publika bila zadivljena kazališnim užitkom, no dogodilo se prvi put, a to je bilo dovoljno za *big bang*. Entuzijizam je pobijedio vlastite komplekse, a škripanje dasaka koje "novi život" znače postalo je svakodnevna glazba u ušima slijepih glumaca. Tradicija da slijepe osobe uglavnom prose, sviraju pred crkvama ili prave košare ostala je u nekom drugom, dubljem mraku."

Opisujući nastanak kazališta slijepih i slabovidnih *Novi život* u Zagrebu, tako danas, 60 godina nakon njegova nastanka, piše njegov današnji ravnatelj Vojin Perić.

 Mi nismo kazalište za slijepe, mi smo kazalište slijepih koje igra predstave za sve.
VOJIN PERIĆ

Plesačica Maja Marijancić i glumac Vojin Perić u predstavi "Nos vamos a ver"

Redateljica Nina Kleflin i koreografinja Ksenija Zec osobe su koje su otvorene, koje zaborave da ste slijepi. To katkad izaziva nesporazume, ali je jako dobro i jako važno.

VOJIN PERIĆ

SURADNJA S PROFESIONALCIMA

Kazalište Novi život uvijek je surađivalo s profesionalcima, tu su povijest svoje redateljske i dramaturške kreacije i rješenja utkala mnoga istaknuta imena – Tom Durbešić, Mirko Merle, Vladimir Jagarić i mladi im kolege Snježana Banović, Mario Kovač, Zoran Mužić, Saša Božić, dok posljednjih godina u predstavama sve više sudjeluju i gostujući glumci Franjo Kuhar, Otokar Levaj, Marko Makovičić, Živko Anočić, Goran Bogdan...

Big bang

Bio je to dakle *big bang*, a više od pola stoljeća nakon njega, sada, u lipnju 2009., nakon što je postavilo još jednu svoju premijeru, kazalište je odradilo gostovanje u Njemačkoj, kamo je pozvano na novu turneju ujesen, spremalo se na festival bajki u Ogulin i gostovanje u Bosni i Hercegovini.

– Mi nismo kazalište za slijepce, mi smo kazalište slijepih koje igra predstave za sve. Kazalištem za slijepce neka se pozabave profesionalna kazališta kao što su *Gavella*, HNK i druga, koja su dužna kazalište prilagoditi slijepima u skladu s načelima jednakosti za sve – kaže ravnatelj Perić zamjerajućim tonom, a aludirajući na mnogobrojne slične nelogičnosti u primjeni jednakosti. Dio toga tona pripada i komentaru na činjenicu da se *Novomu životu*, usprkos redovitim godišnjim premijerama i velikim uspjesima, uporno ne dodjeljuje status kazališta.

Udruga, a ne kazalište

Novi život i dalje, naime, funkcionira kao udruga, što će reći da je ovisan o točno usmjerenom financiranju pojedinih programa i projekata, dok bi status pravoga kazališta značio i obvezu države da ga financira, u čemu mnogi vide pravi uzrok zbog kojega Dramska sekcija slijepih i slabovidnih *Novi život* i dalje ostaje udrugom, a ne preobrazuje se u kazalište.

Treba ipak reći da je, iako u strahu od mogućih učinaka recesije, udruga zasad zadovoljna financijskim kontribucijama ministarstava zdravstva, branitelja i kulture te zagrebačkoga Gradskoga ureda za kulturu, no činjenica je da bi *Novi život*, koji ima 15-ak članova, puno lakše disao kad bi funkcionirao u formi koja bi mu omogućila sustavno financiranje, dovoljno barem za održavanje hladnoga pogona.

Taj pogon na godinu "proizvede" jednu do dvije premijere i od 1999. svake godine organizira međunarodni festival kazališta slijepih BIT (*Blind in Theater*), jedini takav u svijetu.

Utjecaj Kleflinove

Za *Novi život* prijelomna su bila dva trenutka ili, bolje reći, dvije suradnje – devedesetih bio je to angažman redateljice Nina Kleflin, a u desetljeću nakon toga koreografinje Ksenije Zec.

– Nina je presudna utoliko što je teatar iz *de facto* radijske drame, tj. izgovaranja teksta i minimalnoga kretanja po sceni, napokon prerastao u teatar pokreta. Ona nas je prihvatila kao netko tko je imao namjeru i uspio držati glumce na uzdi i "ušlifati" ih. Slijepa osoba ima određene nelogičnosti u mimici, pokretu lica i druge, i to osobito ako je rođena slijepa, a Nina je to sve riješila. Otad zapravo i počinje sustavan rad na pokretu, jer je Nina promijenila način rada i razmišljanja – tako to presudno razdoblje opisuje Vojin Perić, za kojega je upravo ono bilo jednako važno. On sam, naime, tada je odlučio potpuno se posvetiti teatru i učiniti ga svojom jedinom profesijom. Od tih prijelomnih predstava Molièrea i Harmsa i sličnih *Novi život* više ne igra samo komedije i jednočinke i sa svakim komadom sve je "jednakiji" profesionalnoj produkciji.

Utjecaj Zec

Tu slijedi drugi presudan utjecaj, kojega donosi jedna od najzapaženijih koreografinja danas Ksenija Zec.

– Ona nas je stvarno oslobodila, natjerala nas je da se usudimo, da radimo i ono što smo mislili da ne možemo. Ksenija i Nina osobe su koje su otvorene, koje zaborave da ste slijepi. To katkad izaziva nesporazume, ali je jako dobro i jako važno. Jedino se tako zapravo slijepce osobe mogu uključiti u društvo i jedino im se tako može poručiti da su dio svih ostalih.

S predstavom Ksenije Zec *Nos vamos a ver* *Novi život* je krenuo u još jednu pustolovinu – u ples. Ta predstava, opisivana kao takva u kojoj su slijepi glumci prvi put zaplesali, na međunarodnom teatarskom festivalu *Zlatni lav* u Umagu biva najbolja u profesionalnoj konkurenciji i osvaja *Grand prix* toga festivala. Plodna suradnja *Novoga života* i Ksenije Zec nastavlja se dalje – i posljednju premijeru, izvedenu u svibnju ove godine, predstavu *Drago mi je da vas vidim*, potpisuje upravo ona. ●

Dječja predstava "Cirkuski slončić Charlie"

Umjetnici Izvođačke skupine osoba s invaliditetom tijekom predstave "Moj san"

SVJETSKA ATRAKCIJA IZ KINE - Izvođačka skupina osoba s invaliditetom

U Kini, zemlji s više od 60 milijuna osoba s invaliditetom, prije više od 20 godina nastala je umjetnička trupa osoba s invaliditetom i od udruge amatera postala je svjetskom atrakcijom.

LEKCIJA

Predstave kineske izvođačke skupine osoba s invaliditetom diljem svijeta dočekuju se kao jedinstveni umjetnički doživljaj, a njihova poruka razumijeva se kao lekcija o shvaćanju i prihvaćanju različitosti, o tome da kreativnost nema granica.

TAI LIHUA

Trupu, kao njezina predsjednica i umjetnička direktorica, vodi gluhonijema plesačica Tai Lihua, a svi izvođači u trupi osobe su s invaliditetom - s oštećenjima sluha, s oštećenjima vida, s tjelesnim invaliditetom, mentalno hendikepirani.

PROFESIONALCI

Od amaterske organizacije nastale 1987. do 2002. preobrazili su se u neprofitnu profesionalnu umjetničku trupu i time stupili na kulturno tržište, pa sada nastupaju prema sasvim tržišnim načelima, ali i s besplatnim predstavama.

ZARAĐUJU I ULAŽU

Trupa tako uspijeva zarađivati za sebe, ali i ulagati u različite humanitarne fondove, pa je svojedobno donirala Hong Kongu za djelovanje u krizi sa SARS-om i Indoneziji nakon udara tsunamija. Dosad je nastupala diljem kontinenata, u 50 zemalja, na otvorenju Olimpijskih igara u Pekingu 2008. te bez naknade na ceremoniji zatvaranja Paraolimpijskih igara u Ateni četiri godine prije.

BEZ GREŠKE

Predstave showa My Dream izvode sa zaprepašujućim umijećem - u jednom od najdojmljivijih plesova, izvodeći The Thousand-Handed Goddess of Mercy, Tai Lihua savršeno izvodi točku zajedno s 11 djevojaka i 9 mladića. Nitko od njih glazbu ne može čuti, a uz četvero instruktora koji čuju i govore i koji signaliziraju ritam glazbe iz četiri kuta pozornice oni, nakon ustrajnoga uvježbavanja, točku izvode gotovo savršeno, bez pogreške.

Mijenja li se prema osobama

IVANA BLAŽIĆ, ZADAR

"Osjećam da se mijenja,"

Živim ovdje punih 17 godina. No tek posljednjih 4-5 godina osjećam na vlastitoj koži da se stav društva promijenio, i to nabolje. Mislim da su najveća zapreka predrasude lokalnog stanovništva, koje nas teško prihvaća kao ravnopravne članove zajednice. Zahvaljujući sve većemu ulaganju Grada u premošćivanje građevinskih barijera, zaboravim na poneki neumjesni komentar slučajnoga prolaznika na račun mogega hoda i ortopedskoga pomagala te na nesavjesno parkiranje nekih od vozača koji mi onemogućuju normalno kretanje po gradu. Veliko samopouzdanje stekla sam zapošljavanjem u struci, društveno sam korisna i financijski neovisna osoba te se lakše nosim sa svakodnevnim problemima i primitivnim ljudima, kojih će, nažalost, uvijek biti.

mr. med. sc. MIRJANA DOBRANOVIĆ, ZAGREB

"Promjene su vidljive,"

Da, stavovi se zaista mijenjaju. Ne tako brzo kako bismo mi osobe s invaliditetom željele, ali ipak vidljivo. Sve je više situacija kada je slobodno parkirališno mjesto obilježeno za osobe s invaliditetom, ima sve više rampa za teško pokretne osobe uz stube, ima sve više natječaja na koje se udruge mogu javiti sa svojim projektima i programima, dodjeljuju se i nagrade poslodavca godine za zapošljavanje osoba s invaliditetom, hoteli prilagođuju sobe za osobe s invaliditetom, postoje emisije o osobama s invaliditetom i na televiziji i na radiju a i sve se češće otvaraju teme i diskusije o toj ranjivoj skupini građana.

LJILJANA UZELAC, ZAGREB

"Puno je lakše,"

Rekla bih da je integracija osoba s invaliditetom u društvo velikim dijelom i individualna, razlikuje se od čovjeka do čovjeka. Ja sam jako društvena i oduvijek sam se trudila biti prihvaćena u društvu, a poznajem ljude koji se srame izaći na ulicu. No, bez obzira na to, danas je integracija puno lakša jer je javnost više senzibilizirana za osobe s invaliditetom, a mediji i institucije daju više prostora za prava osoba s invaliditetom.

MAJA BARAČ, ZAGREB

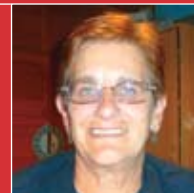
"Treba još raditi,"

Napravljeni su mnogi pozitivni pomaci u društvu da se osobe s invaliditetom lakše integriraju. Međutim, na državnoj su razini mnogobrojni zakoni koje je država donijela i dalje mrtvo slovo na papiru, najslabija karika u lancu promjena. Sigurno bi trebalo dati prilike osobama s invaliditetom za zapošljavanje, unaprijediti radno pravo, poboljšati kulturu u prometu, pristupačnosti. Iako su pomaci napravljeni, još se puno mora raditi za stvarne, korjenite promjene.

MARINKA CRNOLATAČ, ZAGREB

"Jako se promijenilo,"

U invalidskim sam kolicima 23 godine. Sretna sam, vedra i aktivna. Odnos sredine prema osobama s invaliditetom jako se promijenio nabolje. Moje je mišljenje da je to zahvaljujući medijima, udrugama, ali i nama, jer smo aktivniji, izlazimo, družimo se, zabavljamo se, radimo... Družeci se s nama, okolina mijenja stereotipe i prihvaća nas onakvima kakvi jesmo – različiti kao i svi ljudi. Grad je mnogo učinio na pristupačnosti i mogućnosti kretanja, ali još uvijek ima mnogo zapreka, osobito u sustavu zdravstva (komisije na katu, ljekarne, sanitarni čvorovi u bolnicama) i socijalne skrbi (nepristupačni centri). Život nam osobito komplicira katkada dug put do ostvarenja nekoga prava, iako se i to pojednostavnjuje.

Stav društva s invaliditetom?

MIRJANA PINTARIĆ, ZAGREB

"Velik napredak,,

Živim u Zagrebu već 20 godina i imam cerebralnu paralizu od rođenja. Ne doživljam to kao bolest, nego kao stanje stanovitoga ograničenja: ne mogu hodati, teško razgovijetno govorim i ovisna sam o drugoj osobi. Stav se društva promijenio nabolje. Na osobe s invaliditetom danas se gleda drugačije, iako ja osobno nikada nisam imala loše iskustvo. Ne mogu ne zamijetiti veliki napredak u uklanjanju barijera za što slobodnije kretanje invalida gradom. Prije 8 godina počela sam se baviti boćanjem. Početak je bio težak i naporan, ali sam ostvarila svoje snove. Danas u 41. godini iza sebe imam 2 brončana, 4 srebrna i 5 zlatnih odličja te višestruka gostovanja s reprezentacijom, čiji sam član od 2005.

DARKO KRTANJEK, ZAGREB

"Zagreb prednjači,,

Moje je mišljenje da se stav društva prema osobama s invaliditetom znatno promijenio nabolje od Domovinskoga rata u cijeloj Hrvatskoj, a pogotovo u Zagrebu. Osoba sam s cerebralnom paralizom od rođenja, ovisan o pomoći druge osobe, a samostalan uz elektromotorna invalidska kolica. Sretan sam što živim u Zagrebu, jer smatram da on i njegovi čelnici najviše rade na poboljšanju i kvaliteti življenja osoba s invaliditetom.

DARKO HALKA, ZAGREB

"Prihvaćeni smo,,

Stav se društva općenito mijenja, osobe s invaliditetom prihvaćaju se kao nešto normalno. Tomu je pridonio i Domovinski rat te radijske i televizijske emisije koje su senzibilizirale društvo za tu populaciju. Međutim, samo prihvaćanje u društvo ne rješava mnogobrojne probleme, poput zapošljavanja nakon školovanja, života s roditeljima ili odluka za samostalan život, smještaja u dom za starije i nemoćne kad tvoja obitelj više ne može skrbiti za tebe. A domovi nisu ni osposobljeni za pravu brigu o ljudima koji nisu bolesni, a trebaju tuđu pomoć da bi živjeli. To je pitanje koje mnoge od nas stalno pritišće, vjerujte mi. I traži odgovor koji hitno trebamo.

STJEPAN FEKETE, ĐAKOVO

"Napredak u sitnicama,,

Današnje je društvo u vrlo malom postotku senzibilnije prema osobama s invaliditetom nego li je to bilo prije pet do 10 godina. Napredak se vidi u sitnicama, kao što su parkirna mjesta za invalide. Bolje je to što su danas otvoreni putevi razumnim razgovorima kroz udruge i slično, ali invalidi su još uvijek zapostavljena skupina. Odnos prema invalidima, pogotovo kroz strukture raznih javnih ustanova loš je i sramotan, jer brojni javni djelatnici nemaju osjećaj za osobe s invaliditetom i nimalo ih ne dira činjenica što invalid čeka u redu sa zdravim građanima. To treba promijeniti.

ANTUN KOVAČ, viši stručni savjetnik u
Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog
uređenja i graditeljstva

Neovisnost se stječe zapošljavanjem

Svakako da se stav društva prema osobama s invaliditetom mijenja, jer se mijenja i struktura društva. Drugačije se doživljavaju osobe s invaliditetom u urbanim sredinama, posebno to vrijedi za grad Zagreb, za razliku od ruralnih sredina, u kojima se ti stavovi vjerojatno nisu znatnije promijenili.

OPREZNO GOVORITI

Treba oprezno govoriti o mijenjanju stavova društva prema osobama s invaliditetom. Ako taj problem promatramo površinski, tada možemo doista govoriti o promjeni stava društva. Tu prije svega mislim na načine ophođenja građana prema osobama s invaliditetom, na veću educiranost i informiranost građana o potrebama i mogućnostima osoba s invaliditetom, na želju da konkretno pomognu osobama s invaliditetom, npr. na ulici, u tramvaju, u trgovini i dr. Međutim, ako dublje zagrebemo u problem, tj. ako pod integracijom podrazumijevamo punu uključenost u društvo, neovisnost o drugim osobama i sl., a tako bi vjerojatno u grubim crtama integraciju trebalo shvatiti, onda stvari izgledaju malo drugačije.

ČINJENICE

Tako npr. sama činjenica da je danas zaposleno svega tristotinjak slijepih osoba, a da ih je prije 20-ak godina bilo zaposleno i više od tisuću, govori sama za sebe. Može se postaviti pitanje koliko su se doista promijenili stavovi o integraciji društva u cjelini ili barem nekih njegovih dijelova. U tom bi slučaju odgovor mogao glasiti: Da, promijenili su se, ali u kojem smjeru - u pozitivnom ili negativnom?

Za nas koji smo ostali u radnom odnosu još iz vremena socijalističkoga sustava i za one malobrojne koji su se uspjeli zaposliti u novoj hrvatskoj državi prilike za afirmaciju i integraciju u društvo promijenile su se nabolje, ali ja bih rekao više zbog tehničkoga napretka (korištenje računalima, mobilnim telefonima, skenerima, dizalima s oznakama na Brailleevu pismu, zbog spuštenih rubnika za osobe s invaliditetom u kolicima, zvučnih semafora i dr.) nego zbog promjene stavova ljudi.

OMETANJE

Za mene je puna integracija osobe s invaliditetom u društvo obavljena onoga trenutka kad postane neovisna ili manje ovisna o pomoći drugih ljudi, a takva se neovisnost stječe u najvećem dijelu zapošljavanjem. Sve dok se ne osiguraju uvjeti za brže zapošljavanje osoba s invaliditetom teško je govoriti o njihovoj punoj integraciji i afirmaciji u društvu. Neučinkovito je zapošljavanje, dakle, najvažnija otegotna okolnost koja ometa bržu integraciju. Osim toga, mislim da se osobe s invaliditetom, unatoč mijenjanju stavova u društvu, i dalje doživljavaju kao manje vrijedne i kao one koje samo troše državna i druga sredstva.

LICEMJERJE

Grubi kapitalizam, koji je danas na djelu u Hrvatskoj, ne poznaje solidarnost i uzajamnost. I sama se državna vlast katkad licemjerno odnosi prema osobama s invaliditetom, jer često ne provodi ono što je sama ozakonila ili potpisala (najsvježiji je primjer UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom).

I napokon, za sporu ili nedovoljnu integraciju djelomično su krive i same osobe s invaliditetom jer se mire s postojećim stanjem u društvu i ne bore dovoljno energično za svoja prava i promjene. Pojedine udruge nastoje ovakvo stanje mijenjati, ali često nemaju potporu ni od dijela udruga osoba s invaliditetom, neki put zato što su na čelu tih udruga zapravo osobe bez invaliditeta.

Važno je imati: PRETPLATU

Budite informirani - postanite pretplatnik!

Civilno društvo - jedini je stručno-popularni časopis o civilnome društvu u Republici Hrvatskoj, u izdanju Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. U tematski koncipiranim brojevima stručnim i novinarskim radovima zaokružuje teme i područja koja su važna za razvoj civilnoga društva te koja na sustavan i informativan način daju uvid u aktivnosti i postignuća organizacija civilnoga društva. Pozivamo vas da pretplatom na časopis osigurate pravovremenu i kontinuiranu informiranost o civilnome društvu u Republici Hrvatskoj i na međunarodnoj razini.

Pretplata i/ili kupnja prethodnih brojeva

Godišnja pretplata na časopis za uplate u Hrvatskoj iznosi 200 kuna, a za pretplate iz inozemstva iznosi 30 eura. Nacionalna zaklada odobrava popust od 20% na godišnju pretplatu organizacijama civilnoga društva i obrazovnim institucijama. Cijena pojedinačnog broja iz prethodnih godina izlazenja iznosi 20 kuna. Informacije o dostupnosti prethodnih brojeva nalaze se na <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

Podaci za uplatu općom uplatnicom / Internetskim bankarstvom:

Primatelj: Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva

Svrha doznake: pretplata na časopis *Civilno društvo*

Poziv na broj: 001

Broj računa: 2390001-1100314259 (HPB)

Za dostavu predračuna molimo nazovite na 01/2399-100

Kako postati pretplatnik?

Uz ispunjeni kupon za godišnju pretplatu molimo da dostavite i **DOKAZ O UPLATI PRETPLATE** općom uplatnicom ili Internetskim bankarstvom na telefaks 01/2399-111, poštanskim putem ili e-poštom.

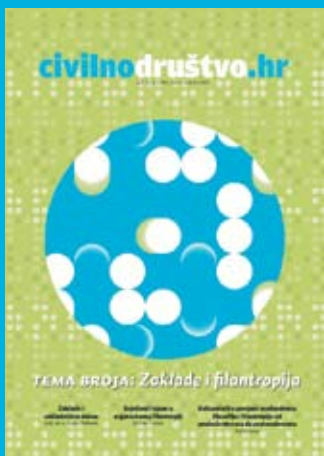

Pretplatom do dara

Nacionalna zaklada svima koji se pretplate na časopis *Civilno društvo* poklanja priručnik *Odnosi s javnošću za organizacije civilnoga društva* u izdanju Hrvatske udruge za odnose s javnošću. Ovaj priručnik djelatnicima, članovima ili volonterima nevladinih, neprofitnih organizacija daje uvid u praksu i alate odnosa s javnošću, što će im koristiti u organizaciji, komunikaciji i provedbi njihovih projekata.

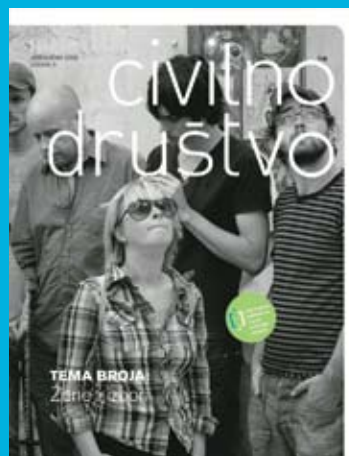
Prethodni brojevi

Časopis broj **13/14**

Časopis broj **15**

Časopis broj **18/19**

Časopis broj **20**

Kupon za godišnju pretplatu

Naziv organizacije/ustanove/pretplatnika

Ime i prezime (za pravne subjekte ime i prezime odgovorne osobe)

Ulica i broj

Poštanski broj i mjesto

Broj telefona / telefaksa

Matični broj

E-pošta

Potpis (i pečat za pravne subjekte)

A - godišnju pretplatu

B - pojedinačni broj _____

Potvrđujem da se pretplaćujem (zaokruži)

Mjesto i datum

Carolyn J. Lukensmeyer,
osnivačica neprofitne organizacije AmerikaSpeaks

Važno je stvoriti vezu između javne volje i političkoga vodstva

Date li građanima crno na bijelo s koliko novca raspolazete i što određene promjene znače, oni će lako donijeti odluku i reći za to jesam ili nisam spreman plaćati veći porez

Intervju vodila: **Tihana Ančević**

Carolyn J. Lukensmeyer osnovala je AmerikaSpeaks, kako kaže, u trenutku u kojem se zabrinula za stanje demokracije u SAD-u, odnosno zbog činjenice da ono što ljudi misle i izražavaju više nije bilo bitno.

- Ako kanimo riješiti važne državne probleme kao što je javno zdravstvo ili emigracija, pomislila sam, treba nam nov politički okvir na državnoj razini. Uvidjela sam da je retorika naših političkih stranaka postala poprilično zatrovana. Nastala je situacija u kojoj je javnost žudjela za

rješenjima i ljudi su uistinu bili spremni glasovati za one za koje su vjerovali da će ta rješenja i ponuditi, no to se nije dogodilo zbog polarizacije stranaka u Kongresu. Tako sam bila napustila svoje radno mjesto. U tom trenutku radila sam za potpredsjednika Gorea u Bijeloj kući na preobrazbi vlade. Uvidjela sam da je trenutak da promijenim posao, pa sam osnovala neprofitnu organizaciju AmerikaSpeaks kako bi geslo «koje pripada narodu, koje je narod stvorio za narod» uistinu počelo vrijediti i u praksi.

Na primanju kod Predsjednika, uz Carolyn J. Lukensmeyer bili su dr. sc Igor Vidačak, Cvjetana Plavša-Matić, te predstavnici Američkoga veleposlanstva u Hrvatskoj

 Služiti
javnosti
znači
davati sve od
sebe da vaša mi-
sija prijeđe s riječi
na djela.

 Svatko tko se odluči raditi u javnoj upravi mora biti iznimno motiviran za taj posao, odnosno mora uistinu htjeti biti na usluzi građanima.

 Prvi nam je bio pridobiti političke dužnosnike da dolaze saslušati građane. A građanima je trebalo dokazati da ih političari doista žele čuti.

 Zaposlenici javnih služba moraju biti izvršni govornici, ali jednako tako moraju znati slušati.

Znati slušati

■ **Možete li nam komentirati prednosti građanskoga sudjelovanja u procesu donošenja odluka?**

- Najveća prednost građanskoga sudjelovanja u političkom životu, osim glasovanja, koje je, naravno, osnovni aspekt toga, upravo je u utjecaju koji građani mogu imati na političke promjene u određenom gradu ili državi. Uzmimo za primjer vrijeme velike financijske krize. U mnogo slučajeva vladajućim strukturama prihodi su se smanjili, pa su to trenuci u kojima se mnogi proračuni smanjuju, mnoge inicijative odbacuju. To je vrijeme u kojem treba doznati što narod misli, što javnost kao jedan kolektivni organizam želi. Tada je važno stvoriti vezu između javne volje i političkoga vodstva, odnosno političke volje. To su trenuci u kojima je nužno javnost približiti političkim strukturama kako bi se mogle dogoditi važne promjene.

■ **Kad je organizacija počela raditi, vjerojatno ste se suočavali s teškoćama pri uključivanju građana u različite političke aktivnosti. Kako ste to riješili?**

- Na početku nam je uistinu bilo teško nagovoriti građane da se uključe, ali i potaknuti izabrane političke dužnosnike na takvu vrstu interakcije, jer održavanje javnih političkih sastanaka s tom svrhom u SAD-u već neko vrijeme nije uspijevalo postići rezultate. Na takva je okupljanja dolazio vrlo malen broj ljudi, a među njima je bila većina onih koje smo mi popularno nazvali „istim facama“. Znači, uvijek bi se tu „motali“ isti ljudi. Kod građana je jednostavno trebalo iznova probuditi tu strast za artikulacijom vlastitoga mišljenja u javnom prostoru. Trebalo im je pokazati da ih političari uistinu žele čuti. Tako nam je prvi korak bio pridobiti političke dužnosnike da ih dolaze saslušati. Morali smo im dokazati da je važno čuti što njihovi birači misle o prioritetima nekoga grada, na što bi se novac iz proračuna trebao trošiti, što misle o javnom zdravlju. I na taj smo način uspjeli „namamiti“ građane. Rekli smo im da će na sastanak doći i guverner i gradonačelnik i da ih oni žele saslušati.

Savjetovanja s građanima

■ **Koliko često i koliko brzo dobivate povratnu informaciju od predstavnika vlasti?**

- Mi bismo se sastali s gradonačelnikom i njegovim ljudima prije sastanka kako bismo razgovarali o mogućim rješenjima nekoga problema, o izboru koji bi se nametnuo u nekoj situaciji.

Gradonačelnik bi zatim otvorio sastanak i obratio se izravno građanima. On bi im pokušao objasniti zašto je važno da razmotre mogućnosti koje se pred njima nalaze i donesu neke odluke. Gradonačelnik bi ih zatim sve saslušao, ali ono što je jednako toliko važno jest da se gradonačelnik na kraju sastanka ponovno vrati na pozornicu i kaže da ih je razumio, da mu je jasno što oni od njega traže, što žele da učini. U slučaju gradskoga proračuna sastanak bi se obično dogodio između četiri i osam tjedana nakon što javnost odredi prioritete na koje bi se sredstva iz proračuna trebala utrošiti. Tada se gradonačelnik sastaje s ekonomistima, s vladinim agencijama i s vijećem kako bi donijeli odluke o javnim preporukama. Oni tada kažu da ovo možemo učiniti, a ovo ne možemo jer ne raspoložemo s dovoljno novca. Zatim bi se sastanak ponovno održao, a gradonačelnik bi održao prezentaciju u kojoj bi pokazao kako će za obrazovanje dati, na primjer, 7 milijuna dolara više jer su građani obrazovnije odredili kao prioritarno područje. Zatim bi nastavio s onim što ne mogu učiniti jer nemaju dovoljno novca. Rekao bi da ne možemo dovesti nove ravnatelje u sve škole jer za to nemamo sredstava, ali čuli smo vas i znamo da je to ono što vi želite, no to ne možemo jamčiti. Takav je pristup vrlo važan. Potrebno je vrlo jasno definirati i izraziti što se može, a što se ne može. Građani zatim imaju priliku reagirati i reći da je ipak potrebno da još razgovaraju, na primjer o socijalnom stanovanju, i tako gradonačelnik i njegovi ljudi dobivaju još jednu priliku pozabaviti se proračunom.

■ **Vi na taj način uključujete građane u savjetodavne procese?**

- Tako je. Mi na taj način planiramo uistinu učinkovita savjetovanja s građanima.

Crno na bijelo

■ **Kako osmišljavate dnevni red za te savjetodavne sastanke i u kojem trenutku u to sve uključujete javnost?**

- Dnevni red osmišljavamo prema onomu što javnost zapravo zanima. Razgovaramo s građanima, a u obzir uzimamo i rezultate anketa. No u tom je procesu veoma važno da i oni koji donose odluke cijelu proceduru shvate vrlo ozbiljno. Zato mi razgovaramo i s političarima i njihovim suradnicima kako bismo uvidjeli kakve nam sve mogućnosti stoje na raspolaganju. Jasno je da javnost ne može dobiti sve što želi. Građanima je tu jako važno objasniti i koliko što u refor-

mi stoji i na koji bi to način eventualno moglo utjecati i na njihove porezne obveze. Vrlo često sam pojam javnoga propitivanja obeshrabruje i ima onih koji će reći da će nas građani tražiti sve i svašta ako im se za to pruži prilika, no to je lako riješiti davanjem točnih informacija. Date li građanima crno na bijelo s koliko novca raspolazete i što određene promjene znače, oni će lako donijeti odluku i reći da za to jesam ili nisam spreman plaćati veći porez.

■ **Na vaše sastanke često dolazi između 1000 i 5000 ljudi. Kako sve to koordinirate i, što je za nas možda još zanimljivije, kako to financirate?**

- Možete organizirati sastanke za skupine ljudi različitih veličina i ima sastanaka na kojima sudjeluje svega nekoliko stotina ljudi. To obično ovisi o veličini izborne jedinice, no važnije pitanje svakako je ono o sredstvima za takve inicijative.

U slučaju gradskoga proračuna gotovo je 100% financirao grad. Kad govorimo o velikim promjenama u politici neke zajednice, onda je to neizvedivo jer bi građani mislili da je to konflikt interesa. Iz toga razloga sredstva često dolaze iz zaklada i kombiniraju se s javnim novcem. Katkad dobijemo i neke privatne donacije, kao što je bio slučaj s akcijama koje smo pokrenuli nakon 11. rujna. Tada smo pokrenuli projekt *Oslušujmo grad*, koji su u omjeru 50% financirale vlasti, 40% privatne donacije i još 10% tvrtke čije su zgrade stradale u tom terorističkom napadu.

Služiti javnosti

■ **Što čini dobru javnu upravu?**

- Prije svega bih rekla da svatko tko odluči raditi u javnoj upravi, u državnoj upravi, mora biti iznimno motiviran za taj posao, odnosno mora uistinu htjeti biti na usluzi građanima. Ta osoba nikada ne smije smetnuti s uma da taj posao i ne znači drugo doli provođenje volje naroda. Druga stvar koja je izrazito važna jest razumijevanje misije organizacije ili agencije za koju osoba radi. Dakle, služiti javnosti znači davati sve od sebe da vaša misija prijeđe s riječi na djela, da nađe svoj glas u svijetu. A da biste to radili, morate biti dobar menadžer kako biste mogli kvalitetno i mudro upravljati sredstvima, kako biste imali osjećaj odgovornosti i prema svojim nadređenima i prema javnosti, kako biste kvalitetno provodili svoju misiju zbog te iste javnosti. Uza sve ovo, tek se odnedavno govori o tom koliko je prijeko potrebno da zaposlenici javnih služba posjeduju one vještine koje će im omogućiti smislenu i učinkovitu interakciju i komunikaciju

Cerolyn J. Lukensmeyer na primanju kod predsjednika Stjepana Meseca

s građanima. To znači da oni moraju biti izvrsni govornici, ali da jednako tako moraju znati slušati. Javni službenici moraju posjedovati i one organizacijske vještine koje im omogućuju da osmisle dobre javne sastanke.

■ **Četnaest ste godina na čelu organizacije *AmericaSpeaks*. Što vas najviše ispunjava zadovoljstvom i ponosom?**

- Na to ću pitanje danas odgovoriti drukčije nego što bih to učinila prije šest mjeseci. Tada bih rekla da sam najzadovoljnija uspjehom koji je organizacija *AmericaSpeaks* postigla s obzirom na golem broj ljudi i javnih djelatnika koje smo uspjeli nadahnuti da ustanu i pokušaju promijeniti neke stvari i zahvaljujući kojima javnost s vladom gradi jedan posve drukčiji odnos, odnos zasnovan na povjerenju. To vrijedi i danas, ali ima još nešto drugo. Danas imamo predsjednika koji vjeruje da je ključno da svaka agencija američke vlade, svaki federalni program mora biti usmjeren na građane upravo kako bi se državna politika unaprjeđivala i kako bi oni iz nje mogli izvući ono najbolje.

Zadivljena Hrvatskom

■ **Mislite li da bi vaši modeli za Hrvatsku bili prevelik izazov?**

- Zadivljena sam napretkom koji je Hrvatska ostvarila u samo deset godina. Uspjeli ste izgraditi institucionalni temelj koji je nuždan za razvoj građanskog ili civilnog društva. Ured za udruge doista barata podacima koji upućuju na niz aktivnosti koje su učinjene. Stoga vjerujem da je Hrvatska spremna pokrenuti neke svoje projekte u tom smjeru. Na ovim je izborima prvi put u vašoj povijesti narod izravno birao lokalne čelnike. To bi, na primjer, bila sjajna prilika za neke projekte na lokalnoj razini. ●

“ Građanima je jako važno objasniti i koliko što u reformi stoji i na koji bi to način eventualno moglo utjecati na njihove porezne obveze.

“ Na početku nam je uistinu bilo teško nagovoriti građane da se uključe.

“ Dnevni red osmišljavamo prema onomu što javnost zapravo zanima.

SASTANAK UMOVA

Za Europsku uniju radili smo na projektu *Sastanak umova*, koji se odnosio na pitanje etike u istraživanju mozga. Prije nego što smo u cijelu priču upleli javnost, nekoliko uglednih europskih znanstvenika koji su dobro upoznati s tom tematikom zajedno je organiziralo konferenciju na kojoj su definirali područja koja su bila bitna za daljnji rad. Na primjer Alzheimerova bolest, mentalna retardacija i dr., za što su znanstvenici poslije definirali prihvatljive načine istraživanja, za razliku od onih preinvazivnih. S njihovim smo definicijama otišli pred građane iz deset različitih zemalja. Ti su se susreti održavali na materinskom jeziku stanovnika pojedine zemlje. U idućoj smo fazi predstavnike tih zemalja odveli u Bruxelles. Na tom se sastanku simultano prevodilo na 11 jezika, jer je u slučaju nekih zemalja posrijedi bilo više od jednoga jezika, i tada je ta zajednica građana mogla dati svoje mišljenje o spomenutoj problematici.

U sljedećoj fazi taj je model primijenjen na čak 27 zemalja.

NOVA ERA JAVNE SLUŽBE

Obama je naglasio i koliko je za rješavanja problema važna suradnja između građana i javnih služba. Možete zamisliti što nakon četrnaest godina rada izvan vladajućih struktura sada znači ta mogućnost premještanja spomenute problematike unutar same vlade. Danas uistinu postoji potencijal da naš model postane način na koji vlada ispunjava sve one zadatke koji se tiču javnosti. Sada imamo priliku graditi novu eru javne službe, da se tako izrazim.

SJAJNA PRILIKA

Građani Hrvatske bit će pod dojmom svojega utjecaja s obzirom na to da su izravno izabrali gradonačelnike, pa vjerujem da će neki od izabranih gradonačelnika shvatiti važnost rješavanja problema koji se u njihovoj okolini pokazuju gorućima. Uvjerena sam da je ovo sjajna prilika da napravite upravo taj sljedeći korak u približavanju javnosti vladajućim strukturama.

Zdravstvena reforma u Britaniji

Naš najvažniji projekt izvan Amerike bio je projekt zdravstvene reforme koji smo radili za britansku vladu Tonyja Blaira.

PET REGIJA

Isprva smo u pet regija diljem zemlje organizirali preliminarne sastanke kako bismo shvatili na koji način pojedinačne regije vide pitanje javnozdravstvene usluge. Imali smo partnere i u samom Ministarstvu zdravlja u vrijeme ministricice Patricije Hewitt. Usko smo surađivali kako bismo definirali mogućnosti koje smo predstavili građanima da bismo poslije u Ministarstvu mogli objasniti na koji način građani dišu.

TISUĆE OKUPLJENIH

Zatim smo u Birminghamu okupili tisuće Britanaca. Građane koje smo pozvali odabrali smo nasumce, a zatim smo im predstavili što određene promjene u sustavu javnoga

zdravstva znače. Nakon toga smo iz te skupine odabrali oko 150 ljudi kao njihove predstavnike i oni su bili u trajnoj vezi s Ministarstvom. Budući da su sudionici bili iz različitih dijelova zemlje, bilo bi nam ih teško ponovno okupiti drugi ili treći put.

KOMPROMIS

Izabrani predstavnici surađivali su izravno s Ministarstvom, koje bi uobličilo njihove zahtjeve i mijenjalo prijedlog zakona sve dok se ne bi postigla neka vrsta kompromisa. Naposljedku je to postao način rada britanske vlade jer je ministrica Hewitt predstavila projekt Tonyju Blairu i takav način rada sada je dio njihova zakona.

Udruge i Predsjednik Republike Hrvatske Ustavnom sudu uputili zahtjev za procjenom ustavnosti zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji

Kad srce kaže "Dijete", "NE" kaže Hrvatska

Novi je zakon izglasovan sa 70 od ukupno 153 saborska glasa, usprkos brojnim apelima pacijenata i struke. I građanska je inicijativa podigla svoj glas i stala u zaštitu onih čija je najveća želja imati dijete

Piše: **Zorica Branković**

Hrvatski je sabor 17. srpnja izglasovao novi Zakon o medicinski potpomognutoj oblodnji, jedan od najkonzervativnijih u Europi. Iako su se, čim je prijedlog novog zakona ugledao svjetlo dana, udruge *Roda* i *Beta* oštro usprotivile njegovu donošenju, kao i saborski zastupnici mahom iz redova oporbe, zakon je prihvaćen u svojem najradikalnijem obliku.

Na štetu neplodnih parova koji će, ako Ustavni sud zakon ne sruši, svoje roditeljstvo pokušavati ostvariti izvan granica Hrvatske.

Udruge isključene

Prvi prijedlog zakona napravljen je još 2004., ali nikada nije prihvaćen. Prijedlog je za neke bio suviše liberalan. Između ostaloga, dopuštao je donaciju zametka i njegovo zamrzavanje, a nudio je i mogućnost da se medicinski potpomognutoj oplodnji podvrgnu i žene bez partnera ako imaju medicinsku dokumentaciju o neplodnosti. Novi zakon to ne dopušta.

Glavnim je "krivcem" za neizglasavanje takva zakona, kako u medijima, tako i u javnosti, proglašena Crkva, koja je pak u izradu novog prijedloga bila uključena od početka. Za razliku od Crkve, u izradu prijedloga novog zakona nisu bile uključene osobe s problemom neplodnosti,

Ustavni nam je sud posljednja šansa da se nešto promijeni i da se ispravi nepravda koja je ovakvim Zakonom nanesena neplodnim parovima.

KARMEN RIVOŠKI-SIMIĆ,
PRAVNICA
UDRUGE RODA

kojima je zakon namijenjen, ali ni udruge koje se intenzivno bave tom problematikom, dok se struka oštro protivila njegovu donošenju. Iako se udruga *Roda* obratila Ministarstvu zdravstva s molbom da ih uključi u radna tijela za izradu zakona, odgovor nikada nije dobila.

Sram vas bilo!

Zbog svih je tih činjenica, koje nikako ne idu na ruku osobama koje se bore s neplodnošću, prije početka sjednice Vlade 8. lipnja Udruga *Roda* uputila peticiju sa 5.000 potpisa da se donošenje takva zakona skine s dnevnog reda. Iako se govorilo kako će se sporne odredbe mijenjati, posebice ona o nemogućnosti zamrzavanja zametaka, to se nije dogodilo. Prijedlog je izglasovan i to sa 70 od ukupno 153 saborske ruke "za". Odmah nakon donošenja Zakona građani i članovi Udruge *Roda* započeli su zagrebački prosvjedi. Sa transparentima "Kad srce kaže dijete, ne kaže Hrvatska" i "Sram vas bilo!" još su jednom pokazali kolika je nepravda učinjena neplodnim parovima. Prosvjedi su nakon Zagreba organizirani i u ostalim gradovima Hrvatske – Splitu, Rijeci, Osijeku, Zadru, Dubrovniku, Varaždinu, Puli i Krku.

Predsjednik i udruge

Predsjednik Stjepan Mesić, smatrajući da do-

Mo-ramo i tre- bamo osigurati kvalitetne i dobre pretpostavke za osobe koje se bore s neplodnošću i koje silno žele imati djecu.
IGOR DRAGOVAN,
SABORSKI ZASTUPNIK
SDP-a

Kada bi oni koji su donijeli odluku o nemogućnosti zamrzavanja zametaka znali koliko truda i muke treba proći žena da bi umjetnom oplodnjom ostvarila majčinstvo, sigurno bi drugačije razmišljali.

DR. MIROSLAV KRAMARIĆ,
SPECIJALIST GINEKOLOGIJE I PORODILJSTVA

Svi oni koji su digli ruku za takav zakon bit će odgovorni za to što će se u našoj zemlji znatno smanjiti mogućnost dolaska na svijet zdrave i vesele umjetno začete djece.

DR. BILJANA BORZAN,
SABORSKA ZASTUPNICA SDP-a

neseni Zakon o umjetnoj oplodnji građane doводи u neravnopravan položaj, Ustavnom je sudu podnio zahtjev za ocjenu ustavnosti i to zbog činjenice što onemogućava umjetnu oplodnju parovima koji žive u izvanbračnoj zajednici. Prvi je to put da se Predsjednik Republike koristi svojim zakonskim ovlastima i pokušava osporiti neki zakon na Ustavnom sudu. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijela je i Ženska mreža Hrvatske, dok je Udruga *Roda* predsjedniku Mesiću uputila pismo s molbom neka u procjenu ustavnosti uključi i najveći problem ovog zakona – nemogućnost zamrzavanja zametaka – problem koji je suštinski za uspjeh medicinski potpomognute oplodnje. Upravo je zbog te činjenice novi zakon proglašen najrestriktivnijim u Europi, a iako je sličan problem imala i Italija, sporne odredbe identične odredbama našeg novog zakona talijanski je ustavni sud proglasio neustavnima.

Nelogičnosti

U nizu nelogičnih i neravnopravnih odluka, poput nemogućnosti umjetne oplodnje parovima koji nisu u braku, do odredbe po kojoj se dopušta donacija sperme i jajnih stanica, ali donatori neće biti anonimni, najspornija je činjenica što on predviđa oplodnju samo tri jajne stanice pacijentice u jednom postupku. To znači da mogućnost zamrzavanja zametaka nije predviđena, iako se ona do sada koristila u praksi i povećavala uspješnost svakog postupka za deset posto.

Dr. Miroslav Kramarić, specijalist ginekologije i porodiljstva, smatra da, ako želimo voditi pronatalitetnu politiku, trebamo imati liberalan zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji. Kaže kako ga je donesena odluka o nemogućnosti zamrzavanja zametaka neugodno iznenadila, jer se time smanjuje mogućnost začeca, ali i stvaraju veliki dodatni troškovi neplodnim parovima.

– Kada bi oni koji su donijeli takvu odluku znali koliko truda i muke treba proći žena da bi putem umjetne oplodnje ostvarila majčinstvo, mislim da bi drugačije razmišljali. Riječ je prije svega o psihičkoj traumi, ali i bolnom postupku uzimanja jajnih stanica te mukotrpne i skupe hormonske terapije – ističe dr. Kramarić.

Novi zakon šteti zdravlju žena pa će znatno smanjiti broj djece rođene zahvaljujući postupcima medicinski potpomognute oplodnje.

– Takav Zakon nikom ne odgovara – ni struci ni oboljelima. Ljudi s problemom neplodnosti očajni su. Takav zakon nema nijedna zemlja i smatram da je to zločin nad ženskim organizmom! – kaže Karmen Rivoseki-Simić, pravni-

ca Udruge *Roda*, dodajući kako će žena nakon svakog neuspješnog pokušaja morati na ponovnu hormonsku stimulaciju, umjesto da se iskoriste zamrznuti zameci.

Iznimke

Iako je već i pri prvoj raspravi o prijedlogu novoga Zakona na sjedinici Sabora ministar zdravlja Darko Milinović jasno dao do znanja kako ostaje pri svojem čvrstom stavu – izvanbračni partneri neće imati pravo na umjetnu oplodnju, a zamrzavanje zametaka neće biti moguće jer je biološki dokazano da je zametak ljudsko biće te se ne može pristati na njegovo kasnije uništavanje – sad izjavljuje kako je ipak spreman na ustupke. Najavio je kako će se tijekom postupka medicinske oplodnje zameci u posebnim uvjetima ipak moći zamrzavati. Primjerice, u uvjetima kada se oplodi jajna stanica i stvori zametak, a ženi se zbog zdravstvenih razloga, poput krvarenja, ne može vratiti u maternicu, on se smije zamrznuti dok žena ne bude u zdravstveno optimalnom stanju. Ta bi se odluka, prema njegovim riječima, regulirala pravilnikom, dok parovi koji već imaju zamrznute zametke mogu iste slobodno koristiti jer se novi zakon na njih ne odnosi.

No stručnjaci iz područja medicinski potpomognute oplodnje, kojima su u Ministarstvu zdravlja i socijalne skrbi predstavljeni novi pravilnici, zbog niza nejasnoća do kraja rujna, odnosno dok se zakon nepočne provoditi, neće izvoditi postupke umjetne oplodnje. Dozvolu za zamrzavanje zametaka u posebnim slučajevima ne smatraju osobitim, ali je smatraju ipak minimalnim napretkom.

Na štetu majki

– Teška je diskriminacija učinjena parovima koji žive u izvanbračnoj zajednici i koji prema ovom zakonu ne mogu ići na postupak umjetne oplodnje. S druge strane, nemogućnost zamrzavanja zametaka ide na štetu budućih majki, odnosno žena koje se moraju podvrgavati bolnim postupcima pri svakoj slijedećoj oplodnji – ističe SDP-ov saborski zastupnik Igor Dragovan, dodajući kako su u izradu Zakona trebale biti uključene udruge koje zastupaju osobe s tim problemom, ali i liječnici koji imaju vrlo ozbiljne strukovne primjedbe na njega.

SDP-ova zastupnica Biljana Borzan, liječnica po struci, kaže kako je u zakonu najspornije to što se parovima koji su u izvanbračnoj zajednici, a koja je po našem zakonu ravnopravna bračnoj, ne daje mogućnost da na ovaj način postanu roditelji.

- To je nešto zbog čega bi Ustavni sud trebao reagirati i poništiti zakon, jer se njime direktno utječe na smanjenje šansi da parovi koji nemaju djece ikad postanu roditelji – kaže dr. Borzan.

Ocjena ustavnosti bit će gotova najranije za šest mjeseci jer Ustavni sud i dalje prima zahtjeve za ocjenu ustavnosti, pa se očekuje da procedura neće početi prije sredine rujna. Postupak ocjene ustavnosti bilo kojega zakona ne može biti ubrzan. ●

SVAKO JE DIJETE DAR

Udruga *Roda* još je 15. siječnja 2005. u parku Maksimir organizirala mirni prosvjed pod nazivom *Svako je dijete dar* kao odgovor na brošuru HBK *Dijete – dar ili stvar. istine i zablude o umjetnoj oplodnji*, tiskanu u 140.000 primjeraka i namijenjenu distribuciji obiteljima prigodom blagoslova kuća. Namjera nam je bila fotografirati skupinu djece, od kojih su neka začeta postupkom medicinski potpomo-gnute oplodnje, i provokativnim pitanjem "pogodite tko je stvar, a tko dar" još jedan-put naglasiti činjenicu koja bi svima trebala biti jasna - svako je dijete dar.

Istine i laži o umjetnoj oplodnji

Udruga *Roda* tiskala je letak *Laži i istine o medicinski potpomo-gnutoj oplodnji, kojim je prije stavljanja na dnevni red konačnog prijedloga zakona o medicinskoj oplodnji po hitnoj proceduri željela upozoriti saborske zastupnike, ali i javnost na pogrešne interpretacije predlagatelja. Prenosimo dijelove iz toga letka:*

JAJAŠCA

LAŽ: Dovoljno je oploditi tri jajne stanice za uspješnost postupka izvantjelesne oplodnje.

ISTINA: To ovisi o ženi i dijagnozi. Samo u mladih, zdravih žena s najboljom prognozom, primjerice s muškom neplodnošću, dovoljan je malen broj jajnih stanica da se ne dovodi u pitanje uspješnost postupka. Zbog toga ni u jednoj europskoj zemlji nije ograničen broj jajnih stanica koje je u jednom postupku dopušteno oploditi.

DIJETE

LAŽ: Svaka je oplođena jajna stanica dijete.

ISTINA: Više od 50% oplođenih jajnih stanica, a u žena u 40-im godinama i do 90%, može biti nezdravo jer ima pogrešan broj kromosoma. Zato se prestaju razvijati i završe kao rani spontani pobačaji, bilo u laboratoriju bilo u zeninu tijelu. Čak i zdravi embriji imaju samo 60 do 70% izgleda za implantaciju u maternicu.

ZAMRZAVANJE EMBRIJA

LAŽ: Zamrzavanje je embrija ubojstvo.

ISTINA: Zamrzavanjem embrija ženi se omogućuje da izbjegne ponovni hormonalni tretman i bolno vađenje stanica, dok taj postupak embriju omogućuje život unatoč tomu što se odmah ne vraća u maternicu. Time se ujedno izbjegavaju i višepodne trudnoće, koje za majku mogu biti rizične.

ODBAČENI EMBRIJI

LAŽ: Postupak umjetne izvantjelesne oplodnje uništava živote jer neki embriji budu odbačeni.

ISTINA: Embriji koji se prestanu razvijati u laboratoriju prvih pet dana nakon oplodnje, tj. prije nego što budu vraćeni u maternicu, u 99% slučajeva nezdravi su. Oni, dakle, nisu odbačeni, nego je to najraniji stupanj spontanoga pobačaja, koji se događa i prirodno.

PRAVA I ZDRAVLJE ŽENA

LAŽ: Ovaj zakon štiti prava i zdravlje žena

ISTINA: Ovaj se zakon uopće ne obazire na zdravlje i dobrobit žene jer ženu tjera na dodatne postupke koji su bolni, skupi te psihički iznimno teško podnošljivi, toliko teško da se psihološki učinak neplodnosti uspoređuje s učinkom dijagnoze i tretmana karcinoma. implantacij

DOBAR ZAKON?

LAŽ: Ovaj je zakon dobar

ISTINA: Praksa u Italiji te djelomično u Njemačkoj pokazala je da je za trećinu smanjen uspjeh postupaka, povećan je broj višeplođnih trudnoća te učetverostručen broj parova koji idu na liječenje u inozemstvo. Te su statistike najporaznije u Europi.

Dani demokratskoga obrazovanja

Dijete je prije svega dijete, a tek onda učenik

Manifestacija je od 15. do 20. ožujka 2009.
održana u Zagrebu, Rijeci, Karlovcu,
Varaždinu i Čakovcu

Piše: **Dragana Bolješić Knežević**
Udruga *Slobodna škola*

Demokratsko obrazovanje vuče korijene iz prve slobodne škole, koja je bila prva dječja demokracija, a osnovao ju je A. S. Neill u Engleskoj 1921. Ta ista škola, pod nazivom *Summerhill*, i dan danas, kao i onda, ispred svojega vremena pruža jedinstven model internatskoga obrazovanja djeci iz svih dijelova svijeta, ali i iz susjedstva.

Prema uzoru na njih otvorene su mnoge škole diljem svijeta, a u posljednjih dvadesetak godina taj pokret iniciran odozdo dobiva sve veću važnost i sve je više djece i roditelja koji biraju upravo taj model obrazovanja.

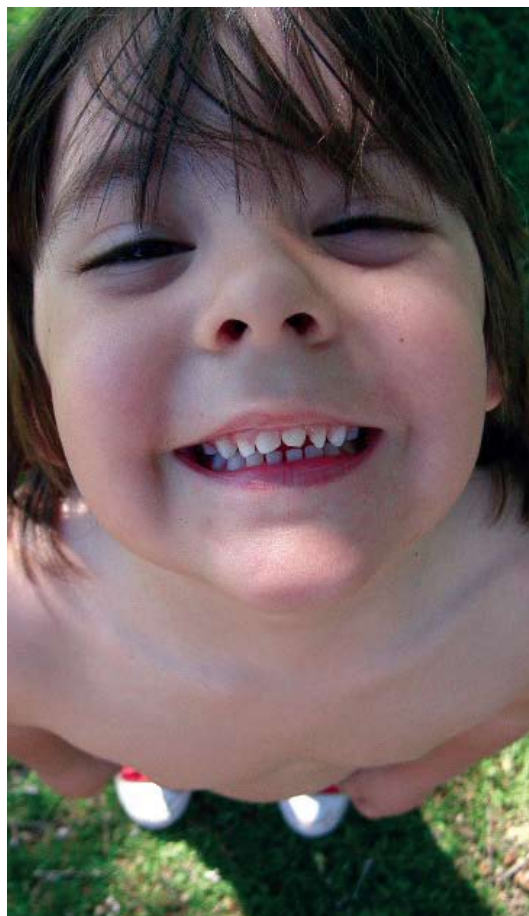
Društvo znanja

Predstavnici škola *Summerhill* i *Sands* te učenice tih škola svojim su iskrenim i neposrednim prezentacijama i odgovorima na mnogobrojna pitanja studenata učiteljskih fakulteta i novinara autentično predstavili svoju duboku vjeru u demokratski model obrazovanja i pozvali nazočne da promisle o vrijednostima i koristima toga modela za budućnost ne samo Hrvatske nego i svih demokratskih društava.

Futurist Marc Luyckx Ghisi, koji je predstav-

Škola *Summerhill* ujedno je i predstavnica jedne kulture koja demokraciju gaji stoljećima i u kojoj je fer ponašanje tradicija jednako koliko i pijenje čaja.

lao ideje iz svoje knjige *Društvo znanja*, upozorio je na promjene i tranziciju u koju ulazimo na globalnoj razini. Ona uključuje i promjene ustaljenih društvenih paradigma, u kojima je zarobljeno i samo obrazovanje. Ghisi tvrdi da društvo i ekonomija znanja trebaju nove modele učenja, one koji gaje autentičnost, kreativnost i inovativnost te pripremaju mlade za cjeloživotno učenje. Prema njegovu mišljenju, demokratske slobodne škole to već čine i već su ispred budućega vremena. Apelirao je na Hrvatsku da bude prva u Europi koja će svoj obrazovni sustav dovesti na tu razinu, jedinu logičnu za budućnost.

Ispred vremena

Leonard Turton učitelj je iz škole *Summerhill*, ali istodobno i jedan od članova i osnivača EUDEC-a (*European Democratic Education Community*), s gotovo 34 godine iskustva u demokratskim modelima obrazovanja.

Tijekom predstavljanja modela demokratskih slobodnih škola i organizacije EUDEC kao zajednice koja se na razini Europe zauzima za širenje svijesti i informiranosti o tim modelima

hrvatska se javnost prvi put upoznala s tim pokretom, koji je i danas ispred svojega vremena. Iskustva iz prve ruke koja je Leonard Turton nesebično i iskreno podijelio u svojem nadahnutom izlaganju i u odgovorima na pitanja od neprocjenjive su i nemjerljive vrijednosti jer su predstavljena prvi put i u originalu, autentično i izravno.

Zalog demokracije

Hrvatska kao država u tranziciji može puno toga naučiti od samoga načina funkcioniranja demokratskih škola, u kojima se istinski poštuje svatko i svatko može biti saslušan i imati šansu da se njegov prijedlog prihvati ili odbije, no na demokratski i transparentan način.

Civilno društvo može funkcionirati samo u kontekstu demokracije i u tom je smislu predstavljanje ovoga modela obrazovanja, koji je zalag za demokraciju, itekako korisno i dobrodošlo.

Demokratske slobodne škole mahom su počele kao građanske inicijative u okviru demokratskih, civilnih društava. Upravo je to cilj udruge *Slobodna škola*, da kroz svoju djelatnost mobilizira zainteresirane građane za stvaranje uvjeta za otvaranje jedne takve škole u Hrvatskoj te za demokratizaciju klasičnoga školskoga modela. ●

Društvo i ekonomija
znanja trebaju nove modele učenja, one koji gaje autentičnost, kreativnost i inovativnost te pripremaju mlade za cjeloživotno učenje.

MARC LUYCKX GHISI

ORGANIZATORI

Dane demokratskoga obrazovanja organizirala je Udruga *Slobodna škola*, uz potporu Grada Zagreba i Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Skupu su bili nazočni predstavnici škola *Summerhill* i *Sands*, učenice tih škola te Leonard Turton, učitelj iz škole *Summerhill*.

SLOBODNA ŠKOLA

Udruga *Slobodna škola* osnovana je u Karlovcu u svibnju 2008. radi promicanja ideje demokratskoga obrazovanja u Hrvatskoj i u regiji, stvaranja uvjeta za otvaranje jedne takve škole, upoznavanja javnosti i struke s dobrom i uspješnom praksom takvih ustanova te implementacije onoga što je moguće u postojeći klasični model obrazovanja.

KAKO TO FUNKCIONIRA?

Demokratske su škole u službi osnovnih vrijednosti demokracije i demokratskoga društva. U njima učenici i djelatnici demokratski upravljaju zajednicom i sve odluke donose na demokratskim sastancima, na kojima svatko ima jednakovrijedan glas i na kojima se donose sve odluke vezane uz školu i sve koji je polaze ili u njoj rade. Učenici na taj način od malih nogu prakticiraju demokraciju u svakodnevnom životu i poslije su spremni i sposobni biti aktivni, samostalni i odgovorni članovi šire zajednice i države.

Oblikovanje autentične osobnosti

Svakom djetetu, koje je prije svega dijete, a tek onda učenik, pruža se mogućnost aktivnoga sudjelovanja u oblikovanju svoje autentične osobnosti i u izboru vlastitoga obrazovnoga puta i načina rada i učenja.

NEMA ISPITA

Učenici sami biraju kada će, s kim i što učiti u sklopu onoga što im škola može ponuditi. Nastava je nerepresivna, što znači da se ne mora polaziti i za to se ne dobiva nikakva kazna. Nema testiranja i polaganja ispita. To se događa samo na zahtjev učenika.

SAMOSVJESNI

Kad se približi vrijeme pripreme za nastavak obrazovanja, odlazak na fakultet, to je upravo ono što učenici sami traže, jer su se do tada razvili u samosvjesne i odgovorne osobe koje točno znaju što žele u budućnosti i u to su sigurni jer su do toga izbora došli sami, odlučujući o svakom pojedinom koraku koji ih je doveo do toga životno važnoga raskrižja.

BEZ STRAHA I STRESA

Stoga u daljnje školovanje odlaze opremljeni važnim i relevantnim sposobnostima odlučivanja i odgovornoga ponašanja, koje nikako ne mogu steći ako im se sve u životu servira i za njih odluči, bilo od strane države bilo kod kuće. Povrh društvene prilagođenosti, stječu i najvažnije sposobnosti, a to su zadovoljstvo, unutarnji mir i sreća, koji su rezultat prihvaćenosti, poštovanja i izostanka straha i stresa u fazi odrastanja i formiranja osobnosti.

Konferencija: Uloga mladih u izgradnji mira

Propitivanje vlastite motivacije

U Donjoj Stubici (hotel *Terme Jezerčica*, od 24. do 28. ožujka 2009.) okupilo se 50 mladih iz država EU-a (Njemačka, Francuska, Italija, Irska, Grčka, Španjolska), Balkana (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Kosovo, Makedonija, Albanija) i sredozemne regije (Maroko, Palestina, Jordan, Izrael) koji djeluju u području izgradnje mira

Piše: **Cvijeta Senta**

Centar za mirovne studije

Konferencija je bila usredotočena na razmjenu znanja i iskustava u područjima vezanima uz mirotnost, kao što su konflikti, suočavanje s prošlošću te izgradnja mira.

S obzirom na to da se prakse i usredotočenost te znanja i iskustva sudionika i njihovih organizacija razlikuju, konferencija je bila dobra platforma za propitivanje vlastite motivacije, izazova i ideja koje nastojimo ostvariti i pristupa koje primjenjujemo.

Zajedničke vizije

Sudionici su imali priliku diskutirati, učiti i razmjenjivati znanja i iskustva u radu na tim temama, dobiti uvid u različite kontekste, teškoće i načine bavljenja izgradnjom mira te razgovarati o ulozi mladih u tim procesima. Tijekom

Tijekom Konferencije ekipa Centra za mirovne studije održala je savjetodavni sastanak s Brianom Phillipsom vezan za razvoj mirovnoga obrazovanja.

Istaknuti profesor i aktivist za ljudska prava Brian Phillips

konferencije uspostavljena je suradnja među organizacijama na temelju zajedničkih vrijednosti, zanimanja, ciljeva i vizija. Unutar programa konferencije i nakon temeljite rasprave izrađene su preporuke vezane uz izgradnju mira koje će se zagovarati u nacionalnim politikama i strategijama za mlade.

Konferencija je okupila nekoliko istaknutih domaćih i stranih stručnjaka kao što su Arno Truger (*Austrian Studies Centre for Peace and Conflict Resolution*), Brian Phillips (*Amnesty International*), Orli Fridman (*SIT Study Abroad i Institute for Comparative Conflict Studies*), Vesna Teršelić (*Documenta*), Nicolas Moll (*French Cultural Center André Malraux*) i drugi.

Osim predavanja program konferencije sadržavao je i mnogobrojne tematske radionice te diskusije, što je omogućilo učenje i razmjenu iskustava u velikoj mjeri.

Kad počinje promjena?

Istaknuti profesor i aktivist za mir i ljudska prava Brian Phillips održao je predavanje na temu *Kada počinje promjena? Razmatranja izgradnje mira i nenasilne akcije (When Does Change Begin? Reflections on Peace-building and Non-violent Action)* te je bio suvoditelj dviju radionica na teme Preporuke za obrazovni kurikulum izgradnje mira i Izgradnja mira kao životni stil, kojima su sudionici bili izrazito zadovoljni (izraženo u evaluacijskim upitnicima).

Profesor Phillips sudjelovao je i u pripremnim aktivnostima konferencije dajući savjete vezane za razradu programa te je pripremio sažetak predavanja koji je bio dio radnih materijala i informacijskoga paketa konferencije. Inače, on

godinama surađuje s Centrom za mirovne studije te svojim znanjem i iskustvom kontinuirano pridonosi edukacijskim programima osiguravajući preporuke, savjetovanje i teorijske radove. U publikaciji konferencije naći će se i njegov esej o mirovnom obrazovanju, a u razdoblju od iduće dvije godine sudjelovat će u edukacijskim aktivnostima Centra za mirovne studije i promovirati rad među partnerskim organizacijama u SAD-u.

Konferencija je dio je napora Centra za mirovne studije da okupi relevantna iskustva i znanja te suradnike oko izrade preporuka i zagovaranja uvođenja tema izgradnje mira kao mjera u nacionalnu politiku za mlade i u kurikulum obvezatnoga obrazovanja. ●

Uz brojne mlade aktiviste na seminaru je bio nazočan i predsjednik Mesić

ORGANIZATORI

Konferenciju je organizirao Centar za mirovne studije, a partneri u organizaciji bile su organizacije *Documenta* – centar za suočavanje s prošlošću, Španjolsko vijeće mladih i Mreža mladih Hrvatske.

STRUČNJAK

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva financijskom potporom omogućila je dolazak Briana Phillipsa, istaknutoga profesora i aktivista za mir i ljudska prava iz *Amnesty Internationala*.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

U izradi je publikacija s konferencije, u kojoj će se naći glavni rezultati konferencije, preporuke s radionica i iz diskusija, primjeri dobre prakse, deklaracija konferencije te eseji predavača koji se bave glavnim temama konferencije. Publikacija će se uputiti relevantnim domaćim i stranim institucijama, suradnicima, organizacijama mladih i organizacijama koje djeluju u području izgradnje mira.

MIROVNO OBRAZOVANJE

Centar za mirovne studije namjerava *Preporuke za kurikulum mirovnoga obrazovanja* prof. Phillipsa predstaviti relevantnim institucijama i zainteresiranoj javnosti te zagovarati njihovo integriranje u kurikulum obvezatnoga obrazovanja u razdoblju od idućih nekoliko godina.

Hu Jia – kineski aktivist i disident

U kućnom pritvoru u Gradu Slobode

Kad je Hu uhićen, njegova kći Qianci imala je 6 tjedana i može se reći da ju je situacija njezinih roditelja učinila najmlađom osobom koja se našla u kućnom pritvoru

Piše: **Christian Charles Bushill**

Hu Jia već je više od 200 dana bio u kućnom pritvoru kad je potkraj 2007. uhićen pod optužbom da je poticao na podrivanje države.

Dogodilo se to odmah nakon što je preko konferencijskoga poziva svjedočio o ljudskim pravima u Kini pred Pododborom za ljudska prava Europskoga parlamenta, a optužnica na temelju koje je u sudskom postupku 2008. osuđen na tri i pol godine zatvora govorila je o odgovornosti za davanje dvaju intervjuja inozemnim medijima i pisanje pet članaka objavljenih na Internetu.

Kandidat za Nobela

Iste godine taj kineski aktivist i disident nagrađen je nagradom *Saharov* za slobodu mišljenja što je dodjeljuje Europski parlamenta i bio je jedan od kandidata za Nobelovu nagradu za mir.

Huov je aktivizam širok – posebno se zauzima za ekološka pitanja i borbu protiv AIDS-a. I tijekom kućnoga pritvora, usprkos strogim ograni-

Optužnica na temelju

koje je Hu Jia osuđen na tri i pol godine zatvora govorila je o dva- ma intervjuima inozemnim medijima i o pisanju pet članaka objavljenih na Internetu.

Hu Jia aktivist za ljudska prava, dobitnik nagrade Saharov

čenjima, uspio je redovito kontaktirati sa stranim novinarima, ali i održavati svoj blog na jednoj internetskoj stranici. Zauzima se i za službenu istragu o intervenciji protiv demonstranata na Trgu nebeskoga mira u Pekingu 1989. Upravo ove godine u lipnju 20. je obljetnica tih krvavih događaja i u Kini su onemogućeni svi pristupi informacijama o njima, dok neki podaci do kojih se može doći s različitih izvora govore i o čak 10 tisuća pobijenih studenata koji su tada prosvjedovali tražeći slobode i reforme.

Prava, a ne igre

Hu Jiau sudilo se u godini kad su kineske vlasti, zbog Olimpijskih igara u Pekingu, posebno temeljito pratile disidente i njegov je branitelj očekivao najvišu kaznu od pet godina zatvora, koliko se može dobiti za prijestup kakav mu se pripisivao. Jedan drugi kineski disident, Yang Chunlin, koji je organizirao peticiju *Tražimo ljudska prava, a ne Olimpijske igre* te mu se zbog toga sudilo za poticanje na podrivanje države, osuđen je, naime, u to doba upravo na maksimalnih pet zatvorskih godina.

Hu Jia živi u pekinškom stambenom kompleksu pod imenom – kakva li apsurdna – Grad Slobode, a uz njega, pod jednakim uvjetima policijske prisilje, i njegova supruga Zeng Jinyan, također aktivistica. U jednom od videodnevnikâ koje je Hu Jia za to vrijeme vodio vidi se, kako to opisuje britanski novinar koji ga je posjetio za kućnoga pritvora, kako policajac hoda iza Jinyan i okrutno oponaša njezin hod izvodeći majmunske pokrete.

Kad je Hu uhićen, njihova kći Qianci imala je 6 tjedana i može se reći da ju je situacija njezinih roditelja učinila najmlađom osobom koja se našla u kućnom pritvoru. I njezinoj majci tada je bilo dopušteno tek nekoliko puta s bebom posjetiti liječnika, a šetnja s djetetom bila joj je zabranjena. ●

Članovi Europskoga parlamenta s podignutim posterom na kojem je riječ sloboda napisana na nekoliko jezika tijekom svečanosti dodjele nagrade Saharov kineskomu aktivistu Hu Jiau 17. prosinca 2008. u Strasbourgu

Hu Jiau sudilo se u godini kad su kineske vlasti, zbog Olimpijskih igara u Pekingu, posebno temeljito pratile disidente.

Uz Hu Jiaa pod jednakim uvjetima policijske prisilje živi i supruga Zeng Jinyan, također aktivistica.

Ruskinja Elena Bonner, udovica nobelovca i disidenta Andreja Saharova, tijekom svečanosti dodjele nagrade Saharov

NAGRADA SAHAROV

Nagradu za slobodu mišljenja, kojom je Hu Jia nagrađen prošle godine, Europski je parlament utemeljio 1988. i dao joj ime prema ruskomu fizičaru i političkomu disidentu Andreju Saharovu. Dodjeljuje ju pojedincima i organizacijama koje su pružile važan prinos borbi za ljudska prava i demokraciju.

Studenti i veterani prodemokratski aktivisti okupljeni na bdjenju s upaljenim svijećama u povodu 20. obljetnice krvoprolića na Tigu nebeskoga mira u Pekingu

LAUREATI NAGRADE SAHAROV

Obilježavanju 20. obljetnice postojanja nagrade u Strasbourgu prošle godine bila nazočna i Saharovljeva udovica Elena Bonner, također disidentica, a okupili su se i neki dotadašnji laureati, među njima kurdska političarka Lejla Zana, bengalska feministička autorica Taslima Nasreen, nigerijska odvjetnica za ljudska prava Hauwa Ibrahim te kosovski političar nekad poznat kao kosovski Mandela Adem Demaqi.

Svojedobno je ovu nagradu dobila i predvodnica oporbe u Burmi Aung San Suu Kyi, koja je od zadnjih 20 godina 14 provela u zatvoru, a ljetos ju je hunta na vlasti u Burmi ponovno osudila na 18 mjeseci kućnog pritvora, što je izazvalo lavinu oštih prosvjeda iz svijeta. Istu nagradu dobio je i bosansko-hercegovački dnevnik *Oslobođenje*, kojemu je nagrada Saharov dodijeljena 1993., usred najžešće opsade Sarajeva.

Pristupačnost

Osnovno ljudsko pravo na kretanje

Živimo u kulturi u kojoj se tjelesna različitost još uvijek zataškava i osporava, u kojoj zgrade nisu načinjene po standardima koji omogućavaju neometano kretanje osoba s invaliditetom

Piše: **mr. sc. Mirjana Dobranović**

U Hrvatskoj se užurbano vrše pripreme za ulazak u Europsku uniju na svim razinama.

Provodi se niz projekata i programa s ciljem da se senzibilizira društveno okružje za prihvaćanje, toleranciju i suživot s osobama koje se otežano kreću, odnosno da se pomogne obiteljima takvih osoba u ostvarivanju kvalitetnijeg života u zajednici.

Što je pristupačnost?

Pristupačnost stručnjaci definiraju kao rezultat primjena mjera i tehničkih rješenja u projektiranju, gradnji i održavanju građevine i pristupa do nje, a kojima se osigurava nesmetano kretanje, boravak ili rad osobama smanjene pokretljivosti.

Počiva na konceptu realizacije prostora u kojima će se svi moći nesmetano kretati, do kojih će se moći nesmetano pristupiti i bez ikakvih ograničenja moći koristiti. U okvirima tog koncepta nalaze se javne zgrade i ustanove, lokalni i međugradski transport, prehrana i oblikovanje i izrada formulara za javnu uporabu.

Pojam mogućnosti slobodnog i nesmetanog kretanja ne odnosi se samo na fizičke zapreke kao što su stube, stubišta ili preuski ulazi i izlazi u prostorijama nego se misli i na mogućnost vizualnog i taktilnog načina informiranja i orijentiranja osoba s invaliditetom.

Pojam slobodnog i nesmetanog kretanja definiran je kao sveobuhvatno samo po sebi razumljivo oblikovanje općeg životnog prostora. Kad je o gradnji riječ, ne misli se samo na specijalne i skupe građevinske izvedbe prostora nego prije svega na praktičan i inteligentan na-

 Nažalost, ideja i praksa političke korektnosti postala je ideološko i kulturno bojno polje akademske i političke Desnice i Ljevice. Stoga je danas teško biti korektan prema političkoj korektnosti.

 Danas glavne američke novine odbijaju oglase za prodaju ili iznajmljivanje kuća i stanova ako se, primjerice, spominje; 'lijepi pogled' (čime se vrijeđaju slijepi) ili 'desetak minuta šetnje do tramvaja' (uvredljivo za hrome).

čin gradnje objekata koji je orijentiran na što jednostavniju uporabu.

Zakonski okviri EU-a

Mnoge zemlje članice Europske unije obvezale su se uskladiti pristup i kretanje u javnim i parlamentarnim zgradama i prostorima u okvirima o slobodnom i nesmetanom kretanju svih ljudi. Na lokalnoj razini te se odredbe provode još i šire.

Zbog pristupačnosti kao osnovnom ljudskom pravu na kretanje potrebno je voditi računa o elementima pristupačnosti:

- u javnim komunikacijama
- za neovisno življenje i osobnu asistenciju
- u prometu (npr. 5% od ukupnih parkirališnih mjesta za osobe s invaliditetom)

Europska unija donijela je zakonske okvire koji omogućavaju osobama s invaliditetom lakšu integraciju u društvo, želi ravnopravnost i integraciju osoba s invaliditetom u društveni život kao što je to omogućeno drugima, želi stvaranje temelja jednakosti i pružanje jednake šanse svim članovima zajednice u svakom pogledu. Dogovori su postignuti i prihvaćeni a na zemljama je članicama da ih provedu u stvarnost. U zakonima Europske unije temeljna se prava ovih ljudi zahtijevaju i promiču, a zabranjuju se bilo kakva diskriminacija.

Osim toga, potrebno je omogućiti svim jednak pristup informacijskim tehnologijama, ukloniti sve stvarne i druge prepreke i krenuti s realizacijom procesa "design za sve". Strategija je objavljena u obavijesti koju je Europska komisija donijela 2. lipnja 2005. godine te predložila četiri

osnovne teme na čijoj je provedbi trebalo raditi tijekom Europske 2007.: prava, predstavljanje, priznanje i poštivanje.

Zakonski okviri u Hrvatskoj

Aktualni zakonodavni okviri koji rješavaju pristupačnost građevina je:

§ Zakon o gradnji (NN 175/03 i NN 100/04), stupio na snagu 1.1.2004.

§ Zakon o prostornom uređenju i graditeljstvu NN 76/07 (gdje u članku 184. i 312. propisuju kazne od 25.000 kn za projektante, a 100.000 kn za izvođače)

§ Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN 151/05) stupio na snagu 31.12.2005. i nalaže pristupačnost javnih zgrada u roku od 2 godine

§ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti NN 61/07.

Zakon o gradnji iz 2004. prvi put uvodi nekoliko noviteta važnih za osobe s invaliditetom u odnosu na dosadašnje zakone, a to je da postoji:

- obveza da građevine javne i poslovne namjene moraju biti projektirane i izgrađene tako da je osobama smanjene pokretljivosti osiguran nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad (članak 14., stavak 1.)
- obveza da građevine stambene i stambeno-poslovne namjene s deset i više stanova moraju biti projektirane i izgrađene tako da je moguća njihova jednostavna prilagodba za pristup, kretanje, boravak i rad osobama smanjene pokretljivosti u najmanje jednom stanu na svakih deset stanova (članak 14., stavak 2.)
- obveza da uvjete i način nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada osobama smanjene pokretljivosti u građevinama te uvjete i način jednostavne prilagodbe građevina pravilnikom propiše ministar zaštite okoliša i prostornog uređenja, uz suglasnost ministra unutarnjih poslova (članak 14., stavak 3.),
- pravo da se u slučaju rekonstrukcije ili adaptacije pojedinačne građevine u kojoj se osobama smanjene pokretljivosti osigurava nesmetani pristup kretanje, boravak i rad može se odstupiti od nekih bitnih zahtjeva za građevina uz pribavljenu suglasnost Ministarstva (članak 13., stavak 1.)

1982.

pitanje pristupačnosti u Hrvatskoj bilo je regulirano Pravilnikom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera. Problem je bio samo u primjeni.

2003.

Europska unija u svojem Zaključku promiče i potiče zapošljavanje i socijalnu integraciju osoba s invaliditetom koje bi sve zemlje članice EU-a trebale primijeniti u svojim zakonima o ravnopravnosti osobama s invaliditetom s ostalim članovima zajednice i, naravno, provesti ih i u stvarnom životu.

2007.

Europska unija u svojem Zaključku promiče i potiče jednake mogućnosti za sve građane EU-a. Akcija je dio sveobuhvatnih nastojanja EU-a institucija kojima se promiče jednakost i nediskriminacija u zemljama članicama i u radu institucija Unije.

• pravo da se u slučaju rekonstrukcije postojeće građevine kojom se nepokretnoj odnosno teško pokretnoj osobi koja ima 100% tjelesnog oštećenja ili najmanje 80% tjelesnog oštećenja funkcije organa za kretanje i priznaje joj se pomoć druge osobe u obavljanju većine ili svih životnih funkcija, omogućava ili olakšava kretanje građevinom ne mora pribaviti građevinska dozvola (članak 116., stavak 1., točka 3.)

• pravo da se za radove na stubama, hodnicima i drugim prostorima različitih razina na pristupima građevini i unutar građevine radi omogućavanja nesmetanog pristupa i kretanja u građevini za osobe s teškoćama u kretanju ako ne narušavaju funkciju i namjenu građevine, odnosno ako ne utječu na ispunjavanje bitnih zahtjeva za građevinu i/ili zadovoljavanje lokacijskih uvjeta, te druge radove denivelacije, ugradnja zvučnih semaforških uređaja i ugradnja taktilnih površina u građevinama i na javno-prometnim površinama ne mora pribaviti građevinska dozvola (članak 116. stavak 1., točka 5.), kao i

• kaznene odredbe za projektante, nostrifikatore projekata, izvođače i osobe koje izdaju građevinske i uporabne dozvole te građevinskih inspektora vezano za ispunjenje odredbi iz Zakona koje se odnose na pristupačnost građevina. (Prekršaji izvođača Članak 184. - Novčanom kaznom u iznosu od 100.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba u svojstvu izvođača)

Primjena svih tih odredaba počela je od 1. siječnja 2004.

Mogućnosti od prije

A što se tiče mogućnosti, ona je postojala i prije u Hrvatskoj te treba spomenuti da je pitanje pristupačnosti bilo regulirano još 1982. Pravilnikom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera (*Narodne novine*, broj: 47/1982).

Problem je bio samo u primjeni, osobito kod izvođača, što nameće važnost educiranja izvođača (izvođači su često tvrdi i neće ili ne žele suradnju) pa je uloga udruga na lokalnim razinama iznimno važna. Možda je potrebno organizirati besplatni telefon, predavanja na lokalnim razinama s udrugama. Potrebno je primijeniti održivi koncept razvoja, gdje svi trebaju voditi brigu o tome.

Značajnu ulogu u primjeni novog Zakona o gradnji imalo je Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, koje je poduzimalo niz aktivnosti:

- obaviješteni su svi uredi državne uprave u županijama te Hrvatska komora arhitekata i inženjera u graditeljstvu o obvezama koje proizlaze iz novih propisa
- izrađeno je i distribuirano oko 10.000 primjereka Priručnika o pristupačnosti građevina, koji sadrži oba pravilnika s komentarima i uputama za primjenu
- osnovan je i načinjen plan rada povjerenstva Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja za izradu novog Pravilnika o pristupačnosti građevina, koji bi zamijenio i modernizirao Pravilnik iz 1982., a priprema novog Pravilnika za objavu je određena za početak 2004. kako bi se mogao objaviti netom novi Zakon o gradnji stupa na snagu.

Usprkos naporima koji se ulažu da bi se područje pristupačnosti građevina što bolje uredilo za buduća vremena, ono što novi Zakon o gradnji neće riješiti jest:

- nepristupačnost postojećih građevina koje bi ili su morale biti izgrađene sukladno odredbama Pravilnika iz 1982., a prema popisu iz Pravilnika iz 2003. i
- vlasnička prava, koja prema novom ZOG ne utječu na pravo da se prilagodba građevina provede bez građevinske dozvole, no koja mogu spriječiti tu istu prilagodbu u skladu s odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

Pristupačnost kao osnovno ljudsko pravo na kretanje za osobe s invaliditetom u Hrvatskoj još uvijek nije na onoj razini koju bi jedna civilizirana zemlja trebala imati i očito je da se zajedništvom civilnog društva, struke i izvršne vlasti mora snažnije i aktivno djelovati na tom planu. Ovakav način rada pohvalili su i europski stručnjaci. ●

SVIJETLI PRIMJER

Hrvatski savez udruga tjelesnih invalida tijekom 2008./2009. proveo je Projekt *Pristupačnost – osnovno ljudsko pravo na kretanje*. Podržalo ga je Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, a provodio se uz suradnju s deset regionalnih središta Društva arhitekata i Područnim odborima Hrvatske komore arhitekata. Sklopljen je Sporazum o suradnji te je prema Programu stručnog usavršavanja ta edukacija bodovana arhitektima s dva boda za njihovu licencu.

JEDNAKE MOGUĆNOSTI

- **PRAVA (*rights*)** – podizanje svjesnosti u društvu o pravu na jednakost i nediskriminaciju.
- **PREDSTAVLJANJE (*representation*)** – poticanje javnih rasprava o načinima sudjelovanja podzastupljenih društvenih skupina.
- **PRIZNANJE (*recognition*)** – pohvalno odnošenje prema primjerima različitosti.
- **POŠTOVANJE I TOLERANCIJA (*respect and tolerance*)** – promicanje socijalne kohezije

Povećana financijska disciplina neprofitnih

PITANJE:

Što je Registar neprofitnih organizacija?

Piše: **Ivana Jakir-Bajo**
Ministarstvo financija

U posljednjih desetak godina računovodstvo neprofitnih organizacija nije se unaprijedilo te je ostalo neusklađeno s računovodstvenim sustavima, od samog obuhvata obveznika primjene, klasifikacije elementa financijskih izvještaja, kategorijalne neusklađenosti do metodologije priznavanja prihoda i rashoda.

To su bili razlozi zbog kojih je početkom 2008. donesena nova Uredba o računovodstvu neprofitnih organizacija.

Nova Uredba

Već je tijekom prve godine primjene nove Uredbe uočena potreba za većom i ažurnijom kontrolom dostave financijskih izvještaja neprofitnih organizacija Ministarstvu financija i Državnom uredu za reviziju za što je bilo potrebno osigurati cjelovite podatke o obveznicima primjene neprofitnog računovodstva. S tim ciljem razmišljalo se i o povezivanju postojećih matičnih registara (Registra udruga, Registra zaklada, Registra pri trgovačkom sudu i ostalih matičnih registara). Uz informatičku i cjelovnu zahtijevnost takva projekta, ključni argument zbog kojega se odlučilo na ustrojavanje novog registra pod nazivom Registar neprofitnih organizacija (u daljnjem tekstu: Registar) leži u činjenici da postojeći registri ne sadrže elemente dostatne za praćenje financijskih podataka neprofitnih organizacija na razini sektora kao cjeline.

Obveznici Registra

Obveznici upisa u Registar istovjetni su obveznicima primjene Uredbe o računovodstvu neprofitnih organizacija, odnosno to su: udruge i njihove saveze, strane udruge, zaklade, fondacije, ustanove, političke stranke, komore, sindikati, vjerske i druge zajednice i sve druge pravne osobe kojima temeljni cilj osnivanja i djelovanja nije stjecanje dobiti/profita, a za koje iz posebnih propisa proizlazi da su neprofitne organizacije. Podružnice sindikata, političkih stranaka i drugih neprofitnih organizacija koje nemaju pravnu

Postojeći registri ne sadrže elemente dostatne za praćenje financijskih podataka neprofitnih.

RKP BROJ

Registar korisnika proračuna olakšao je ministarstvima i lokalnim jedinicama odluku čije sve financijske planove i financijske izvještaje konsolidirati, a istovremeno osigurao dosljednost obuhvata koja je nužna u statističkim analizama te bolju kontrolu nad poslovanjem proračuna i proračunskih korisnika. Ovi ne mogu predavati financijske izvještaje ako im nije dodijeljen broj iz Registra korisnika proračuna (RKP broj). Neprofitne organizacije koje se ne upišu u Registar neprofitnih organizacija i nemaju redni broj neće biti u mogućnosti predavati financijske izvještaje Ministarstvu financija.

osobnost nisu obveznici upisa u Registar jer se upis obavlja na razini pravne osobe.

Najveći broj neprofitnih organizacija upisivao se, a i nadalje će se prilikom osnivanja upisivati, u odgovarajući matični registar. Od početka 2009. novoosnovane neprofitne organizacije obvezne su se prijaviti i u Registar neprofitnih organizacija. U ovaj Registar upisuje se isključivo dostavljanjem Obrasca: RNO Ministarstvu financija najkasnije 30 dana od upisa u matični registar ili drugog načina osnivanja. Sve neprofitne organizacije koje su se u matični registar upisale prije 1. siječnja 2009. bile su obvezne upisati se u Registar najkasnije do 30. lipnja 2009.

Sadržaj Registra

Podaci iz Registra javni su i dostupni sukladno odredbama Zakona o pravu na pristup informacijama. Dio Registra objavljuvat će se i na internetskim stranicama Ministarstva financija.

Registar neprofitnih organizacija sadrži sljedeće podatke o neprofitnim organizacijama:

- I. skupina podataka: obuhvaća podatke koje popunjava Ministarstvo financija, a riječ je o rednom broju neprofitne organizacije iz Registra, datumu upisa, odnosno datumu brisanja iz Registra i datumu posljednje promjene
- II. skupina podataka: obuhvaća opće podatke o neprofitnoj organizaciji, a to su: naziv neprofitne organizacije, matični broj, osobni identifikacijski broj, registarski broj upisa u matični Registar, račun, adresa sjedišta, statistička oznaka grada/općine i županije, šifra djelatnosti, osoba za kontakt, telefon/faks, e-pošta, internetska stranica
- III. skupina podataka: obuhvaća podatke o osobi/osobama ovlaštenima za zastupanje neprofitne organizacija
- IV. skupina podataka: uključuje podatke relevantne za bazu financijskih izvještaja o kojima su do sada neprofitne organizacije s malim prihodima i imovinom izveštavale Ministarstvo financija i Državni ured za reviziju da udovoljavaju kriterijima Uredbe i nisu obvezne sastavljati i predavati financijske izvještaje te primjenjivati računski plan. Od početka 2009. o tome obavještavaju isključivo Ministarstvo financija putem Obrasca: RNO. ●

Mediji, kultura i civilno društvo

Civilno društvo s Facebooka

Naklada Jesenski Turk, 2008., Zagreb, uredila Zrinjka Peruško, autori: Hrvoje Butković, Snježana Ivanović, Daniela Angelina Jelinčić, Nina Obuljen, Zrinjka Peruško (urednica knjige), Helena Popović, Nada Zgrabljic Rotar, Aleksandra Uzelac i Ana Žuvela Bušnja

Piše: **Ruža Beljan**

Mediji, kultura i civilno društvo knjiga je koja pokušava odgovoriti na pitanja koja se tiču civilnoga društva analizirajući povezanosti komunikacijskih, medijskih i kulturnih aspekata s njegovim djelovanjem.

Knjiga je rezultat istraživačkoga projekta *Mediji, komunikacije i kulturni aspekti civilnoga društva*, koji je proveden u Institutu za međunarodne odnose iz Zagreba od 2002. do 2006. Civilnim društvom urednica i autori odlučili su se baviti s obzirom na njegovu aktualnost kao nužnoga temelja za razvoj demokracije, posebno u zemljama «zapadnoga Balkana», koje sudjeluju u procesu stabilizacije i pridruživanja Europskoj uniji.

Fokusi

Pozornost je prije svega posvećena primjeru Hrvatske te ulozi i razvoju civilnoga društva u nas, s pokušajima davanja odgovora na pitanja što je civilno društvo i ima li ga u Hrvatskoj. Ovom knjigom otvoreni su pristupi analizi civilnoga društva koji su u nas manje česti.

Knjiga je strukturirana u tri dijela, u tri fokusa, kroz koja se analizira civilno društvo: fokus komunikacija, fokus kultura i fokus civilno društvo.

Prvi dio knjige analizira aspekte komunikacijske i medijske povezanosti s djelovanjem civilnoga društva, odnosa između masovnih medija/multimedija, javnosti, publika i civilnoga društva. U drugoj cjelini analizira se uloga civilnoga društva u kulturnom sektoru i u smislu njegova utjecaja na javnu kulturnu politiku i u smislu uloge civilnoga društva koja se ostvaruje u kulturnom

«Krenuli smo od ideje da je civilno društvo neka nova vrijednost, nešto za što nismo sigurni da u Hrvatskoj postoji.»

«U Hrvatskoj je zabrinjavajuće nerazumijevanje i nepovjerenje prema samoorganiziranju građana.»

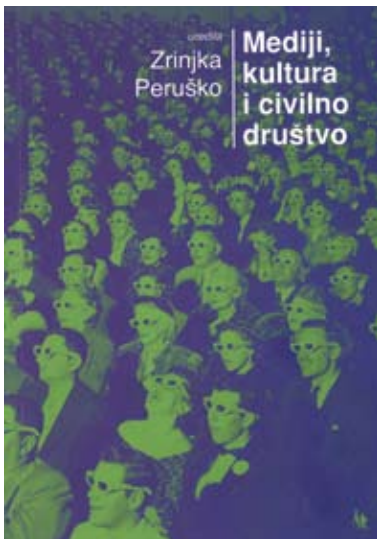

turizmu. Treći dio knjige obuhvaća istraživanje razumijevanja civilnoga društva u Hrvatskoj na temelju analize percepcije značenja i uloge civilnoga društva u kulturnom sektoru u Hrvatskoj provedene metodom fokusnih skupina.

Stručni prilog

Takav višestruki pristup i mogućnosti uklapanja u različite teorijske pristupe civilnomu društvu raskriva se u tekstovima autorica i autora zastupljenih u knjizi. Oni prije svega produbljuju pitanja koja obrađuju, na pojedina od njih daju konkretne odgovore i otvaraju one pristupe koji nisu bili toliko evidentni u Hrvatskoj.

Knjiga *Mediji, kultura i civilno društvo*, proizašla iz znanstvenoga istraživanja, rezultirala je teorijski i metodološki dobro utemeljenim radovima i aktualnošću obrađene teme predstavlja vrijedan stručni prilog u kojem je raspravljena uloga civilnoga društva u razvoju demokracije, promatranoga s aspekata njegovih doprinosa demokratizaciji kulturnoga i medijskoga prostora u Hrvatskoj.

Više i važnije

Prema zaključnim riječima urednice knjige Zrinjke Peruško, istraživanje je krenulo s "idejom da je civilno društvo mnogo više i važnije od udruga građana, na koje ne može biti svedeno. Od ideje da je civilno društvo neka nova vrijednost, nešto za što nismo sigurni da u Hrvatskoj postoji, a još manje znamo kako bismo do nje mogli doći. Istraživanje je pokazalo različite načine u kojima se civilno društvo u Hrvatskoj ostvaruje u komunikaciji i kulturi, a i dosta zabrinjavajuće nerazumijevanje i nepovjerenje prema samoorganiziranim interesima građana kroz nevladine organizacije upravo od onih koji bi im trebali pomagati u pojavljivanju njihovih potreba / interesa".

Primjeri koje navodi urednica kao "samoorganizaciju građana odozdo" jesu prosvjedi srednjoškolaca 2008. i masovni izlazak Zagrepčana na trgove 1997. radi zaštite slobode slušanja Radija 101 kao nezaobilazan oblik građanskoga samoorganiziranja. ●

POZITIVNA PROMJENA

"Masovni prosvjed srednjoškolaca (i studenata ove godine, nap. ur.) pokazao je da je stasala nova civilna generacija. Interaktivna je generacija svoju nježnu revoluciju organizirala preko *Facebooka* i blogova te SMS-om te je tako pokazala svoju interaktivnu komunikacijsku kompetenciju. U prosvjedu u kojem nije bilo nasilja (ni fizičkoga ni mržnje prema onima od kojih su tražili odgovore) pokazali su da razumiju vrijednost suradnje, tolerancije i civilnosti. Tek ćemo vidjeti koju je pozitivnu promjenu ta nova epizoda civilne svijesti u Hrvatskoj izazvala. Svaka daljnja analiza civilnoga društva ne može je zaobići."

Human Rights Watch o Hrvatskoj

Human Rights Watch u Izvješću o stanju ljudskih prava u svijetu za 2008. ocjenjuje da je Hrvatska "umjereno poboljšala stanje ljudskih prava u 2008." te upozorava na teškoće u povratku Srba, suđenjima za ratne zločine, nasilje prema novinarima i loš odnos prema tražiteljima azila. Izvješće ima 564 stranice, od kojih se pet odnosi na Hrvatsku. "Povratak Srba u Hrvatsku usporen je do razine 'kapanja'", navodi HRW. Ističu i dvojbenu "nepriistranost i učinkovitost domaćih suđenja za ratne zločine".

Ratni zločini na Kosovu

Deset godina nakon rata na Kosovu Europska bi unija trebala učiniti pritisak na Srbiju i Kosovo kako bi se razriješio velik broj blokiranih slučajeva ratnih zločina, navodi se u najnovijem izvješću *Amnesty Internationala*. Desetljeće nakon završetka rata oko 1900 obitelji na Kosovu i u Srbiji i dalje ne zna sudbinu svojih najbližih, a do danas je malo učinjeno kako bi se razriješili ti slučajevi, zbog nedostatka novca i političke volje i na Kosovu i u Srbiji. Europska bi unija stoga trebala pozvati Kosovo na odgovornost, a Srbiji bi trebala pružiti pravnu i financijsku pomoć, ističe se u izvješću.

Novi Europski parlament

Građani zemalja članica Europske unije izabrali su 736 zastupnika novoga Europskoga parlamenta, ali je i njihov odaziv na izbore bio rekordno nizak: 42,85%. Uvjerljivi su pobjednici izbora stranke desnoga centra, okupljene u Europskoj pučkoj stranci (EPP). Druga po snazi politička skupina ostaju europski socijalisti (PES), koji su u odnosu prema prijašnjemu sazivu veliki gubitnici izbora. Treći su liberali, a najveći porast u odnosu na prethodne izbore ostvarili su zeleni, koji ostaju četvrta snaga u Europskom parlamentu.

Djeca žrtve seksualnoga iskorištavanja

Oko 150 milijuna djevojčica i 73 milijuna dječaka mlađih od 18 godina žrtve su seksualnoga iskorištavanja u svijetu, navodi se u izvješću koje je objavio njemački ogranak UN-ove zaklade za djecu (UNICEF). Svake godine u inozemstvo se proda na stotine tisuća djece, često u seksualne svrhe, ističe se u izvješću, koje je u Berlinu predstavio UNICEF-ov ambasador dobre volje Roger Moore. Prema UNICEF-ovim podacima, od 60 do 100 tisuća djece žrtve su seksualne industrije na Filipinima, a u Bangladešu žrtva seksualnoga iskorištavanja prosječno ima 13 godina. Na turističkim plažama Kenije 15 tisuća djece svakodnevno se prostituira i žrtve su stranih turista iz bogatih zemalja.

Varaju kupce avionskih karata

Petnaest zračnih kompanija i dvadesetak mrežnih mjesta koji prodaju zrakoplovne karte i dalje nastavlja zavaravati potrošače, unatoč zahtjevima Europske komisije da se to promijeni. Istraga Europske komisije počela je u rujnu 2007., kada je inicijalna studija pokazala da je trećina ljudi koji karte kupuju internetski na neki način bila zavarana. Čak 137 mrežnih mjesta pogrešno je informiralo potrošače

o cijenama ili ih je na neki drugi način zavaravalo. Godinu dana poslije njih 115 ispravilo je pogreške. Što se tiče tvrtki, Bruxelles je zadovoljan *Iberijom*, *SAS-om*, *TAP-om*, *Finnair-om*, *Air Maltom* i *Taromom*, a među onima koje su se nastojale riješiti uočene probleme jesu i *Lufthansa*, *Alitalia*, *Air Lingus*, *Austrian Airlines*, *Lot*, *Brussels airlines*, *Swiss*, *Ryanair* i *Easyjet*.

Ubijena Estemirova

Natalija Estemirova, istaknuta ruska aktivistica za ljudska prava, ubijena je 15. srpnja u ruskoj kavkaskoj republici Ingušetiji. Oteta je i ugurana u kombi dok je izlazila iz svoje kuće u Groznom, glavnom gradu Čečenije. Nakon nekoliko sati pronađeno je njezino tijelo s prostrijelim ranama u glavi i prsima. Estemirova se za rusku nevladinu organizaciju za zaštitu ljudskih prava "Memorial" i u uskoj suradnji s Human Rights Watchom bavila istraživanjem stotina slučajeva navodnih otmica, mučenja te likvidacija koje je provodila ruska vojska i milicija u Čečeniji. 2007. organizacija HRW je Estemirovu proglasila vodećim borcem za ljudska prava unutar programa "Glasovi za pravdu".

Ubijena Sadulajeva

Reporteri bez granica šokirani su ubojstvom Zareme Sadulajeve, voditeljice nevladine organizacije "Save the Generation" koja je pokušala odvratiti mlade od pristupanja u naoružane separatističke skupine, i njezinog supruga, Aleka Djabrailova, čija su tijela sa prostrijelim ranama od vatrenog oružja pronađena u prtljažniku automobila u Čečeniji 11. kolovoza, dan nakon njihove otmice u Groznom. U isto vrijeme, novinar Malik Ahmedilov iz lokalnog tjednika na avarskom jeziku 'Hakikat' ubijen je u susjednoj regiji Dagestan. Holly Cartner, direktorica HRW za Europu i Centralu Aziju rekla je kako ovaj grozni zločin jasno poka-

zuju da je svatko tko pokušava pomoći ljudima u Čečenija u smrtnoj opasnosti.

Nove žarulje s puno žive

Vodeće nevladine organizacije za zaštitu potrošača upozorile su na nedostatke prelaska na nove, energetske učinkovite žarulje. Naime od 1. rujna klasične žarulje s užarenim nitima bit će zabranjene u svih 27 zemlja EU. Žarulje od 40 i 25 watta izaći će iz uporabe do 2012., a sve energetske neučinkovite žarulje nestat će do 2016. Nove žarulje traju oko 15 puta dulje, a mogu uštedjeti i do 80 posto energije koja se koristi za rasvjetu, ali imaju visok udio žive. Stoga je Europska komisija pozvana da smanji vrijednosti žive i uvede bolji sustav reciklaže. Trenutni prag za količinu žive u žarulji je 5 mg, a novim tehnologijama mogao bi biti smanjen na 1 do 2 mg žive.

Bacali slatkiše iz zrakoplova

Nevladina organizacija za borbu protiv siromaštva CARE u suradnji sa berlinskom zračnom kontrolom organizirala je sredinom kolovoza 'izbacivanje slatkiša' u znak sjećanja na slatkiše koje su Zapadni saveznici izbacivali iz zrakoplova stanovnicima zapadnog Berlina tijekom sovjetske blokade. 2009. bilježava se 60 godina od uspostave zračnog mosta iznad Berlina, a organizacija CARE je tom prigodom izbacila 700 paketa slatkiša mnoštvu okupljenom na prigodnoj manifestaciji. Tijekom trajanja Berlinskog zračnog mosta CARE je dostavila izgladnjelim Berlinčanima više od 200 tisuća paketa, koji su postali sinonimom za humanitarnu pomoć.

Više žena u EU parlamentu, ali nedovoljno

Nedavni europski izbori doveli su do blagog napretka u zastupljenosti žena u Europskom parlamentu, koji sada dostiže oko 35 posto u usporedbi s oko 30 posto tijekom mandata od 1999. do 2004., ali još uvijek nisu postigli paritet niti čak prag od 40 posto žena koji su dogovorile zemlje članice Vijeća Europe, ističe se u priopćenju mreže nevladinih organizacija 'Lobi europskih žena' (EWL). Ta je mreža 2008. pokrenula inicijativu pod nazivom 'Kampanja 50/50 za demokraciju' koja ima cilj povećati broj žena na vodećim pozicijama u Europskoj uniji, odnosno osigurati jednaku zastupljenost žena i muškaraca u europskim institucijama radi stvaranja sudioničke demokracije.

Izrael: Veterani progovorili

Izraelski premijer Benjamin Netanyahu pozvao je vlade zemalja Europske unije da okončaju financiranje aktivističke izraelske organizacije 'Breaking the silence' (Prekršiti šutnju) što okuplja izraelske ratne veterane koji su objavili studiju o navodnim povredama ratnih konvencija koje su izraelski vojnici počinili u pojasu Gaze u siječnju. Oni su u lipnju objavili izvješće na 113 stranica gdje navode iskaze izraelskih vojnika koji tvrde kako su izraelske snage koristile oružja znatne vatrene moći u gusto naseljenim područjima i namjerno uništavale imovinu Palestinaca pritom se ne obazirući na palestinske žrtve. Tijekom tih napada poginulo je oko 1400 Palestinaca.

Nagrade Luka Ritz

Učenici Sarah Jalušić iz Osnovne škole Kuršanec i Zvonimir Lapov Padovan iz riječke Srednje škole za elektrotehniku i računalstvo dobitnici su Godišnje nagrade za promicanje tolerancije i škole bez nasilja *Luka Ritz*. Nagrada se sastoji od skulpture, posebnoga priznanja u obliku povelje i jednogodišnje stipendije u iznosu od tisuću kuna na mjesec. Škola koju polazi nagrađeni učenik također dobiva posebno priznanje. Sarah Jelušić nagrađena je za organiziranje učenika "anđela pomagača", koji pomažu kolegama u školi sa 60% romske djece. Zvonimir Lapov Padovan organizator je niza radionica u svojoj srednjoj školi, a među kolegama je omiljen i zato što je uvijek spreman pomoći u učenju matematike i fizike.

Nagrada za korporativnu filantropiju

Ovogodišnje "Nagrade za korporativnu filantropiju" osvojili su: ADRIK grupa za najbolji program, Zadruga likovnih stvaralaca za najbolji projekt, a Holcim Hrvatska je dobio posebno priznanje za kvalitetu u pristupu filantropiji. Nagrade je, uz moto "Naša se dobrotu ogleda u drugima", uručila premijerka gđa. Jadranka Kosor. Radi se o projektu koji promovira i potiče sudjelovanje hrvatskih tvrtki u širenju i promociji filantropije u našem društvu. Filantropija nije samo dodjeljivanje novaca – to znači i promišljanje o sustavnijem odgovaranju na potrebe okoline – izjavila je gđa Rujana Čimbur Bakić, predsjednica uduge Donacije.info.

Srebrna Marija Iveković

Na otvorenom prvenstvu Europe za slijepe i slabovidne, koje je od 7. do 13. lipnja 2009. održano na grčkom Rodosu, naša paraolimpijka Marija Iveković osvojila je srebrno odličje u bacanju diska.

Iveković je s hicem od 36,15 m ušla u zadnju seriju kao vodeća, ali ju je u posljednjem pokušaju uspjela nadmašiti Siena Tristen iz Njemačke hicem od 37,22 m. Brončano odličje pripalo je predstavnici Španjolske.

Sjeverni Velebit, odredište izvrsnosti

Nacionalni park Sjeverni Velebit pobjednik je trećega hrvatskoga izbora za Europsko odredište izvrsnosti (EDEN), koje je i ove godine provela Hrvatska turistička zajednica (HTZ). U Hrvatskoj se ove godine za taj izbor kandidiralo 19 turističkih odredišta, a u užu su krug ušli PP Lastovsko otočje,

PP Učka, NP Sjeverni Velebit, Park šuma i dvor Trakošćan te PP Papuk. NP Sjeverni Velebit ukupne je površine 109 četvornih kilometara, izrazite je raznolikosti krških fenomena, bogat živim svijetom te iznimnih prirodnih ljepota i iskonske divljine na razmjerno malenu području. Osim toga, posjetitelji u Parku imaju i mogućnost aktivnoga odmora u šetnjama, planinarstvu, jahanju, vožnji biciklom, trekingu i drugo. Dosad su nacionalni pobjednici bili Sveti Martin na Muri i Đurđevac.

HRT bez ravnopravnosti spolova

Saborski Odbor za medije na znanje je primio Izvješće o promicanju svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca u emisijama HRT-a u ovoj i prošloj godini koje je podnijelo Programsko vijeće HRT-a, zamjerajući nacionalnoj televiziji da premalo prostora daje tematici ravnopravnosti spolova. Predstojnica Vladinog Ureda za ravnopravnost spolova Helena Štimac Radin u raspravi je rekla da je u godinu i pol dana u Dnevniku HTV-a emitirano samo 13 vijesti koje se tiču tematike ravnopravnosti spolova i da HTV uopće nije izvijestio o donošenju novoga Zakona o ravnopravnosti spolova. Vlada je prigovorila zbog emitiranja propagandnih poruka koje potiču na društveno neprihvatljivo ponašanje prema ženama.

Kako izbjeći sukob interesa?

Transparency International Hrvatske (TIH) pokrenuo je kampanju "Kako izbjeći sukob interesa" kojom građane i lokalne dužnosnike žele pobliže upoznati sa Zakonom o sprečavanju sukoba interesa. "Riječ je o Zakonu koji je jedan od temeljnih u suzbijanju korupcije.

No, kako se u šest godina od donošenja više puta mijenjao, o njemu još nismo dobili povratnu informaciju od građana ili dužnosnika", kazao je predsjednik TIH-a Zorislav Antun Petrović. Zakon su najčešće kršili dužnosnici koji nakon dolaska na vlast u propisanom roku nisu prenijeli udjele u svojim tvrtkama ili su tijekom obnašanja dužnosti pogodovali članovima svojih obitelji.

Nasilje u medijima

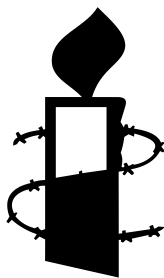
Hrvatski su mediji sve češće prostor kršenja dječjih prava, prava na privatnost i stvaranja stereotipa o djeci, rečeno je na stručnom skupu Nasilje u medijima, koji je organizirao Odjel za školstvo Matice hrvatske. Umjesto da budu mjesto afirmacije dječjih i ljudskih prava, mediji su danas njihovi najčešći kršitelji, ustvrdila je Maja Flego iz Ureda pravobraniteljice za djecu.

– Djeca su često protagonisti crne kronike, gdje se prikazuju ili kao žrtve ili kao bezobzirni počinitelji – rekla je Flego i zaključila da je zaštita djece od neprihvatljivih medijskih sadržaja odgovornost cijeloga društva.

Zahtijevamo dostojanstvo!

Amnesty International Hrvatske je pod geslom "Zahtijevamo dostojanstvo! - Više prava, manje siromaštva!" na koncertima grupe U2 u Zagrebu obilježio početak svog sudjelovanja u globalnoj kampanji Amnesty International za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Kampanja ima za cilj okončanje globalnog siromaštva priznanjem i zaštitom prava siromašnih. Njome će se od vlada, država i korporacija tražiti vodstvo, odgovornost i transparentnost. Središnji dio zahtjeva Kampanje bit će usvajanje i provedba zakona, politika i praksa koje mogu okončati neimaštinu, obespravljenost i nesigurnost.

Amnesty International

Vatreni u kampanji za djecu

Na poziv Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti hrvatska nogometna reprezentacija uključila se u nacionalnu kampanju protiv tjelesnoga kažnjavanja djece u subotu 6. lipnja 2009. na nogometnoj utakmici Hrvatska – Ukrajina. Prije početka utakmice i u poluvremenu na semaforu je prikazan spot kampanje. Djeca koja su vodila igrače na nogometni teren i djeca koja su dodavala loptu tijekom utakmice nosila su majice sa sloganom kampanje *Trebam ljubav*.

Cilj je da se djeci, roditeljima, odgojno-obrazovnim i javnim ustanovama, tijelima državne uprave i drugima skrene pozornost na zlostavljanje djece i njihovo tjelesno kažnjavanje kao društveno krajnje neprihvatljiv oblik ponašanja koje na dijete i društvo ostavlja trajne posljedice.

Informatički udžbenici za slijepe

Hrvatska udruga za promicanje i razvoj tiflotehnike predstavila je udžbenike za izvođenje informatičke nastave prilagođene slijepim i slabovidnim osobama. Riječ je o prvim udžbenicima te vrste u Hrvatskoj tiskanima Brailleevim pismom te pohranjenima u digitalnom obliku. Prilagodba udžbenika dio je širega projekta *Informatičko opismenjivanje slijepih i slabovidnih osoba*. Program edukacije u šest je mjeseci besplatno završilo 30 polaznika, čime su dobili mogućnost upisa potvrde o informatičkoj pismenosti u radnu knjižicu.

Najkorumpiranije je pravosuđe

Najkorumpiranije je u Hrvatskoj, prema mišljenju građana, pravosuđe, najmanje su korumpirani mediji, a čak 71% građana misli da je vlast neuspješna u suzbijanju korupcije, pokazali su rezultati istraživanja koje je *Transparency International* proveo u 69 zemalja. Od 1000 ispitanika njih 44% upravo je pravosuđe ocijenilo najkorumpiranijim. Slijede državne službe i privatni sektor, a nakon njih predstavnička tijela i političke stranke. Inače, i u posljednja dva istraživanja 2006. i 2007. najlošijim je ocijenjeno pravosuđe.

Istraživanje je pokazalo i da je lani 4% građana Hrvatske dalo mito, što je najmanji postotak u zemljama regije, ali je istodobno dvostruko više od postotka u Austriji. Pozitivno je što su u Hrvatskoj građani davali manje mita od građana u novim članicama Europske unije, pa je tako, primjerice, u Češkoj mito dalo 11% građana, a u Mađarskoj i Rumunjskoj čak 14%.

Na Harvardu katedra za homoseksualnost

Ugledno američko sveučilište Harvard imat će katedru posvećenu studijima homoseksualnosti, lezbijstva i transeksualnosti, objavile su osobe odgovorne za tu inicijativu. Homoseksualni i lezbijski odbor Harvarda istaknuo je da će katedra omogućiti sveučilištu da "redovito poziva istaknute stručnjake za proučavanje seksualnih manjina". Odsjek će biti nazvan prema F. O. Matthiessenu, profesoru s Harvarda od dvadesetih do pedesetih godina prošloga stoljeća, koji je počinio samoubojstvo, kako se čini, nakon smrti svojega ljubavnika, umjetnika Russella Cheneyja. Katedra će biti stalna počevši od 2010.

Kućne biljke za čistiji zrak

Tri kućne biljke – palma Areca (*Chrysalidocarpus lutescens*), sabljica ili svekrvin jezik (*Sansevieria trifasciata*) i đavalji bršljan (*Epipremnum aureum*) – posebno su učinkovite u održavanju kućnoga zraka svježim i čistim, objavila je međunarodna inicijativa *Biljke za ljude* (PfP) sa sjedištem u Düsseldorfu. Palma Areca, biljka visine do ramena koja potječe s Madagaskara, proizvodi dovoljno kisika za jednu osobu. Svekrvin jezik pretvara ugljikov dioksid u kisik, posebice noću, te je stoga posebice koristan u spavaćim sobama. Đavalji bršljan filtrira formaldehid i ostale štetne organske sastojke iz zraka.

"Moje pravo na komunikaciju i informaciju"

Potrebe i prava gluhoslijeperih

Hrvatska udruga gluhoslijeperih osoba *Dodir* tradicionalno je obilježila Međunarodni tjedan Helen Keller (27.6. - 03.7.2009.) s ciljem senzibilizacije šire javnosti za potrebe i prava osoba s gluhoslijeperćom, ovoga puta u sklopu kampanje *Moje pravo na komunikaciju i informaciju*.

Svrha je kampanje pridonijeti kvalitetnijem, odgovornijem i participativnijem pristupu u procesu stvaranja javne politike prema gluhoslijeperim i gluhim osobama, posebice razradi i izradi zakona koji će prepoznati i zaštititi lingvističke i kulturološke različitosti osiguravajući pritom dostupnost komunikacije i informacija kao preduvjet jednakoga pristupa svim informacijama, uslugama i servisima gluhoslijeperim i gluhim osobama kao što ga imaju osobe bez oštećenja sluha i vida.

 Sljepoća odvaja čovjeka od stvari, gluhoća odvaja čovjeka od čovjeka, a gluhoslijeperća vodi u izolaciju.
SANJA TARČZAY

Zablude

"GLUHOSLIJEPA OSOBA MORA BITI POTPUNO GLUHA I SLIJEPA."

Ne, to ne mora. Potpuno gluhe i slijepe osobe čine samo 1% u populaciji gluhoslijeperih.

"GLUHOSLIJEPE OSOBE NISU SPOSOBNE UPRAVLJATI VLASTITIM ŽIVOTOM."

Gluhoslijepera osoba i te kako zna što želi. Mogu samostalno živjeti, raditi, zasnovati obitelj, baviti se raznim aktivnostima i sl. Uvijek moramo poštovati osobnosti i želje svake gluhoslijepe osobe. Ne smijemo ih zaštitivati, govoriti i odlučivati umjesto njih.

"GLUHOSLIJEPA OSOBA TREBA BRIGU I NADZOR."

Ona treba samo povremenu podršku i/ili pomoć. Samo neke trebaju stalnu pomoć i podršku, a to su osobe koje su bile dugo vremena zanemarene ili koje uz oštećenje vida i sluha imaju još nekih dodatnih oštećenja.

"GLUHOSLIJEPE OSOBE NE MOGU BITI ZAPOSLENE, NE MOGU BITI STRUČNJACI ILI PROFESIONALCI..."

Apsolutno pogrešno, uz pomoć današnje prilagodjene tehnologije, uz pomoć prevoditelja-vodiča, gluhoslijepera osoba može itekako biti od iznimne koristi za širu zajednicu, a posebno za zajednicu gluhoslijeperih osoba. Dakle, može biti zaposlena kao prevoditelj, kao profesor i sl.

Hrvatska udruga
gluhošlijepih osoba **Dodir**

Zašto gluhošlijepi i gluhe osobe trebaju nastupati zajedno?

Jedino one od svih osoba s invaliditetom imaju poteškoća u komunikaciji sa svojom okolinom. I gluhošlijepi i gluhe osobe u komunikaciji koriste znakovni jezik. Da bi mogle komunicirati s čujućim osobama, gluhošlijepi i gluhe osobe trebaju prevoditelja.

Prevoditelj za gluhe i gluhošlijepi osobe – tko je to?

To nije svaka osoba koja poznaje i znakovni i govorni jezik.

Prevoditelj znakovnog jezika uz to mora:

- proći odgovarajuću edukaciju
- posjedovati visoke moralne vrijednosti
- slijediti visoka etička načela

O tome tko može biti prevoditelj moraju odlučivati same gluhošlijepi i gluhe osobe. Edukaciju prevoditelja moraju provoditi gluhošlijepi i gluhe osobe. Rad prevoditelja moraju nadzirati i ocjenjivati same gluhošlijepi i gluhe osobe.

Hrvatska udruga gluhošlijepih osoba *Dodir* pokrenula je kampanju "Moje pravo na komunikaciju i informaciju" s ciljem priznavanja prevoditelja znakovnoga jezika uz čiju će podršku gluhošlijepim i gluhim osobama biti omogućen jednak pristup informacijama kao i ostalim građanima.

Kampanja se provodi uz potporu Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi

BROJ 21, ljeto 2009.

CIVILNO DRUŠTVO - Časopis za razvoj
civilnoga društva u Republici Hrvatskoj

Izdavač
Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
10000 Zagreb, Kušlanova 27

Tel. 01/2399-100

Faks 01/2399-111

e-pošta
info@zaklada.civilnodrustvo.hr

Internetna stranica
<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

Za izdavača
Cvjetana Plavša Matić, dipl. oec.

ISSN 1845-2515;
UDK 316.3

Uređivački odbor
Tihana Ančević
prof. dr. sc. Gojko Bežovan
mr. sc. Jasmina Božić
prof. dr. sc. Ivan Grdešić
Tony Venables
dr. sc. Igor Vidaček

Glavna i odgovorna urednica
Cvjetana Plavša-Matić, dipl. oec.

Izvršna urednica
Ruža Beljan

Lektura
Petar Vuković

Uređivački postav
Kulen vizija

Dizajn
Produkcija 004

Tisak
Tiskara Zelina

Naklada: 1000 primjeraka

